STRIP SCHRIFT

DIK BRUYNESTEYN
WILLEM
PAPIEREN DRAMA'S

Prijs ƒ 7,95
Bfr. 159

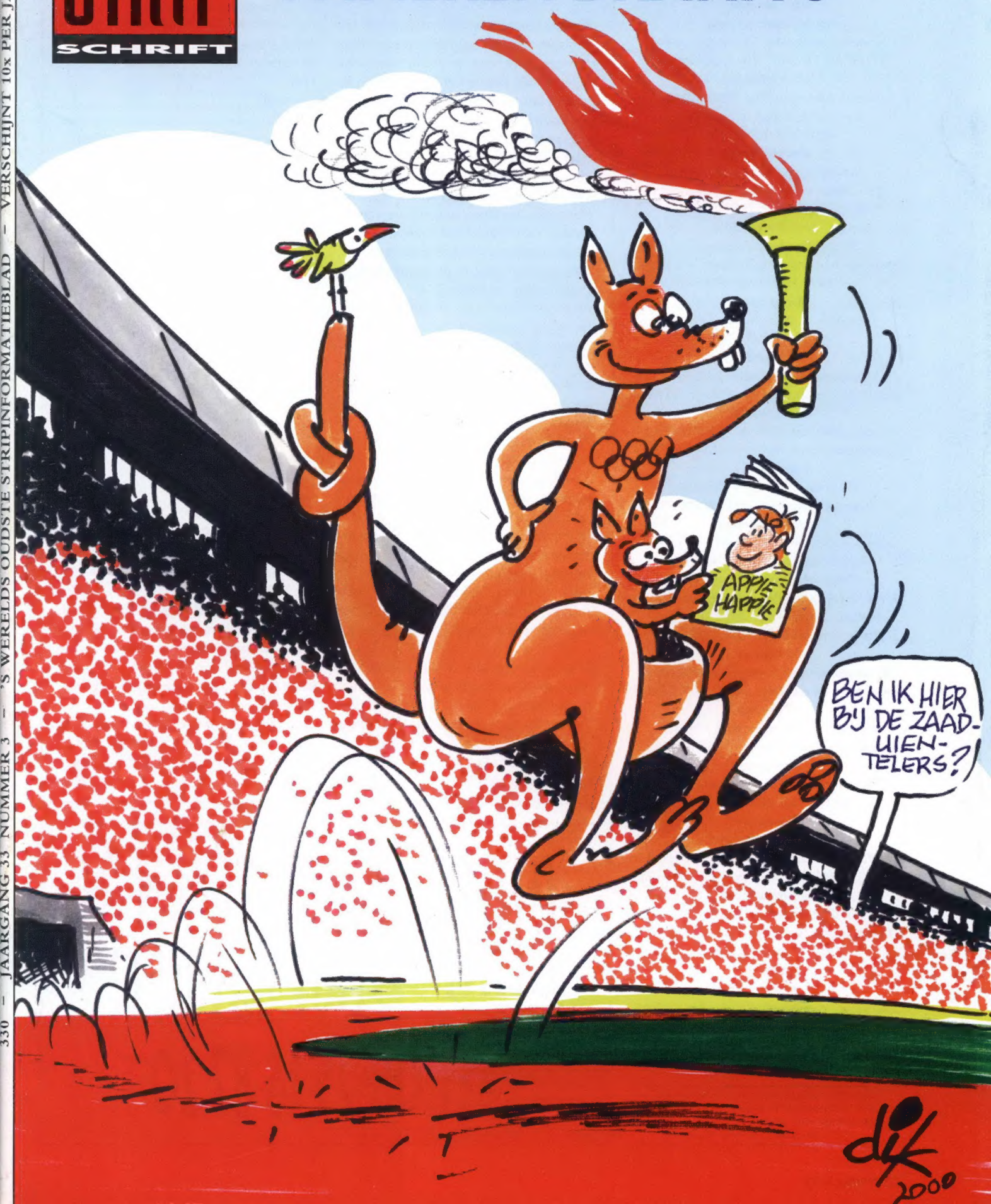

330 – JAARGANG 33 NUMMER 3 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 30 september
Expositie 'Arin en het volk van de Hunebedbouwers', naar aanleiding van de gelijknamige strip van Roelof Wijtsma en Frans Le Roux, Nationaal Hunebedden Informatie Centrum Borger, Bronnegerstraat 12, Borger, info: (+31)(0)599-236374.

t/m 1 oktober
Expositie 'Asterix en Europa', Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28, Leiden, info: (+31)(0)71-5163163, of via de site www.rmo.nl

t/m 1 oktober
Expositie 'A.M. de Jong', Theo Thijssen Museum, Eerste Leliedwarsstraat 16, Amsterdam, info: (+31)(0)20-4207119.

t/m 8 oktober
Expositie 'Franquin en het modernisme', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 27 mei 2001
Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Natuurmuseum Groningen, Preadiniussingel 59, Groningen, info: (+31)(0)50-3676170.

30 september
Grote Stripbeurs, De Martinihallen, Groningen, info: (+31)(0)50-5713850.

1 oktober
3e Stripbeurs, 'Hart voor kinderen', Zaal 'Forum', Dorpstraat 44, Berlaar, België, info: (+32)(0)3-3254560.

7 en 8 oktober
10 jaar Hasseltse Strip-2-Daagse, 20 jaar Wonderland, Grenslandhallen, Hasselt, België, info: (+32)(0)11-232612.

7 en 8 oktober
18e Fête de la BD du Pays de Montbéliard, Audincourt, Frankrijk, info: (+33)3-81304208.

10 t/m 14 oktober
Expositie Jan Bosschaert, Stadsfeestzaal, Demervallei 14, Aarschot, België, info: (+32)(0)15-220163.

10 oktober t/m 7 januari 2001
Expositie 'Bob en Johan de Moor. Twee generaties Vlaamse tekenaars', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

15 oktober
20e Internationale strip- en platenbeurs, Stadsfeestzaal, Demervallei 14, Aarschot, België, info: (+32)(0)15-220163.

22 oktober
2e Grote Stripbeurs van Maastricht, Platte Zaol, De Griend 6-7, Maastricht, info: (+31)(0)43-3640563.

4 november
7e Grote stripveiling, K.U.C., Kortrijksepoortstraat 254, Gent, België, info: (+32)(0)9-2254125.

19 november
3e Eindhovense Stripbeurs, Motel Van der Valk Eindhoven, Aalsterweg, Eindhoven, info: (+31)(0)6-23662828, of via de site www.goto/strip2000

18 februari 2001
3e Grote Stripbeurs van de Randstad, Darling Market, Rijswijk, info: (+31)(0)40-2521009, of via de site www.goto/strip2000

22 april 2001
Stripbeurs Stripclub Tafelrond, Zaal 'Het Bad', Martelarenlaan, Kessel-Lo (Leuven), België.

15 en 16 december 2001
Stripgidsdagen, Turnhout, België.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U BINNENKORT WEER RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE NIEUWE STRIPSCHRIFTPAGINA'S

Bits & Pieces

Blunder

'Bewaren moest verboden worden', zo eindigde mijn vorige kolommetje. Nou dat heeft onze redactie wel heel letterlijk opgevat. Die hebben direct besloten de daad bij het woord te voegen. En hebben het laatste deel van de kolom gewoon weggegooid. Dus de lezer snapt er niks meer van. En tot op de dag van vandaag weet ik niet eens welk deel. De ontdekking ging voor mij ongeveer als volgt.
'Hallo Bits,' meldde een sombere eindredacteur zich. 'Vervelend nieuws, maar er is iets misgegaan met je duokolom'.
'Mis met het duo? Is er eentje niet geplaatst soms?' repliceerde ik.
'Nee, er is een stukje weggevallen, verdwenen zogezegd.'
Daarna volgde een uiteenzetting over last minutes, vormgevers, tekststeditors, drukkers en ander laag bij de gronds volk dat de euvele moed had gehad te sleutelen aan de laatste teksten.
'Ah, je hebt gewoon de laatste proef vergeten na te kijken', riep ik triomfantelijk.
Er volgde nog wat gemurmel en een welgemeend excuus. En ook een verzoek, namens de leedwezende redactie. Of ik zo vriendelijk zou willen zijn in dit nummer aandacht te besteden aan de door hen begane omissie. Want de rest van de tekst afdrukken had ook geen zin meer volgens de redactie. Of ik de shit maar wilde opruimen dus.

Deze keer heb ik daarom besloten de tekst op 22 verschillende manieren aan ze te doen toekomen. Kunnen alle betrokkenen het zelf controleren. Ik geef u eerst alle manieren waarop ik de zaak heb verstuurd. Daaronder treft u mijn kolom tekst aan. Of niet. In geval de heren weer eens de zaag hebben gehanteerd. Daar gaat ie.
Verzonden zijn:
- fax
- e-meel
- brief
- luchtpost (Zestienhoven Rotterdam)
- floppy-disk
- telegram
- morsebericht
- postduif
- koerierszending
- taxichauffeur met bijlage
- ansichtkaart
- ingesproken bericht op antwoordapparaat
- marathonloper met briefpapier
- Fred Flintstone met hamer en beitel
- giro-overschrijving (z.o.z. voor tekst)
- briefkaart
- geluidscassette
- zelf gebrande cd-rom
- kopie conform aan alle redactieleden
- expressletter
- braille A4'tje
- teletekstpagina 867

Als onderstaande tekst nu nog niet aankomt dan weet ik het ook niet meer. Ter zake nu.

Op de laatste stripdagen in Den Bosch overkwam mij iets heel wonderlijks. Ik werd aangesproken door een echte stripliefhebber. Zo'n freakerig verzamelaarstype dat had besloten zijn hele verzameling weg te doen.
Nog nahijgend van het hollen vertelde hij me gejaagd dat er op stand 23 iemand poedelnaakt was die wel met hem wilde

Ben Bits

STRIP SCHRIFT
ADVERTEREN IN STRIPSCHRIFT?
BEL 06-25 16 87 20

STRIP SCHRIFT

Jaargang 33 oktober 2000 nummer 3 (330)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Jasper Bakker, Olav Beemer, Pam de Beer, Ben Bits, Marq van Broekhoven, Jos Collignon, Peter van Dongen, Bastiaan Geleijnse, Matthias Giesen, Michele Ginevra, Yasco Horsman, Sven Klinkenberg, Lonneke Kok, Gerard Leever, Gert Meesters, Hans Moors, Rob van der Nol, Oli4, Opland, John Reid, Stefan Rutten, Bas van der Schot, Ger Tillekens, Jean-Marc van Tol, Stefan Verwey, Berend Vonk, Peter Vos, Rudy Vrooman, Harry Wibier, Hennie van der Zouw

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: redactie@stripschrift.nl
Website: www.stripschrift.nl

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 026 - 339 20 85, telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: administratie@stripschrift.nl
Abonnementsprijs ƒ71,95 / Bfr.1480
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Pieter van Cleef
Springendallaan 23
1333 WN Almere
Telefoon: 06 - 25 16 87 20
E-mail: adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Dik Bruynesteyn

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Strips zijn vaak pas nieuws als ze controversieel zijn. Kijk maar naar de gretigheid waarmee de landelijke media zich op Willem hebben geworpen, de winnaar van de Stripschapprijs 2000. Een majesteitsschenner die officieel gehuldigd wordt, het is wat. De RVD houdt hem in de gaten (zie pagina 15).

Maar ook in stripland zèlf wordt er geredetwist over de validiteit van Willems uitverkiezing. Neem nou de Vlaamse stripjournalist Michel Kempeneers, die in De Standaard rept van 'een vreemde keuze, want Willem is hoofdzakelijk bekend als cartoonist, en dan nog in de Franse krant Libération'. Een cartoonist is volgens hem geen striptekenaar, dus is de toekenning onterecht. 'Niemand zal ontkennen dat Willem een knap cartoonist is', meldt Kempeneers, 'maar met zijn keuze dreigt de jury de geloofwaardigheid van de Stripschapprijs uit te hollen.' Gemakshalve vergeet hij hier dat ook de cartoonisten Peter van Straaten en Kamagurka ooit met dezelfde prijs zijn bekroond. De grens tussen strips en spotprenten is dus niet zo boud te trekken als hier gebeurt.

Over controverse gesproken: ook bij de boekenbeurs Vers voor de Pers, begin september in de Amsterdamse Meervaart, sprongen twee omstreden stripboeken in het oog. Het meest opmerkelijke album van die twee haalde zelfs de actualiteitenrubriek NOVA: 'Adolf' van de Duitse humorist Walter Moers. Op tv sprak een rabbijn schande over deze strip met Hitler in de hoofdrol. Stripschrift-lezers waren waarschijnlijk voorbereid op de rel, want wij schreven er al in nummer 322 over.

Rond die andere nieuwe stripuitgave moet de werkelijke rel nog losbarsten. Het gaat om 'Boris Vanderhoeven' van striptekenaar Caryl Strzelecki, die zich heeft gebaseerd op het werk van de omstreden schrijver Herman Brusselmans. Standaard Uitgeverij wilde het verhaal aanvankelijk uitbrengen, maar blies het plan af toen Brusselmans juridisch werd vervolgd wegens zijn grove satire 'Uitgeverij Guggenheimer'. De Nederlandse uitgever Prometheus durft de publicatie wèl aan. Dankzij dit soort relletjes gebeurt er in ieder geval genoeg in stripland om ook de aandacht van niet-striplezers vast te houden.

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **DIK BRUYNESTEYN** Rob van der Nol
10 **HET ARCHIEF VAN... DIK BRUYNESTEYN** Rob van der Nol
14 **WILLEM** Yasco Horsman
18 **PAPIEREN DRAMA'S** Sven Klinkenberg en Lonneke Kok
21 **LAND IN ZICHT** Michele Ginevra
22 **GLEEVERS DAGBOEK** Gerard Leever
24 **BOEKEN**
28 **ACTUALITEITEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

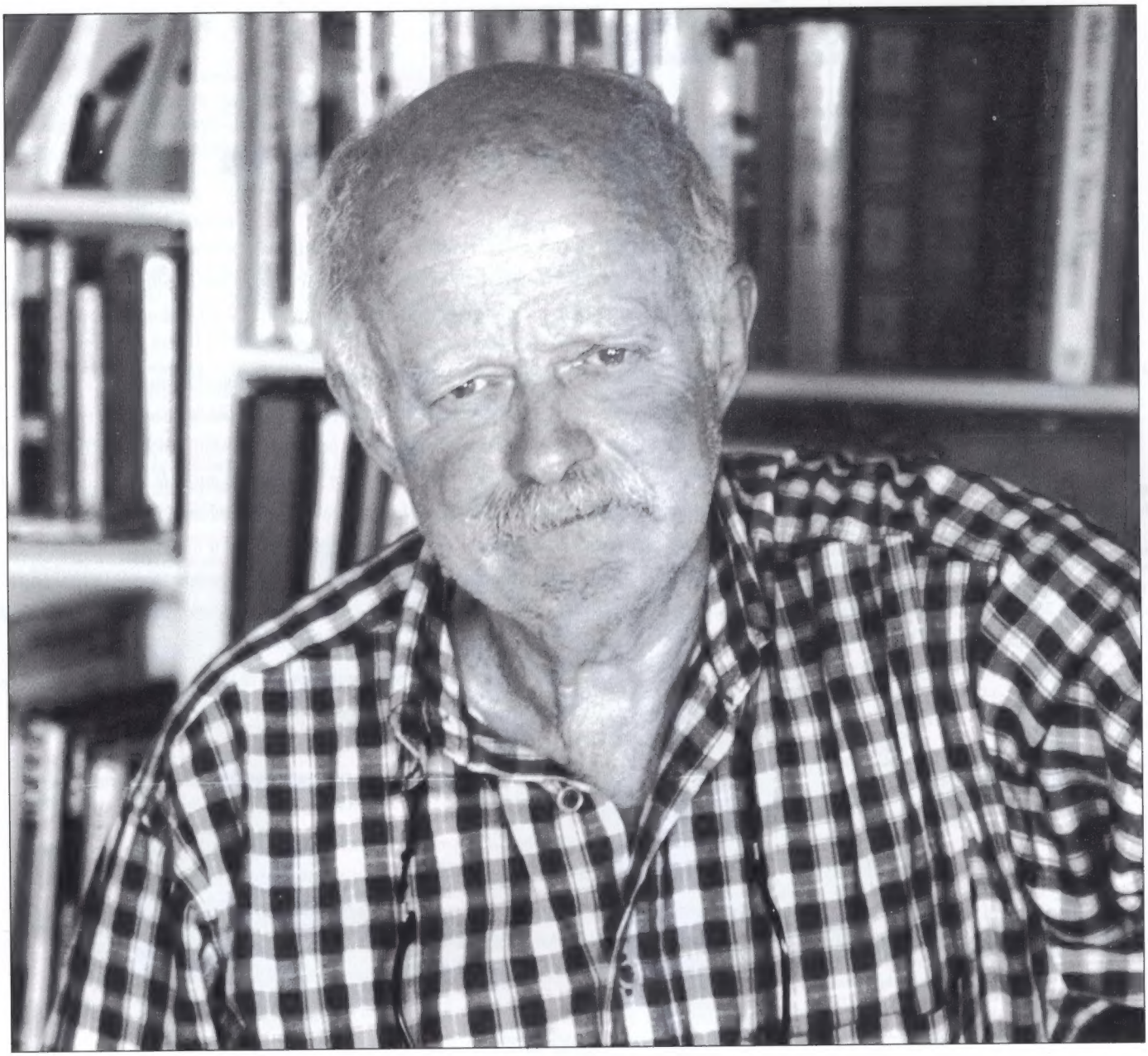

FOTO ROB VAN DER NOL

Het jaar 2000 is een echt sportjaar. Sportliefhebbers hebben al hun hart kunnen ophalen aan het EK en de Tour de France en op dit moment zijn de Olympische Spelen in volle gang.
Een mooi moment dus om Dik Bruynesteyn **nog eens voor het voetlicht te halen.**
Al kort na de Tweede Wereldoorlog begon hij aan een carrière als sporttekenaar, die tot de dag van vandaag voortduurt.
Begonnen als karikaturist, werd hij vooral bekend met zijn strip *Appie Happie*.
Ook is hij bekend van zijn tekeningen voor televisie, die hij achter de schermen tekende, maar vaak ook *live* **voor de camera.**

door **ROB VAN DER NOL**

Bent u een echte Olympische Spelenfan of ziet u liever een goede pot voetbal?

Dik Bruynesteyn: Ach, als ik kiezen mag, dan meteen die voetbal. Ik hou van competitiesport, twee teams die het tegen elkaar opnemen. Dat gedoe met zo'n Olympische Spelen hoeft voor mij niet zo nodig. Ik heb het natuurlijk altijd wel in m'n werk gebruikt.

Toen u in 1972 Appie Happie mee liet doen aan de Spelen, heeft u het verhaal afgebroken in verband met die moord op de Israëlische deelnemers.

Ik kon niet anders. Ten eerste was het vreselijk dat die sporters daar zomaar werden vermoord. Maar wat er bij kwam, is dat er in het verhaal van *Appie Happie* dat toen liep, ook zoiets gebeurde. Appie was op die Spelen. Aan het onderdeel kogelslingeren doet een team mee uit een klein Aziatisch land, je weet wel, met van die bloemen in hun haar en zo. De dictator van dat land wil de wereldmacht overnemen en is dus ook als kogelslingeraar meegekomen. In plaats van een kogel, slingert hij een bom het vak in waar de wereldleiders zaten en dan: BOEM. Maar uiteraard grijpt Appie in en vangt de kogel op en probeert hem door

APPIE'S ROEKIE OM DE BOM OVER HET STADIONDAK TE GOOIEN IS MISLUKT... MET EEN DAVERENDE KLAP EXPLODEERT DE AMMONIOSE TUSSEN EEN DOOR VELE KABELS...
BAWOEM
...DAT GOOIEN MET NIET GEBEURT...
HOE LANG HOUDT DIE ENE KABEL IT?
EEN MINUUT OF VIER, VIJF...
EN 'T DUURT ZEKER EEN KWARTIER VOOR DE REPARATIE PLOEG OP 'T DAK IS...
ER DREIGT EEN RAMP!!
POEP-PUL-LUR-PEE! 'N RAMP! DAS - EH - NIET ZO MOOI...

dik bruynesteyn

het dak naar buiten te slingeren. Ken je dat stadion in München? Nee? Nou dat was, en is nog steeds iets bijzonders met een net als dak. Het lukt Appie natuurlijk niet meteen, een kabel van het net knapt en ga zo maar door.

Appie Happie

In de laatste aflevering van „Appie Happie" beklom de hoofdfiguur het dak van het stadion in München. Na de gebeurtenissen in en om deze stad lijkt het mij, ook al worden de Spelen voortgezet, niet juist met dit olympische verhaal door te gaan.

„Appie Happie" probeert een humoristische strip te zijn en voor humor is er helaas op deze Spelen geen plaats meer.

Maandag wordt het eerder onderbroken verhaal „Honger naar de bal" voortgezet.

Dick Bruynesteyn

Tja, dat kon inderdaad niet verder gaan...

Nee, en het was nog veel vervelender. Ik werkte altijd een paar dagen vooruit en leverde steeds voor een hele week in. Zo ook die week. Ik was zelf op uitnodiging naar München naar de Spelen geweest en ik was nog maar nauwelijks terug, toen dat verschrikkelijke nieuws bekend werd. Ik besloot meteen dat het verhaal niet verder mocht gaan. Maar er lagen dus al stroken bij de redacties van al die kranten waar Appie in stond en ik moest dus heel snel handelen om te voorkomen dat er nog iets gepubliceerd werd. Dus ik ben in de auto gesprongen en aan een soort van Elfstedentocht begonnen om al die redacties af te rijden. Ik ben in Amsterdam begonnen, afgezakt via Den Haag en Rotterdam naar Middelburg en toen via Limburg en Groningen weer naar huis.

Ik zal niet snel tegen iemand zeggen dat hij iets moet doen, maar dat heb ik toen bij die redacties wèl gedaan. In plaats van de strip is er toen een tekstje verschenen dat door die aanslag het verhaal werd afgebroken en toen ben ik met een oud verhaal verdergegaan.

De actualiteit was altijd één van de sterke punten van *Appie Happie*, **maar dit zou inderdaad iets te actueel zijn geweest.**

Precies. En wat je zegt is waar, ik moest het vaak van de actualiteit en de tekst hebben. Ik vind de tekst - zeg maar - net zo belangrijk als de plaatjes. Misschien zelfs wel iets belangrijker. Daarbij, ik zal zeker niet als de Beste Striptekenaar Aller Tijden de geschiedenis ingaan. Als de mensen me als een middelmatig tekenaar zien, ben ik al blij. Ik ben ook meer een karikaturist, daar ligt mijn sterke kant.

Toen ik met m'n eerste strip begon, ben ik eens met **Eppo Doeve** gaan praten. Of beter gezegd de Grote Eppo Doeve. God, wat kon die man tekenen. Hij is nu zowat verge-

Middenplaat uit *Pep 6441* ter gelegenheid van de Olympische Spelen 1964 in Tokyo. Helemaal rechtsonderin heeft Dik zichzelf getekend.

ten, maar in zijn tijd was hij zonder meer één van de grootsten.
Maar goed, een oom van me kende Doeve goed en die heeft toen een afspraakje voor me geregeld. Doeve gaf me toen een goede raad en die heb ik eigenlijk de rest van mijn leven opgevolgd. Hij zei: 'Wat je ook doet, blijf altijd jezelf. Laat je werk niet leiden door anderen.' Dat is ook de reden geweest dat ik nooit andere strips ben gaan lezen, omdat dat je onbewust toch beïnvloedt. Daardoor heb ik een eigen beeldidioom ontwikkeld, waarvan een echte stripkenner misschien zegt: 'Dat klopt niet en dat is niet goed', maar daar is het me ook nooit om te doen geweest.

Het publiek van Appie lag meer bij de sportliefhebber die elke avond het sportnieuws in de krant opsloeg.

Vanwaar die actualiteit?
Tja, hoe zal ik dat nou zeggen zonder iemand te kwetsen. Kijk, de mensen die Appie lazen waren over het algemeen geen hoog opgeleide mensen, dat brengt voetbal nou eenmaal met zich mee. En daar bedoel ik niets mee, hoor! Maar het betekende voor mij wel dat ik mezelf altijd af moest vragen: Wat weten de mensen? Ik kan natuurlijk wel heel ingewikkeld gaan zitten doen in een verhaal, maar als de mensen het niet meer kunnen volgen, hebben ze er niets aan.
Daarom werkte ik met die actualiteit. In de eerste verhalen was dat de kalenderactualiteit. Ik wist natuurlijk precies wanneer er een belangrijk gewichtheftournooi was of wanneer de Zesdaagse van Rotterdam begon. Dat weten de mensen ook, dus daar kon Appie dan mooi naar toe. De mensen kenden ook **Dries van Agt**, en iedereen wist dat die man van wielrennen hield. Dus liet ik Van Agt het startschot geven en vervolgens viel er een renner uit, of kon niet komen omdat hij vastzat in een sneeuwstorm of, wat ik meestal deed, bij een of andere lekkere meid was blijven plakken. Dan had ik een verhaal waar de mensen wat mee konden.
En het werd natuurlijk steeds meer de sport om zo actueel mogelijk te zijn en ook allerlei dingen uit het dagelijks leven erin te verwerken. Probleem was wel dat ik natuurlijk vastzat aan die levering van meerdere stroken per keer en daardoor soms pas dagen later iets kon doen. Maar toch werkte het goed. Ik noem maar wat, de koningin sluit officieel voor de eerste keer een nieuwe ophaalbrug, maar als dat ding dan bijna beneden is, blijkt hij niet goed te sluiten. Op zoiets haakte ik dan in.

JUIST VÓÓR APPIE ZAL SCHIETEN, TIKT TIK-TAK-THEO DE BAL NAAR EL KROMMO...
EL KROMMO SCOORT!!
JA HOOR! JA HOOR!!
HA-HA-HA..... HI-HI-HI!!
WAT 'N SCOREVERLOOP: EERST NUL-EEN VOOR P.O.V., TOEN VIER-EEN VOOR DE THUISCLUB, TOEN KWAM P.O.V. TERUG TOT VIER-VIER EN NU VIJF-VIER VOOR DE TAAIE TYGERS!!!
ALS DAT ZO DOORGAAT HEB IK EEN TELRAAM NODIG! HA-HA-HA-HI-HI-HI!
26-38
HELAAS MOETEN THEO-HI-HA-TOOMEN-LOOS EN DE LEZERS TELEURGESTELD WORDEN,
DE KOEK IS OP...
HET BLIJFT 5-4

Ja, maar als Appie op dat moment net een corner stond te nemen, kon u hem niet zomaar even overflitsen naar die brug...
Nee, maar daar had ik andere maniertjes voor. Dan liet ik bij voorbeeld iemand in het publiek iets zeggen als er een schot net naast ging. Zo van: 'Dat lijkt die ophaalbrug wel.'
Toen ik niet meer zes stroken per week inleverde, maar één per dag, heb ik van Appie een reizende reporter gemaakt, zodat ik wel heel makkelijk en nog actueler op het gewone en het sportnieuws in kon spelen.

Hoe kwam dat?
Door de uitvinding van de fax! Daardoor kreeg ik ineens een veel kortere deadline en kon ik de strip laat in de avond faxen naar de redacties, en dan stond het de andere dag erin. Sneller kan niet!

Ik heb een aantal verhalen herlezen, maar ik moet zeggen dat veel me ontgaat. Is dat misschien de reden dat de meeste verhalen van *Appie Happie* niet in boekvorm zijn verschenen?
Inderdaad, de mensen begrijpen een hoop niet meer. Neem dat van die brug. Als ik daar een dag of drie later op inspeelde, dan wisten de mensen dat allemaal nog en dan was dat een leuk mopje. Maar nu begrijpt geen mens er meer wat van. Dat zie je ook met boekjes met politieke cartoons van mensen als **Frits Behrendt**. Daar staan vaak verklarende teksten bij, omdat anders geen mens meer begrijpt wie erop staan en waar het over ging.

Waarom bent u met de strip gestopt?
Ik vond die dagelijkse druk niet leuk meer. Toen heb ik de knoop doorgehakt en ben ermee gestopt. Zo simpel is het. Ik zit er nu trouwens wel aan te denken om weer iets met Appie te gaan doen. Voor de krant, dan wel voor een boekje. Het wordt geen strip, hoor.
Ik wil tekeningen gaan maken die uit twee delen bestaan. Iedere aflevering gaat over een figuur die in de *Appie Happie*-strip een rol heeft gespeeld. Op de linkerhelft zie je dan die figuur zoals hij was met eronder een tekst over wat hij allemaal gedaan heeft in zijn gloriedagen. Op de rechterhelft zie je die persoon dan heden ten dage en kun je zien hoe het hem/haar vergaan is. Zo wil ik bij voorbeeld van Snoepie, het vriendinnetje van Appie die altijd van die korte rokjes droeg, in het Leger des Heils laten eindigen. En zo wil ik ze allemaal nog eens langs laten komen, van Appie zelf tot aan Sjakie Strijkijzer.

Ik heb de indruk dat als u weer een strip rond Appie zou willen gaan maken, dat een stuk moeilijker wordt. In de tijd van

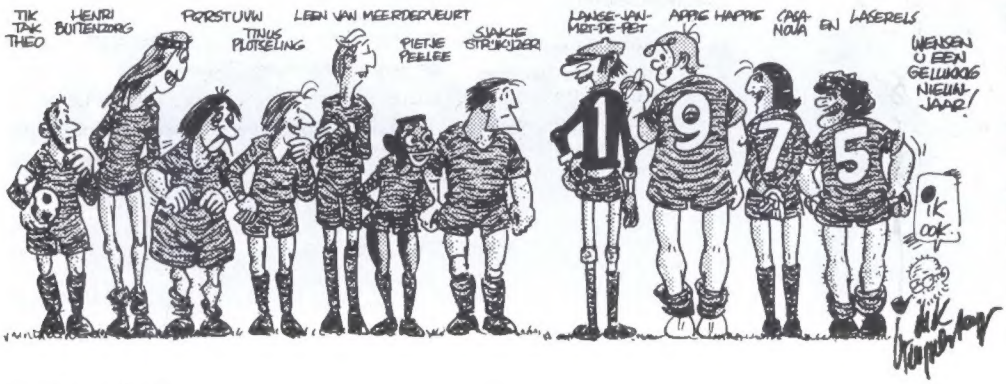

***Geheel boven*, Uiteraard gebruikte Dik Bruynesteyn veel bekende sportmensen in Appie Happie, zoals hier Willem van Hanegem en Theo Koomen.**

***Linksboven*, Appie Happie, sportheld en groot liefhebber van bananen.**

***Midden*, Snoepie, het meisje dat haar hart heeft verpand aan Appie Happie. Maar het lukt haar maar niet dat aan hem duidelijk te maken.**

***Links*, Nieuwjaarskaart voor het jaar 1975.**

Appie had je kleurrijke figuren als Johan Cruijff **en** Willem van Hanegem **en zijn** Truus**...**

Precies, en vooral die laatste twee die je daar noemt. Ja, die mensen, daar kon je wat mee. Neem Cruijff, met zijn prachtige uitspraken! Dat is tegenwoordig inderdaad wel anders, en niet alleen met voetballers, hoor. Als je op tv die presidentskandidaten in Amerika ziet, dat is toch niks. Neem zo'n **Bush** of zo'n **Gore**, die zijn toch niet te vergelijken met een **Eisenhower**? Hoe zullen mensen zich over dertig jaar een figuur als **Bill Clinton** herinneren? Dan weten ze toch alleen nog maar dat hij iets had met stagiaires en sigaren? Misschien komt het allemaal wel door de media, hoor. Je ziet die koppen zo vaak op tv en ze hebben inmiddels allemaal wel geleerd dat ze hun mond moeten houden tegen de pers.

Nou zijn voetballers overigens nooit echte praters geweest. Als ik vroeger na een wedstrijd wel eens in de kleedkamers kwam en bij voorbeeld **Theo Koomen** liep daar met een microfoon rond, dan zei de eerste dat de wedstrijd zwaar was, de tweede antwoordde dat de wedstrijd zwaar was geweest en de derde had het een zware wedstrijd gevonden. Nee, dan moet je bij de wielrenners zijn. Als je na een ronde met twaalf renners praat, krijg je twaalf prachtige verhalen!

Als voetballers tegenwoordig in het nieuws komen, is het vaak met negatief nieuws. Hoeveel geld er weer eens betaald is voor een speler en zaken als de affaires rond Patrick Kluivert.

Ja, dat is ook een reden dat ik geen strip meer zou willen maken. Dat geld vind ik niet zo'n probleem. Als ze het mij zouden bieden, pakte ik het ook aan, dus ik geef die jongens geen ongelijk. Maar als ik nu weer met *Appie Happie* zou willen scoren zoals destijds, dan zou ik dingen moeten doen die ik niet wil. Neem nou de broertjes **De Boer**. Dat zijn twee heel aardige gasten, waar ik het altijd goed mee kan vinden. We hadden het net over die kleurrijkheid en dat tegenwoordig niemand meer met de pers wil praten. De De Boertjes zijn één van de weinigen die dat wel doen en het ook op zo'n manier doen, dat ze niet de indruk wekken elk moment weg te willen lopen.

Maar de meeste mensen hebben wat tegen ze, dus als ik ze in mijn strip zou verwerken, zou ik ze ook de grond in moeten trappen, en in dat soort dingen heb ik geen zin. Ik ben ooit door een grote Duitse krant gevraagd of ik hun politiek-tekenaar wilde worden, maar dat heb ik toen ook niet gedaan. Ten eerste had ik geen zin om naar Duitsland te verhuizen, maar belangrijker voor mij was, dat ik me dan aan de opinie van de krant moest conformeren. Als zij een bepaalde minister een zak vonden en ik vond hem een toffe peer, dan moest ik me natuurlijk toch naar hun mening schikken. Zo gaat dat nou eenmaal met politieke prenten. Nee, laat mij maar m'n gang gaan.

ALS HUN DE BAL HEBBEN, HEBBEN WIJ 'M NIET, DA'S LOGISCH WAT DAT BETREFT. NOU, DAN KNIJPEN DIE VLEUGELSPELERS NAAR BINNEN, SIMPELE ZAAK. OKÉ, HUN HANGENDE SPITS GAAT DAN NATUURLIJK DIEP. OOK SIMPEL. DUS ONZE LAATSTE MAN DOET 'N STAPPIE TERUG. ZODAT 'T VELD KLEIN WORDT, WANT DÁT MOET JE NOOIT-NEVER DOEN TEGEN ITALIANEN. ALS ER, HOE HEET DAT, CIRKELATIE-VOETBAL KOMT HEBBEN HUN DE MAKKE DAT HUN SPITS OP 'N EILAND STAAT TE ZWEMMEN, DUS KANT NIET MIS GAAN, OOK AL OMDAT DE SCHEIDS 'N
AHA...
TOB SPORT

***Boven*, Omslag voor het boek van Willem van Hanegem *Voetballessen in techniek, taktiek en... kromme ballen*, 1974. Ook de overige illustraties in het boek zijn van de hand van Bruynesteyn.**

***Rechts*, Toen Appie Happie in New York tussen de wolkenkrabbers belandde, zat er niets anders op dan een rechtopstaande strook te tekenen. Ook de Amerikanen werden getrakteerd op de klassieke vraag: 'Ben ik hier bij de zaaduientelers?'**

***Links*, Cartoon uit het Liber Amicorum *Nummer veertien wordt vijftig*. Het commentaar bij de prent luidt: 'JC krijgt het bij Barcelona steeds moeilijker met de voorzitter. Verslaggevers, zoals hier wijlen Appie Happie, hebben hun problemen met JC. Luister en huiver...'**

Reclame

Nadat u met *Appie Happie* **bent gestopt, bent u de reclame ingegaan...**

Nou, dat is niet helemaal waar, hoor. Ik deed daarvoor al reclame en heb na Appie ook nog wel eens dingen in stripvorm gedaan. Maar wat mijn inkomen betreft ben ik inderdaad afhankelijk van de reclame.

***Rechts*, Advertentie voor *De Gouden Gids* uit 1994 ter gelegenheid van de WK '94. Bruynesteyn verwerkt vaak zelfportretjes in zijn tekeningen, en ook in deze advertentie is hij in terug te vinden. U vindt hem onder de letter J.**

***Onder*, Illustratie uit *Vals plat*, een verklarende woordenlijst van wielrentermen. Dit boekje werd uiteraard voorzien van cartoons van de hand van Bruynesteyn. Hier afgedrukt *Vervoegen*, dat in werkelijkheid staat voor: iemand of groepje inhalen.**

De Gouden Gids scoort...
...ook voor de A van Ambulance...
...ook voor de C van Carpooling...
...ook voor de D van Duikscholen...
...ook voor de E van Escort service...
...ook voor de F van Felicitatiediensten...
...ook voor de H van Hang- en sluitwerk...
...ook voor de I van Inbraakweringen...
...ook voor de J van Juwelen...
...ook voor de K van Klompen...
...ook voor de L van Lijmapparatuur...
...ook voor de M van Muzieklessen...
...ook voor de O van Opticiens...
...ook voor de P van Positiekleding...
...ook voor de S van Schoolborden...
...ook voor de T van Tapijtreiniging...
...ook voor de U van Uniformtleermakerijen...
...ook voor de V van Vertaalburo's...
...ook voor de W van Wekdiensten...
...ook voor de Z van Zalenverhuur.
De Gouden Gids. Altijd de R van Resultaat.
gouden gids

U bent met *Appie Happie* **gestopt door de druk die dat met zich meebracht. Maar brengt het werken voor reclamebureaus ook niet een hoop stress mee?**

O, dat zeker. Daar ben je zelf nu getuige van, want de telefoon staat niet stil. Ik werk momenteel aan een campagne voor een firma die een nieuw soort gras heeft ontwikkeld, waar je met elk type weer op kan spelen. Dat willen ze zien te verkopen aan de diverse voetbalclubs.

Ze hebben daar een idee voor ontwikkeld, waarbij ze vier mailings de deur uit doen. De eerste is bij voorbeeld een tekening van een kampioensbeker die omhoog wordt gehouden en daar staat dan boven: 'Waardoor wordt FC Zwolle dit jaar kampioen?' Dan is er nog één met **Winston Bogarde**, en één met **Louis van Gaal** en pas op de laatste komt de nieuwe grasmat aan de beurt met een speler van het betreffende team erop. Dat betekent dat voor elke club een aparte folder moet worden gemaakt, in verband met die naam en de kleur van de shirtjes.

Nu is dat allemaal wel aardig bedacht, maar er kleven toch wel wat problemen aan. Ten eerste krijgen ze als ze kampioen worden een schaal en geen beker, maar dat is bijzaak. Een groter probleem is het gebruik van Bogarde en Van Gaal. Die zullen, als ze die campagne zien, ongetwijfeld geld willen zien, en ik kan ze geen ongelijk geven. Ook dat gedoe met al die verschillende teksten en shirtjes maakt het onnodig ingewikkeld.

Dus dat zat me allemaal niet lekker. Ik loop al wat jaartjes mee in dit vak en ik heb dus iets anders bedacht dat veel beter werkt en stukken makkelijker uit te voeren is. Ze moeten die campagne ophangen aan voetbalclub WOGW.

WOGW?

Precies, daar heb je het al. Het trekt meteen de aandacht. Op de eerste drie tekeningen zie je steeds de slogan: 'Waardoor wordt WOGW dit jaar kampioen?' Je ziet dan achtereenvolgens een supporter, een keeper en de trainer, met natuurlijk die tekst WOGW op de shirts. Op de laatste tekening zie je dan een speler op een prachtig groen voetbalveld met links van hem een stralende zon en rechts van hem een regenbui. In een ballon zegt hij dan: 'Weer Of Geen Weer'. Dan lacht iedereen even en is de boodschap van het geweldige nieuwe gras overgebracht. Maar voordat je zoiets aan de klant hebt duidelijk gemaakt...

Dat is altijd moeilijk, een ander uitleggen wat je bedoelt.

Man, schei uit. Ik heb net een nieuwe telefoon gekocht. Nou kan dat ding volgens de handleiding alles, maar een eenvoudige uitleg hoe je dat ding aansluit, is niet in dat boekje te vinden! Heb jij misschien verstand van telefoons?

Een ander probleem waar ik vaak op stuit, is dat mensen op de één of andere manier toch neerkijken op het vak wat ik uitoefen. Vaak hebben mensen het tegen me over een tekeningetje dat ik heb gemaakt. Daar kan ik niet altijd even goed tegen en dan antwoord ik soms dat er bij dat tekeningetje geen rekeningetje zat. Die mensen hebben niet door dat het hard wer-

ken is om iets goeds te maken. Dat heb ik misschien ook wel aan mezelf te danken, hoor. Ik heb voor de tv zo vaak *live* karikaturen zitten tekenen, dat die mensen waarschijnlijk denken dat ik alles zo maak. Maar dat is toch wel iets anders.
Daar komt bij dat ik tegenwoordig veel kritischer ben geworden. Als ik dingen van vroeger terugzie, dan denk ik wel eens: 'Hoe heb ik dat kunnen doen?' In schoolcijfers gezien een dikke onvoldoende! Maar ja, altijd haast. Tegenwoordig neem ik er meer de tijd voor en ben ik niet zo gauw tevreden.

Bekende Nederlander

U stipt het daar zelf al aan. U heeft ook veel voor televisie gedaan.
Ja, dat doe ik al een jaar of veertig. Pas nog voor het programma *Ook dat nog*. Dat is best leuk om te doen. Zeker als het zo uitpakt als je voor ogen hebt. Dat ligt natuurlijk aan een aantal factoren. Om te beginnen moet de cameraman het goed doen. Je hebt er die gewoon in één keer, baf, zo'n prent in beeld brengen, maar dan is de grap te snel verteld. Doet die man er z'n best op, dan kan het heel leuk werken. Als hij ingezoomd begint en dan langzaam de tekening volgt.
En natuurlijk het commentaar erbij. Dat vind ik het heerlijke van de tv, je kunt er een tekstje bij zeggen. Natuurlijk, bij mijn tekeningen heb ik ook tekst, maar er gaat niets boven gesproken tekst. Daar kun je veel meer me doen. Je kunt met stemmetjes werken, met accenten en dialecten. Soms spreek ik de tekst er zelf bij, maar het komt ook voor dat de presentator dat doet. En dan is het altijd maar afwachten wat ze er van maken. Vooral **Barend Barendse**, God hebbe zijn ziel, had er een handje van om er iets heel anders van te maken. Die ging dan zo'n prent helemaal aan de kijker uitleggen. Zo van 'En dan zien we hier...'

De televisie heeft ook een bekende Nederlander van u gemaakt...
Ja, dat was in die tijd, toen ik met de tv begon, niet zo moeilijk. Als je op tv kwam was je meteen bekend. Maar ja, je had maar één zender en maar een paar keer per week uitzending. Ik denk dat het tegenwoordig veel moeilijker is om bekend te worden.
Maar door de tv was ik inderdaad op een gegeven moment een bekende Nederlander.

En werd u overal herkend...
Dat is best wel leuk, hoor. Maar niet altijd. Zeker niet als je achter elkaar tekeningen voor mensen moet gaan maken en zo. En soms pakt het ander uit dan je denkt. Wanneer was het? Het moet ergens in de jaren zestig zijn geweest. Mijn kinderen hadden vriendjes over de vloer en zaten naar de tv te kijken. Er was één of ander kinderprogramma en daar werden kindertjes geïnterviewd. Eén van die kereltjes wou later graag tekenaar worden en er werd aan hem gevraagd wie dan wel de beste tekenaar was die hij kende. Ik liep toevallig de kamer door en dacht bij me mezelf 'Ik ben benieuwd wie hij gaat noemen.' Ik vertraagde m'n pas en dat jochie zei: '**Dick**... eh...' Ik dacht: 'Zie je wel', en liep weer door, maar kon het ventje nog net horen zeggen: '**Matena**'. Zo zie je maar, het kan je nog flink naar je hoofd stijgen als je te vaak op de buis bent, hahaha...
Ik heb er later nog hartelijk om gelachen met Dick Matena. Zijn vader heb ik trouwens ook goed gekend, dat was zo'n vent! Die was wielrenner en ik heb hem zelfs meerdere malen getekend.

Voorkeur

Als u nu zou moeten kiezen: strip, reclame of televisie, wat heeft dan uw voorkeur?
Dat is een moeilijke vraag... Aan *Appie Happie* heb ik altijd veel plezier beleefd. De mensen ook en ik wordt er nu nog steeds over aangesproken. Als we nu in - je komt uit Den Haag, hè? - nou, als we daar nu in een cafeetje gaan zitten, dan is er binnen het uur iemand die naar me toekomt en vraagt: 'Bent u niet Dik Bruynesteyn van Appie Happie?' Nog steeds. Goed ze vragen ook wel eens of ik **Dick Bruna** ben en ze hebben me zelfs ook wel eens gevraagd of ik soms de tekenaar van *Hägar* was, **Dik Browne**. Nou had ik die strip overigens best willen maken, want die vind ik vreselijk leuk.
Het is natuurlijk aardig om te zien dat je invloed hebt gehad. Zo attendeerde iemand me een keer op een nummer van het tijdschrift *Hard gras*, daar stond een heel lang artikel van ene **Jan van der Mast** in over *Appie Happie*, terwijl ik toen al jaren met die strip gestopt was. Dat is leuk om te lezen en wat dan toch goed doet is als je leest: 'Ruim 18 jaar heeft Appie de sportpagina's van *Het Parool*, *de Haagsche Courant* en *het Nieuwsblad van het Noorden* gedomineerd en is zijn reputatie wel gevestigd, althans bij de generatie die met hem is opgegroeid. Bij voorbeeld tv-commentator **Frank Snoecks**, die zich bij Wales-Nederland in euforie liet ontvallen, toen invaller **Van Hooijdonk**, koud vijf minuten binnen de lijnen, voor de twee maal scoorde: 'Dit is je reinste Appie Happie!"
Maar als ik een keuze zou moeten maken, zou ik toch voor de tv kiezen.

Waarom?
Tja, dat is moeilijk uit te leggen. Het geeft gewoon een goed gevoel als het je lukt. Vaak was ik om een uur of vijf in de studio aanwezig en liep dan een beetje rond totdat er iets binnenkwam dat ik kon gebruiken. Als er dan om half zes een telex binnenkwam dat Johan Cruijff een drogisterij ging beginnen, dan was mijn tekening daarover al om kwart over zes op de buis. Vaak was ik de eerste met het nieuws. Het is de grootste druk die je je maar kan voorstellen, want je moet iets maken, maar als het dan goed op de buis komt, dan geeft dat een enorme voldoening. En dan denk ik wel eens bij mezelf: 'Nou, Dirk, dat heb je niet slecht gedaan.'

HET ARCHIEF VAN...

Op 21 december 1999 werd het Oranje van de eeuw gehuldigd, waarbij meer dan zestig topvoetballers die in Oranje hebben gevoetbald acte de présence gaven. Aanwezig waren onder anderen Faas Wilkes, Marco van Basten, Ruud Krol en Johan Cruijff. Speciaal voor *De Telegraaf* tekende Dik Bruynesteyn deze opstelling.

Bij het verdwijnen van vele publicatie-mogelijkheden voor striptekenaars, duikt Stripschrift in de archieven van tekenaars. Reclamewerk, illustraties voor vakbladen, affiches voor overheidsinstanties, boekcovers... het vak van striptekenaar biedt ook buiten de traditionele stripkaders voldoende creatieve mogelijkheden. Aangezien dit werk meestal voor slechts een klein publiek is te zien, vraagt Stripschrift aan stripauteurs of uitgevers hun archieven te openen.

door

ROB VAN DER NOL

***Links*, In 1988 verscheen bij uitgeverij Tirion het boekje *Aanvalle!*, met daarin grappige uitspraken van sportcoryfeeën. Uiteraard werden zowel het omslag als de illustraties verzorgd door Dik Bruynesteyn.**

LOUIS VAN GAAL

Het voetbalkwartet, uitgegeven ergens in de jaren zeventig. Op dit kwartet geeft Bruynesteyn zijn visie op mensen en gebeurtenissen op en rond het voetbalveld.

DIK BRUYNESTEYN

Links, Toen Johan Cruijff in 1997 vijftig werd, verscheen er op initiatief van Peter Hopstaken een Liber Amicorum. Het boekje bevat veertien gedichten en uiteraard veertien tekeningen van Dik Bruynesteyn, waarin hij cartoons bij veertien belangrijke jaren uit het leven van Cruijff tekende.

Rechtsboven, Voor het WK '90 in Italië maakte Dik Bruynesteyn de illustraties voor een reclameboekje van Philips. In het boekje worden allerhande vragen gesteld over regels van het voetbal onder de kop 'Wat doet de scheids?' Uiteraard is er een eerste en een tweede helft.
Boven, Tekening bij vraag drie uit het WK '90-boekje. De vraag luidt: 'Een schot van een buitenspeler komt ongelukkig tegen het achterwerk van de scheidsrechter. Met een wonderbaarlijke curve verdwijnt de bal onhoudbaar in de kruising.
Wat doet de scheids?
A. Hij kent een doelpunt toe.
B. Hij fluit en geeft een scheidsrechtersbal op de plaats waar hij de bal tegen zijn lichaam kreeg.'
(Antwoord A is correct: De scheids is een 'dood' element.)

Illustratie uit *Trimboekje Rugby*. Langs de kant staat Bruynesteyn toe te kijken.

Illustratie bij *Bob Spaak op zijn sportpraatstoel*. De rubriek van Bob Spaak en Dik Bruynesteyn heeft jarenlang wekelijks in *Pep* gestaan.

Boven, Illustratie bij een krantenprijsvraag uit 1993. Op de tekening herkennen we onder anderen Luciano Pavarotti, Boris Jeltsin, Romario en Ien Dales. Bruynesteyn zelf krijgt er danig van langs met de handtas van Ien.

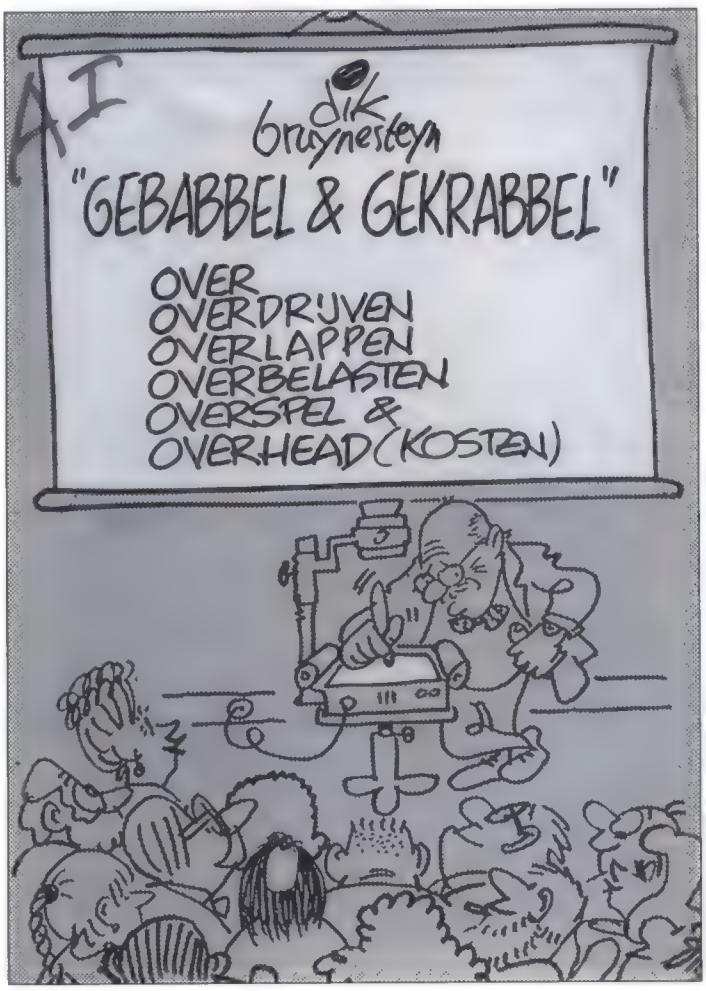

Boven, Illustratie voor de aankondig van *Opera met 'n lach*. Tijdens deze bijzondere voorstelling speelde Lucia Marrucci fragmenten uit opera's van onder anderen Verdi, Mozart en Puccini. Daarbij werd zij, zo lezen wij op de poster, 'soms hinderlijk voor de voeten gelopen door tekenaar Dik Bruynesteyn van wiens afwijkende kijk op opera te genieten valt, te meer omdat hij heeft beloofd niet te zullen zingen...'

Links, **In de jaren negentig trok Bruynesteyn door het land met een soort cabaretprogramma waarin hij vertelde over zijn carrière als tekenaar, en waarin hij ook enig uitleg gaf over dat métier. Daarbij tekende hij op de overheadprojector karikaturen van bekende personen, maar ook de aanwezigen kwamen aan de beurt.**

Sticker voor Bureau Verletbestrijding om ongelukken in de bouw te voorkomen.

Tekening gemaakt ten gelegenheid van de opening van een nieuwe brug tussen Badhoevedorp en Sloten. Bruynesteyn woonde vroeger in Badhoevedorp en ging naar de lagere school in Sloten. De brug die er lag was gammel en vaak open, zodat hij een perfect excuus had als hij te laat op school kwam. Toen in 1992 een nieuwe brug werd aangelegd, werd Bruynesteyn gevraagd een tekening te maken.

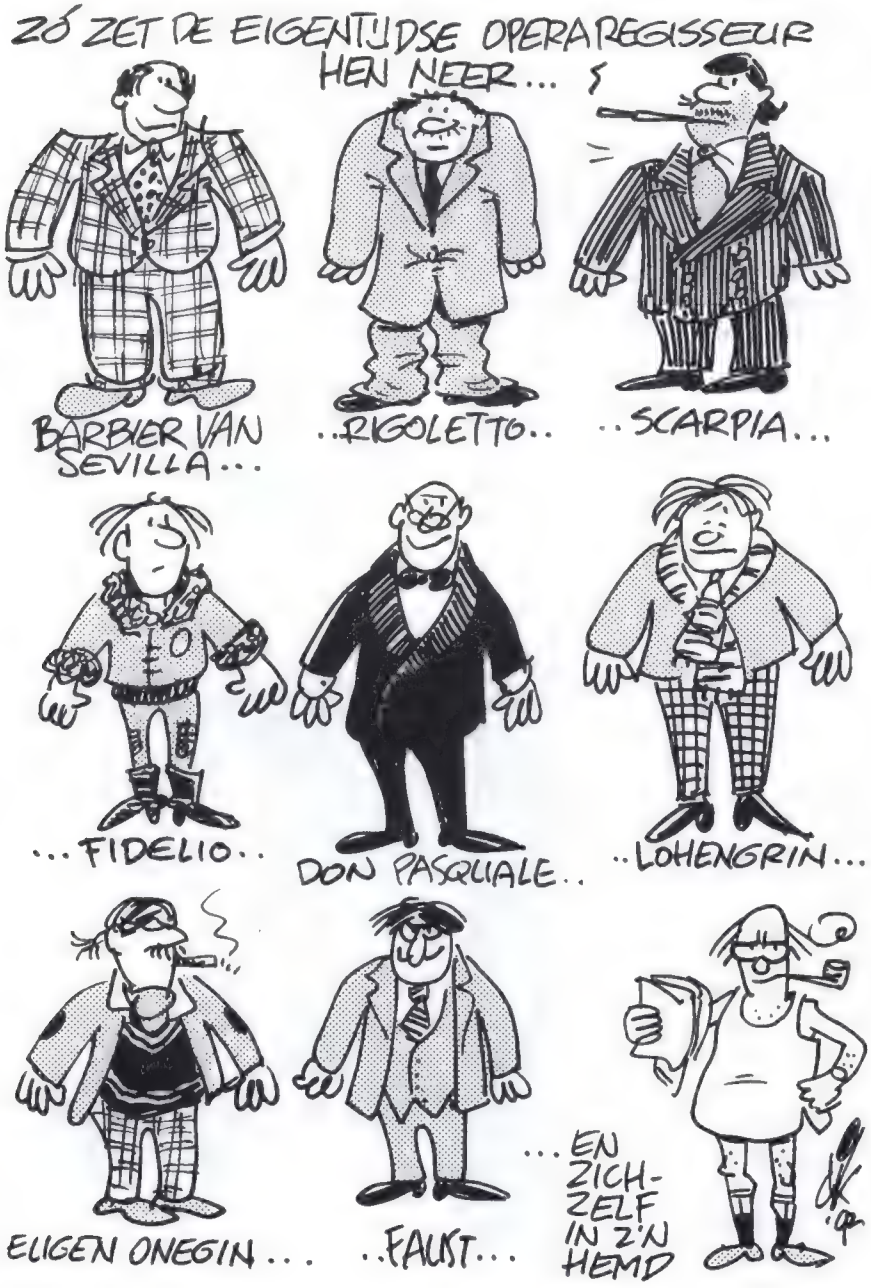

Atletiek.

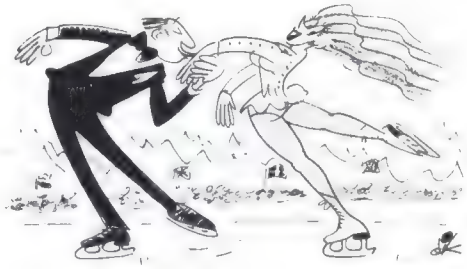

Kunstschaatsen.

Links, Dik Bruynesteyn is een fervent liefhebber van opera. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij een tijdlang zijn medewerking verleende aan *Esoltate*, het tijdschrift van de Limburgse Operavereniging. In de hier afgedrukte bijdrage aan dat blad steekt hij zijn mening over de moderne opvatting van opera niet onder stoelen of banken.

Het onaangename oeuvre v

De controversiële Nederlandse cartoonist en striptekenaar Willem, pseudoniem van Bernard Willem Holtrop (Ermelo, 1941), krijgt tijdens de Stripdagen Den Bosch de Stripschapprijs voor zijn gehele oeuvre.
Een portret van een eigenzinnig tekenaar die in zijn werk de confrontatie zoekt.

door
YASCO HORSMAN

'De beste grap is een misplaatste grap,' stelt **Willem** halverwege de door hem geschreven geschiedenis van de politieke cartoon, *Weg met de varkens. 500 jaar opruiend tekenwerk* (Van Gennep, 1969). In het boek bespreekt hij een lange reeks tekenende oproerkraaiers, van anonieme pamfletten uit de 16e eeuw en de Franse revolutiejaren tot en met de felle en shockerende anti-fascistische prenten van **George Grosz** en **John Heartfield** en het provocerende werk van zijn tijdgenoten **Wolinski** en **Siné**. In de afgelopen 35 jaar heeft Willem bewezen als cartoonist uitstekend in dit rijtje te passen en heeft hij een indrukwekkend oeuvre van misplaatste grappen, schokkende tekeningen en provocerende strips bij elkaar getekend. Vanaf zijn eerste cartoons die in de jaren '60 in linkse publicaties als *Provo*, *Propria Cures* en het mede door hem opgerichte *God, Nederland & Oranje* verschenen, tot en met zijn huidige politieke prenten in de Franse krant *Libération* en (sinds kort) het respectabele opinieblad *HP/De Tijd* heeft zijn werk altijd voor controverses gezorgd, soms zelfs leidend tot rechtszaken wegens smaad, laster of schennis. 'Ik heb liever een rechtszaak dan een schouderklopje,' zei hij zelf in een interview met *Zozolala* een paar jaar geleden. Willems cartoons weten de lezer te raken op een manier die niet altijd even aangenaam is. De 'grap' in zijn tekeningen leidt dan ook zelden tot een bevrijdende lach, maar grijpt het publiek bij de keel en schudt het door elkaar tot het een geweten heeft.

Juliana achter het raam, in *God, Nederland & Oranje*, september 1966.

Majesteitsschennis

In zijn aanpak is Willem een erfgenaam van de Franse opruiende cartoons die in de revolutiejaren als pamfletten werden verspreid, waarin tot verzet en revolutie werd opgeroepen en de bestaande autoriteiten – het liefst die met blauw bloed - beschimpt en geschonden werden, vaak door ze in obscene poses of perverse situaties af te beelden. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat Willem zich in 1968, na te zijn veroordeeld wegens 'majesteitsschennis', in Parijs vestigde. *God, Nederland & Oranje* had een cartoon van zijn hand afgedrukt waarop **Juliana** afgebeeld staat als raamprostituee, 'te koop' voor een prijs van 5,2 miljoen gulden, haar toenmalige jaarsalaris.

In de revolutionaire sfeer van het Parijs na mei '68 vond Willem aansluiting bij de groep tekenaars van het bijtend satirische tijdschrift *Hara-Kiri*, waarin hij zijn eerste Franse tekeningen publiceerde. In deze jaren raakte hij – vaak samen met zijn geestverwanten **Siné** en **Roland Topor** - betrokken bij veel nieuwe opruiende bladen zoals *Enrage*, *Charlie Hebdo* en het politiek-satirische tijdschrift *La Grosse Bertha. Le journal de la guerre*, waarvan hij mede-oprichter was. Nationale bekendheid kreeg hij in Frankrijk echter vooral toen hij halverwege de jaren '80 huiscartoonist werd van de links-liberale krant *Libération*. Een aantal van zijn cartoons voor deze krant bracht hem weer de nodige schandalen. Zo sleepte de extreem-rechtse politicus **Jean-Marie Le Pen** hem twee keer voor de rechter wegens smaad, net zoals ex-minister **Roland Dumas**.

Nazistisch

De 'doorbraak' in Nederland kwam in 1985 met de publicatie van wat Willems meest omstreden werk zou worden: *Lust en strijd*, in het Frans verschenen als *N'oublions jamais*. Dit boek bestaat uit een reeks paginagrote kleurentekeningen over Nazi-Duitsland en de Duitse vernietigingskampen. Als een hedendaagse **Goya** schetst Willem in deze tekeningen koortsvisioenen van wreedheid en seksueel sadisme die geen lezer licht zal vergeten. Het boek was dan ook al controversieel voordat het goed en wel verkrijgbaar was. Toen de in Italië gedrukte Nederlandstalige editie (het boek kwam tegelijkertijd uit in het Frans en het Nederlands) naar ons land werd vervoerd, nam de Franse douane de volledige oplage aan de grens in beslag vanwege het vermeende 'pornografische en Nazistische' karakter van het boek. Nadat *Lust en strijd* uiteindelijk toch Nederland had bereikt, barstte er een golf van verontwaardigde kritiek los.

'Majesteitsschenner' wint Stripschapprijs

an Willem

De Bijenkorf weigerde het boek te verkopen (net zoals het later *De duivelsverzen* van **Salman Rushdie** uit de handel nam) en heeft naar het schijnt – de volledige waarheid is nooit helemaal aan het licht gekomen - haar hele voorraad vernietigd toen Willems uitgeverij De Harmonie deze weigerde retour te ontvangen. Maar *Lust en strijd* vond ook felle verdedigers zoals **H.J.A. Hofland** en vooral **Rudy Kousbroek** die het tot het beste boek van het jaar verkoos. 'Het opslaan van *Lust en strijd* is alsof je een deur opent op een orkaan. Ook ik ben er niet tegen bestand, maar de kracht van de visie op oorlog is onontkoombaar,' schreef Kousbroek in *Vrij Nederland*.

Perversie van macht

Nu de storm over het boek weer is gaan liggen, valt pas op hoe groot de verbanden zijn tussen *Lust en strijd* en Willems overige politieke werk. De perversie van de macht die genadeloos speelt met de machtelozen – hetgeen nergens zo obsceen tot uiting komt als in het concentratiekamp - speelt in talloze tekeningen van Willem een rol, van zijn vroegere marxistische werk tot en met zijn huidige cartoons over vreemdelingenhaat en de behandeling van de paspoortloze illegalen. Daarnaast is Willem altijd geïnteresseerd geweest in de onvermijdelijke seksualisering van macht en het obscene sadistische genot dat aan de basis ligt van machtspolitiek - het fascisme is daar slechts een extreme uitwas van. 'Het nazisme geeft dingen bloot die normaal niet getoond worden,' legde Willem onlangs in een interview uit. De politiek is bij Willem dan ook niet het terrein van rationele debatten en ideologische keuzes, maar het toneel van de obscene drang van de machtigen om de machtelozen te vernederen, te misbruiken en te ontmenselijken. In zijn werk wil hij dit aan de kaak stellen. De voormalige hoofdredacteur van *Libération* noemde hem dan ook eens een 'humanist', iemand voor wie de menselijke waardigheid het hoogst verdedigbare is.

Dagboekachtig werk

Naast zijn politieke werk produceert Willem al vanaf 1975 persoonlijke dagboekachtige stripjes en notities die in *Libération* verschenen onder de titel *Images* en in eigen beheer uitkwamen onder titels als *Abbess express* en *Dolet gazet*. Ook publiceerde hij een tweetal prachtige reisverslagen, waaronder het voortreffelijke boekjes *Quais Baltiques* (1001 Nuits, 1994), over een reis langs de Baltische staten, waarin Willem zich een opvallend mild observator toont. In het vorige decennium verschenen verder nog de meesterlijke boeken *30/40* (1989) en *Euromania* (1992), waarin hij door middel van collages van vervormd nagetekende persfoto's het 'collectieve geheugen' van de twintigste eeuw in beeld probeert te brengen.

RVD controleert Willem

Vlak na de bekendmaking van ***Willem*** *als winnaar van de Stripschapprijs 2000 klopte de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) aan bij Het Stripschap, met het dringende verzoek om het officiële commissierapport beschikbaar te stellen. Het Schap, in de persoon van secretaris* ***Titia Hoekemeijer****, was niet gecharmeerd van dit naar eigen zeggen 'intimiderende' verzoek, maar stuurde desalniettemin het gewenste materiaal toe. Waarom komt de RVD eigenlijk in actie? Alles wijst erop dat dit te maken heeft met de cynische cartoons die Willem in de loop der jaren over het koningshuis heeft vervaardigd. Voor een spotprent waarin hij de toenmalige koningin* ***Juliana*** *afbeeldde als een hoer, werd hij in 1968 zelfs veroordeeld wegens majesteitsschennis. En natuurlijk was daar zijn stellingname tegen prins* ***Bernhard*** *ten tijde van de Lockheed-affaire. Maar is dat inmiddels geen oude koek? 'Misschien komt de RVD in actie omdat ik onlangs nog een paar negatieve cartoons heb gemaakt over* ***Beatrix****', grinnikt Willem, aanwezig tijdens de opening van de expositie* Papieren drama's *in de Brakke Grond. 'Op één van die tekeningen heb ik de koningin naakt afgebeeld. Ja, dan worden ze zenuwachtig! Kijk, bij de Rijksvoorlichtingsdienst werken allemaal brave ambtenaren, die hun werk zo goed mogelijk proberen te doen. Ze houden daar een archief bij met alles wat er over het koningshuis wordt gepubliceerd, dus willen ze ook zo'n juryrapport hebben. Of ze nu ook de uitreiking van de Stripschapprijs gaan proberen tegen te houden, denk ik niet. Al zou het natuurlijk een prachtige rel zijn!' Desgevraagd laat een woordvoerder van de RVD weten dat het commissierapport 'puur ter archivering' is opgevraagd. 'Natuurlijk controleren wij daarbij of iemand zich schuldig maakt aan majesteitsschennis, om daarna eventueel de rechter in te schakelen. Het is echter absoluut ondenkbaar dat wij ons met die prijsuitreiking bemoeien.' Titia Hoekemeijer (Het Stripschap) reageert schamper: 'Dat zal best, maar dan sturen ze gewoon een paar BVD'ers naar de uitreiking. Van mij krijgt RVD-directeur* ***Eef Brouwers*** *in ieder geval een officiële uitnodiging!'*

JM

WILLEM
WINNAAR STRIPSCHAPPRIJS 2000

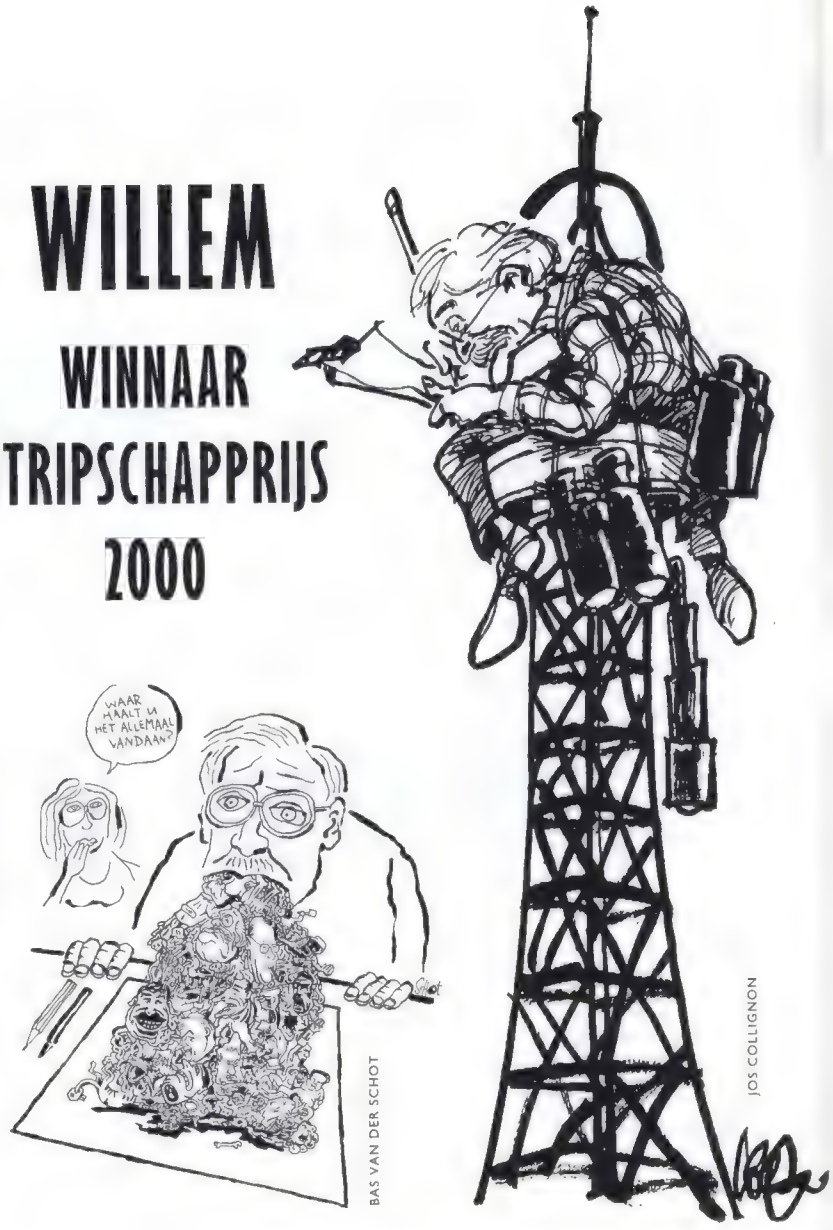

Stripschrift nodigde diverse collega's van Willem uit om hem te feliciteren.

Beknopte bibliografie

Van **Willem** *zijn talloze boeken en boekjes verschenen die helaas niet altijd even makkelijk te krijgen zijn. In het Nederlands verschenen bij De Harmonie onder andere* Propaganda *(1979),* Lust en strijd *(1985),* Per abuis *(1987) en* Euromania *(1992). De oudste van deze uitgaven,* Propaganda, *bevat een selectie van zijn werk voor* De Nieuwe Linie, Provo *en* God, Nederland & Oranje. *Bij CIC verscheen in 1986* Angst en andere verstijvingen. *Willems Franse werk verscheen bij verschillende uitgeverijen, waaronder het kleine Cornelius, Futuropolis (*30/40 *in 1987) Folio (*Drames de famille *in 1978) en Albin Michel (*Le monde en images *in 1991 en* Tout va bien *in 1997). In 1998 verzamelde* **Jean-Pierre Faur** *een selectie uit Willems politieke cartoons in de bundel* Deadlines des 60's aux 90's. *De bundel* Willem à Libération *(Albin Michel, 1988) bevat een selectie van Willems eerste jaren als cartoonist bij het gelijknamige dagblad.*

OLI4

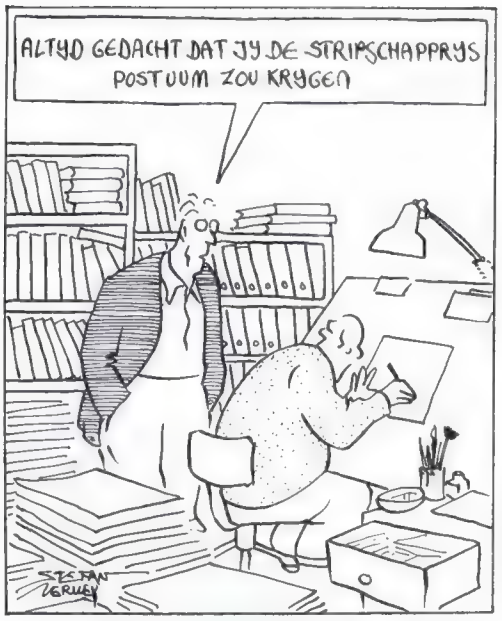

STEFAN VERWEY

FOKKE & SUKKE

ZIJN WILLEM HELEMAAL NIET DANKBAAR

JOHN REID / BASTIAAN GELEIJNSE / JEAN-MARC VAN TOL

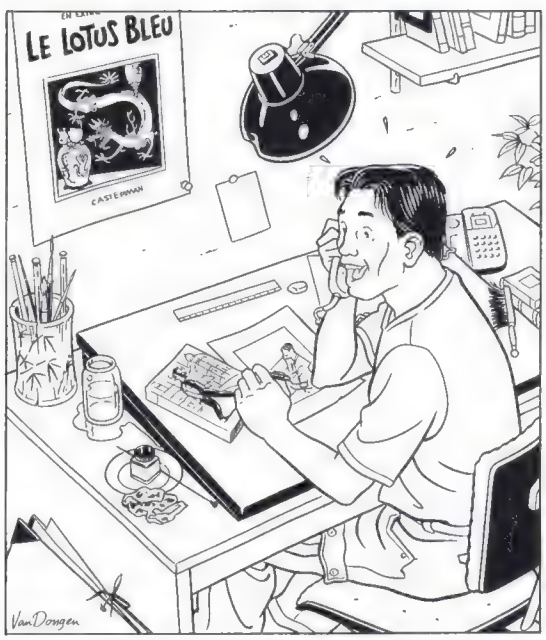

PETER VAN DONGEN

WAT?!? VLEESCHOUWER DE STRIPSCHAPPRIJS?

PETER VOS

BERND VONK

Theater en strip hebben meer overeenkomsten dan men aanvankelijk zou denken. De expositie *Papieren drama's* **in Vlaams Cultuurhuis De Brakke Grond toonde van 16 augustus tot en met 17 september enkele fraaie staaltjes van verstript toneel, met bijdragen van onder meer** Hanco Kolk, **Stripschapprijswinnaar** Willem, Johan de Moor **en de Franse** *Amok*-**tekenaars** Yvan Alagbé **en** Olivier Marboeuf. **De resultaten zijn verrassend.**

strips op de papieren planken toneel drama's met balloons

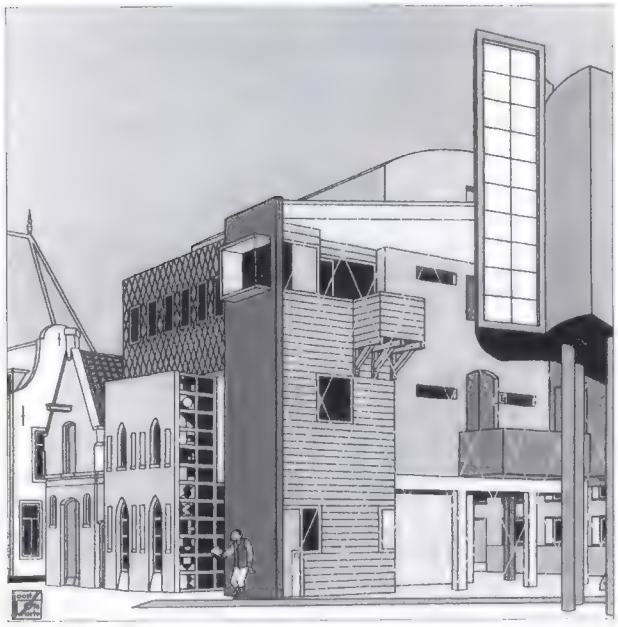

***Links*, Ontwerp Toneelschuur (façade) te Haarlem, door Joost Swarte.**

***Rechts*, Aflevering 5 van de strip *Theaterdier*, uit het tijdschrift *De Theatermaker*, door Peter de Wit.**

***Onder, van links naar rechts*,**
- **Hamlet, uit *Illustrated Classics 1.4*, door Alex Blum.**
- **Hamlet Duck, uit *Donald Duck als toneelspeler*, door Carl Barks.**
- **Guust als souffleur, uit *Guust 5*, door André Franquin.**
- **Obelix weet het allemaal niet meer zo goed, uit *Asterix en de koperen ketel*, door Albert Uderzo en René Goscinny.**

Doorgaans lezen theaterbezoekers nauwelijks strips en komen stripliefhebbers zelden in een theater. Toch hebben de twee kunstvormen iets met elkaar te maken, al zou je dat op het eerste gezicht niet direct zeggen. Misschien komt de wederzijdse onbekendheid door een verschil in smaak of verschil in status, maar in ieder geval weet men weinig van elkaar. Desondanks komt het theater vaak voor in strips, zijn er stripverhalen geënsceneerd en ontwierp tekenaar **Joost Swarte** zelfs een echt theater (de Toneelschuur in Haarlem). Wie bereid is te zoeken, vindt overal voorbeelden van deze nog relatief onbekende relatie tussen theater en strips.

Verstrippen

Het *Theaterfestival*, een jaarlijks terugkerend evenement waarbij de meest 'belangwekkende' toneelproducties van het afgelopen seizoen (uit Nederland en Vlaanderen) strijden om de Theaterfestivalprijs, schonk dit jaar aandacht aan de relatie tussen toneel en strip. Voor het festival stelde **Joost Pollmann** de tentoonstelling *Papieren drama's* samen. Hiervoor liet hij acht bekende en minder bekende striptekenaars uit binnen- en buitenland een toneelstuk 'verstrippen'.

door
SVEN KLINKENBERG
en
LONNEKE KOK

Hoewel ook eerder al verstrippingen van toneelstukken werden gemaakt, sprongen de nieuwe stukken er duidelijk uit. Het waren namelijk niet voor de zoveelste keer de toneelstukken van **Shakespeare** die in stripvorm verschijnen (waarvan er al heel veel zijn), maar eigentijds werk van schrijvers als **Bertolt Brecht**, **Hugo Claus** en **Alex van Warmerdam**. Inzendingen waren er van grote namen als Stripschapprijswinnaar **Willem**, **Hanco Kolk** en **Johan de Moor**, maar ook van minder bekende tekenaars als de Zuid-Afrikaanse **Ina van Zyl** en de Belg **Bart Schoofs**.

Iedere tekenaar koos zelf een stuk uit en de resultaten waren verrassend. Zo maakte **Berend J. Vonk** een integrale verstripping van Brechts *Moeder Courage en haar kinderen*, tekende Ina van Zyl enkele scènes uit *Vrijdag* van Hugo Claus en liet de Fransman **Olivier Marboeuf** zich vooral inspireren door de beeldend kunstenaar **Joseph Beuys**, waardoor zijn hommage aan **Bernard-Marie Koltès** een hoog experimenteel gehalte kreeg.

Alle acht verstrippingen maakten deel uit van de expositie, samen met andere voorbeelden van theater in strips en strips in theater. En hier kwam natuurlijk ook Shakespeare weer terug. Uit verscheidene stripverhalen waren tien sleutelscènes uit *Hamlet* te zien. Figuren uit het werk van onder meer **Enki Bilal**, **Marcel Gotlib**, **Alex Blum** en **Aart Clerkx** waren opgeblazen tot ware grootte zodat de bezoeker zich in het toneelstuk kon wanen... en in een strip natuurlijk.

ALS HAMLET EN HORATIO UIT DE HAVEN TERUGKEREN, KOMEN ZE OVER HET KERKHOF, WAAR OPHELIA BEGRAVEN ZAL WORDEN.
HEEFT DIE KEREL GEEN GEVOEL? HIJ ZINGT TERWIJL HIJ EEN GRAF DELFT!
IN MIJN JEUGD HEB IK BEMIND... ♫

Toneel als stripdecor

Maar de relatie tussen theater en strips reikt verder dan de tentoonstelling *Papieren drama's*. De strip- en theatergeschiedenis kennen nog veel meer voorbeelden waarbij de genres elkaar bekijken of gebruiken. Soms wagen stripfiguren zich op de planken. Zo is Obelix een belabberd acteur. Hij krijgt in *De koperen ketel* (1968) de kans om in een Romeins amfitheater de rol van zijn leven te spelen, maar komt niet verder dan 'Rare jongens, die Romeinen'. Onervarenheid en plankenkoorts eisen hun tol; de regisseur gaat voor de leeuwen. Donald Duck doet het iets beter. Hij kent Shakespeare's *Hamlet*, zo blijkt in *Donald Duck als toneelspeler*. Maar natuurlijk loopt de voorstelling waarin hij speelt slecht af, want één van zijn tegenspelers is Guus Geluk. De beste acteur van alle stripfiguren was, tot op heden, waarschijnlijk Barelli van **Bob de Moor**. Hij was een echt klassiek Shakespeare-acteur, al ziet de lezer hem nooit echt op de planken.

Vaak ook laten striptekenaars zich inspireren door het theater zelf. Vele verhalen spelen zich af in mooie, oude klassiek-burgerlijke schouwburgen met veel goud, glitter en rood pluche. Eigenlijk een tamelijk verouderd beeld van de theaterwerkelijkheid, waar tegenwoordig vlakke vloeren, locatietheater, toneel op toneel en zwarte dozen meer de toon zetten dan realistisch theater met realistische decors en kostuums. Guust Flater verdwaalt een keer in de mist en komt terecht in het souffleurshokje voor het toneel. Een zeer gemakkelijk te begrijpen en bekend beeld, en een leuke clou, maar nauwelijks een weerspiegeling van de actualiteit, waar souffleurs al jaren niet meer voorkomen.

Voor een actueel beeld moeten de striplezer en de toneelbezoeker naar **Peter de Wit**. Hij tekende in '98/'99 voor het theatervakblad *De Theatermaker* maandelijks de paginastrip *Theaterdier*, waarin een beeld wordt geschetst van de dagelijkse theaterpraktijk. Subsidieaanvragen, 'theatervernieuwing' en andere actuele beslommeringen van een toneelgezelschap passeren de revue. De getekende hoofdpersoon, de nichterige regisseur Gertjan Reinders, vertoont wel zeer veel overeenkomsten met de echte regisseur **Gerardjan Rijnders**, en ook zijn hoofdacteur Pierre (**Pierre Bokma**) is niet toevallig. *Theaterdier* is niet zomaar een strip, het is (voor insiders) de verstripte Toneelgroep Amsterdam.

THEATERDIER
DOOR PETER DE WIT
Jongens, eerste lezing van 'Royalty'.
Claus zit somber Tiroler Porno te kijken in zijn SS uniform.
Opkomst Willem-Alexander met hert.
Jawohl baby! Tu es!
Tekst!
Ik ben de prins van Oranje
Wars van poeha en franje
Zag Bambi in het woud
Maakte haar met één schot koud.
Opkomst Beatrix. Claus, tekst.
Nun weet ik mein lief
Warum ich bin so depressiv
Ben Geil, hab sex notwendig
Bespring je deshalb behendig
Beatrix
Vergeef mij dat ik even stoor
Heb niets tegen vrolijk geneuk
Maar denk aan d'aloude spreuk
'Oranje boven hoor.''
Entree Juliana.
Ik roep de republiek uit
De monarchie is een farce
Dit is een koninklijk besluit
Voorwaarts onderworpenen, mars!
Willem A. schiet haar neer
POP
Opkomst Prins Bernhard. Gooit anjer op het lijk en iedereen danst op hardcore versie van 'Candle in the wind'.
Gertjan!
BONKA BONKA BONKA BONKA BONK
Aangetekende brief uit Den Haag! De minister heeft deze voorstelling verboden!
Goddank.

Ensceneringen

Op het eerste gezicht zou men zeggen dat het ook andersom kan: strips op toneel. Dit ligt in de praktijk echter iets moeilijker. Het tweedimensionale beeld met stomme acteurs omzetten tot een sprekend, driedimensionaal medium komt in ons land en in het buitenland nauwelijks voor. Dit werd duidelijk bij de enscenering van *Krazy Kat* (van **George Herriman**) door de toneelgroep Bonheur in '94 en '98. De strip *an sich* was waarschijnlijk niet krachtig genoeg om een goed toneelbeeld te scheppen, zodat Bonheur er allerlei multimedia-elementen aan toevoegde. Theatermaker **Rieks Swarte** ensceneerde samen met zijn broer Joost *Dr. Ben Cine van A tot Z* voor de Haarlemse Stripdagen van 1996. De gebroeders Swarte kozen ervoor het betere gooi en smijtwerk in te voegen à la *Comedy Capers* om het toneelbeeld beweeglijker te maken. Daarnaast bleken er nauwelijks stripliefhebbers op af te komen. Het commentaar van Rieks Swarte sprak boekdelen: 'Toen de voorstellingen liepen bleek dat de doelgroep haar stripboekjes zat te lezen en vooral het normale Toneelschuur-publiek naar de voorstellingen kwam. Slechts enkele niet-reguliere bezoekers kwamen opdagen.'

Hier komen de verschillen tussen beide kunstvormen duidelijk naar voren. Theatermakers zijn vaak gebonden aan de mogelijkheden die ze hebben (het toneel, de acteurs, geld), terwijl striptekenaars op papier kunnen zetten wat ze willen. De strip verliest veel van haar eigen, stripeigen karakter op het toneel. Daarnaast is

ALLEMACHTIG! DIE VENT ZIT MET Z'N KOP IN DE SCHOORSTEEN!!
NOU, MOE! WAT?..
WAAROM PRAAT DIE BRUTALE VLERK MIJ NA?
RARE JONGENS, DIE ROMEINEN!

de strip tamelijk onbekend bij theatermakers en het toneel onbekend bij stripliefhebbers. Theatermakers komen, door onwetendheid, bij wijze van spreken niet verder dan *Asterix* en *Suske en Wiske*. Misschien bracht de tentoonstelling *Papieren drama's* hierin verandering. Zij toonde, voor het eerst in Nederland, de kruisbestuiving tussen beide kunstvormen, en bracht hopelijk theaterbezoekers en striplezers dichter bij elkaar.

Papieren drama's.
Strips op de planken.
Toneel met balloons

Pollmann & Reuten
Theaterfestival 2000
ISBN 90-803632-3-5
Prijs ƒ24,95 / Bfr.499
(96 pagina's, kleur, s.k.)

Papieren drama's bevat speciale bijdragen van:

- **Willem**, *Entertaining Mr. Sloane* van **Joe Orton**
- **Ina van Zyl**, *Vrijdag* van **Hugo Claus**
- **Berend J. Vonk**, *Moeder Courage en haar kinderen* van **Bertolt Brecht**
- **Hanco Kolk**, *Graniet, Kaatje is Verdronken, Noorderkwartier* en *De wet van Luisman* van **Alex van Warmerdam**
- **Yvan Alagbé**, *Combat de nègre et de chiens* van **Bernard-Marie Koltès**
- **Olivier Marboeuf**, *La nuit juste avant les forêts* van **Bernard-Marie Koltès**
- **Bart Schoofs**, *Dollie of avocado's bij de lunch* van **Gerardjan Rijnders**
- *Johan de Moor*, *De stoelen* van **Eugène Ionesco**

Amok in Amsterdam

Van de in Frankrijk woonachtige deelnemers aan de expositie Papieren Drama's *was niet alleen Stripschapprijswinnaar* ***Willem*** *aanwezig bij de officiële opening op 16 augustus in De Brakke Grond, maar ook het duo* ***Yvan Alagbé*** *en* ***Olivier Marboeuf****. Deze twee Frans-Arabische tekenaars bestieren de door henzelf in '94 opgerichte uitgeverij Amok, die werk uitgeeft van stripmakers uit verschillende Europese landen. Het tweetal kwam in contact met* ***Joost Pollmann*** *tijdens de Stripdagen Haarlem 1998, waar zij waren uitgenodigd om een Amok-tentoonstelling in te richten (*Nous sommes les Maures*). 'Een jaar later vroeg Joost ons voor een ander project, dat uiteindelijk niet is doorgegaan. Onze bijdragen daaraan - twee bewerkte toneelstukken van* ***Bernard-Marie Koltès*** *- pasten echter goed in de huidige expositie. Ondertus-sen gaat het overigens uitstekend met onze uitgeverij. Er is interesse om onze boeken ook in de Engelse taal uit te brengen, maar dat doen we vooralsnog niet. Dat zou teveel tijd kosten, die we liever aan tekenen besteden.'*

JM

VRAGT DE MAR
VRAAG JIJ HET?
NEE JIJ?
EH
WAT IS ER AAN DE ANDERE KANT VAN DE BERG? WIE WONEN DAAR?
WE WONEN IEN PLATTE LAND, EN SECHEN RARE DINGEN
U BENT EEN ACTEUR
DAT IS WAR AN DIE ANDERE KANT VAN DIE BERGH IES SCHAWBOERK
SCHOUNBURG?
SCHAWBOERK

DE STOELEN
Van EUGÈNE IONESCO
BEDANKT DAT U ALLEN ZO TALRIJK GEKOMEN BENT...
VANDAG IS DE DAG VAN DE WAARHEID. GA EVEN ZITTEN IK MOET JULLIE IETS WERELDSCHOKKENDS MEDEDELEN.
IK GA DE MENSHEID REDDEN!
PAPA, IS 'T NOG VER?
LAAT PAPA MET RUST, HIJ RIJDT

MOEDER COURAGE
VOOR JAAR 1624
DE LENTE KOMT... 'S CHRISTENEN ONTWAAKT! WAT DOOD IS, RUST! EN WAT NOG NIET DOOR DE KOGELS IS GERAAKT...
...MAAKT ELKAAR AF NAAR HARTELUST
HÉLA
HE SERGEANTJE, LAARZEN? HEMDEN? WIJN? UW LUI MAR HEREN ZIJN DEF MIJN WORST NIET IN DE DOOD
GEEN GRAAN EN JIJ!
WIJN? ZAKENMENSEN EN PAP? DE KINDEREN?
...EN HAAR KINDEREN.
VOOR VINCENT
Brecht & Vonk © 2000

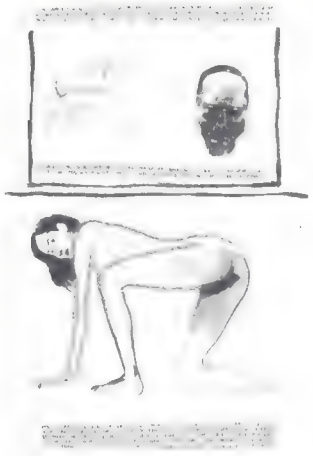

***Van boven naar beneden en van links naar rechts,* Fragmenten uit de bijdragen van:**

- **Ina van Zyl**
- **Hanco Kolk**
- **Johan de Moor**
- **Berend J. Vonk,**
- **Yvan Alagbé**
- **Bart Schoofs**

Nee, daar gaat het helemaal niet over Jezus. U bent gek geworden Vader Pappie!
Christus Hij komt hierheen Hij wil me vermoorden
Terecht
Hoe kunt u dat nou zeggen?
We zijn hier niet gebaat bij gaadstrijken, bij de gelukkige familiespelen. We hebben hier behoefte aan de waarheid Ons bestaan staat op het spel
mijn bestaan

LAND IN ZICHT

door

MICHELE GINEVRA

VERTALING PAM DE BEER

Kennismaking met werk van Marco Corona.

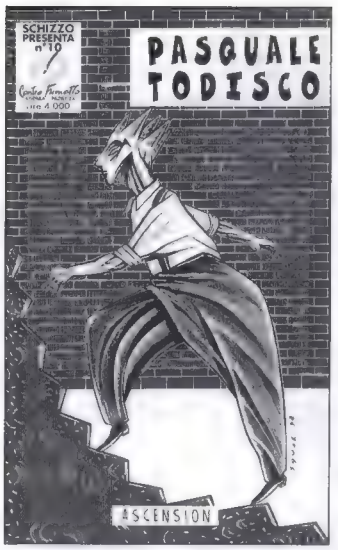

Cover van Pasquale Todisco.

In Italië gaat de meeste aandacht van de stripuitgevers uit naar de jeugd, die overspoeld wordt met commerciële initiatieven. Er zijn twee uitgeverijen die de markt domineren: uitgeverij Sergio Bonelli, bekend van de avonturenstrips (onder meer *Tex*, *Dylan Dog* en *Nathan Never*), en de Walt Disney Company Italië, die de grootste producent van Disney-strips ter wereld is. De kiosken vormen nog steeds de belangrijkste afzetmarkt op het gebied van strips. Zij verkopen de meeste albums.

Toch zijn er wel veranderingen gaande in het Italiaanse striplandschap. Sinds een jaar of tien bestaan er gespecialiseerde winkels die zich richten op de verkoop van manga's, comics (Marvel, DC, Image enzovoorts), gadgets en spellen (het verbazende succes van de *Magic-* en *Pokémon*-kaarten). Daarnaast brengen de laatste tijd enkele kleine uitgevers stripalbums uit die bedoeld zijn voor een volwassen publiek. Zo zijn sommige uitgeverijen begonnen met het herdrukken van 'moderne Italiaanse klassieken', zoals de boeken van **Hugo Pratt**, **Dino Battaglia**, **Attilio Micheluzzi** en **Vittorio Giardino**. Collega's van hen hebben werk van belangrijke tekenaars als **José Muñoz** en **Lorenzo Mattotti** opnieuw gelanceerd, of trachten boeken van nieuwe alternatieve tekenaars uit allerlei landen als **Chester Brown**, **Zograf**, **Fabrice Neaud** en vele anderen te introduceren. Tenslotte is er een categorie uitgevers die het aandurft om zich te concentreren op nieuwe Italiaanse tekenaars als **Toffolo**, **Ribichini**, **Vanna Vinci** en **Sartori**.

De strip *Tex* is een begrip. Zelfs Joe Kubert werkt er aan mee, hier op scenario van Claudio Nizzi.

Maria Castellana

Het succes van al deze initiatieven is wisselend. Sommige zijn goed ontvangen, andere minder. Maar het belangrijkste is dat er tegenwoordig in Italië op de stripmarkt een grote keuzemogelijkheid is. Er zijn veel tekenaars die in ons land publiceren. Aan alle smaken wordt tegemoet gekomen, ook al moeten stripliefhebbers voor bijzondere albums regelmatig de speciaalzaken af of zelf achter informatie aangaan. Het jammere hiervan is dat veel van deze strips het grote publiek niet bereiken, zoals in Frankrijk en Spanje wel gebeurt. Daarbij speelt ook mee dat de stripwereld in Italië ondergewaardeerd blijft. Er bestaat weinig steun voor. De overheid subsidieert zelden stripuitgaven of stripmanifestaties. Er zijn ook weinig regelmatig terugkerende evenementen. Meestal betreft het commerciële stripbeurzen of fandagen. Bijna niemand houdt zich bezig met het promoten van de strip als cultuuruiting. Onder de weinige uitzonderingen bevindt zich het in 1988 opgerichte *Centro Fumetto 'Andrea Pazienza'* in Cremona: het is de enige stichting die zich voortdurend bezighoudt met het medium. Het stripcentrum organiseert lezingen, tentoonstellingen, conventies en tekencursussen. Het beschikt over een openbare bibliotheek met 30.000 boeken en tijdschriften. Bovendien publiceert het werk van nieuwe tekenaars in de publicatiereeks *Schizzo Presenta* en brengt het jaarlijks een tijdschrift met recensies uit (*Schizzo Idee*).

Kortom, er bestaat in Italië een gevarieerd aanbod aan strippublicaties, maar er staat ons nog veel te doen om de inhoudelijk interessante strips beter onder de aandacht te brengen.

In deze serie mondiale columns staat een keur aan stripdeskundigen stil bij het afgelopen centennium. Ze plaatsen een persoonlijke noot bij één eeuw strip in hun land.

Michele Ginevra is directeur van Centro Fumetto 'A. Pazienza' *te Cremona. 'Centro Fumetto' betekent stripcentrum. De naam 'A. Pazienza' verwijst niet alleen naar een auteur, maar is ook een homoniem voor* Ha pazienza. *Dit betekent: 'Heb geduld'.*

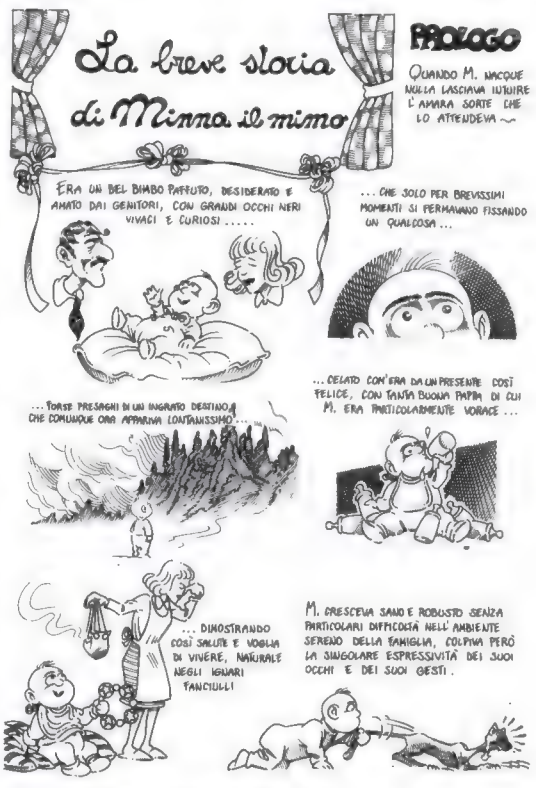
La breve storia di Minna il mimo
PROLOGO
Quando M. nacque nulla lasciava futuire l'amara sorte che lo attendeva ~
ERA UN BEL BIMBO PAFFUTO, DESIDERATO E AMATO DAI GENITORI, CON GRANDI OCCHI NERI VIVACI E CURIOSI .....
... CHE SOLO PER BREVISSIMI MOMENTI SI FERMAVANO FISSANDO UN QUALCOSA ...
... DELATO CON'ERA DA UN PRESENTE COSÌ FELICE, CON TANTA BUONA PAPPA DI CUI M. ERA PARTICOLARMENTE VORACE ...
... DIMOSTRANDO COSÌ SALUTE E VOGLIA DI VIVERE, NATURALE NEGLI IGNARI FANCIULLI
M. CRESCEVA SANO E ROBUSTO SENZA PARTICOLARI DIFFICOLTÀ NELL'AMBIENTE SERENO DELLA FAMIGLIA, COLPIVA PERÒ LA SINGOLARE ESPRESSIVITÀ DEI SUOI OCCHI E DEI SUOI GESTI.

Andea Basigli en Clausio Masotti.

G L E E V E R S

IK ZAT WEER EENS ONDERGEWAARDEERD TE ZIJN IN DE STRIPWERELD...
PAPA, JOUW TIJD KOMT NOG WEL! HET IS EEN GOLFBEGEVING!
VERTEDEREND HOE KINDEREN HUN MOEDER NAKUNNEN PRATEN
GERARD H'J IS AF!
DE OKTOKNOPIEPOP VOOR DE PROMOTIE VAN HET ALBUM!
H'J IS LEUK!
IK GA MET DE KINDEREN KOFFIE DRINKEN BIJ MA! J'IJ VERMAAKT JE WEL MET OKTOKNOPIE, HÉ?
OKTOKNOPIE! AL 16 JAAR TEKEN IK JE VOOR TAPTOE EN EINDELIJK KAN IK JE IN M'N ARMEN NEMEN!
HELAAS KUN JE NIET ECHT WORDEN!
MAAR..
GONKELDAGEN 2068
JE LEEFT! NET ALS IN DE STRIP!
WE HADDEN EEN GOED GESPREK...
DUS JE KAN ALLES?
NET ALS IN DE STRIP!
KUN JE OOK DE TIJDREIS-MACHINE MAKEN?
GEEN PROBLEEM! WAAR WIL JE NAARTOE?
EH PAKWEG 2068!
JE WILT ZEKER NAAR HET JANNIE LEEVER-MUSEUM!?
HAHAHA! GRAPJAS. NEE HOOR, IK WIL NAAR DE STRIPDAGEN! IK WIL ZIEN HOE BEKEND IK DAN NOG BEN!
GONKELDAGEN 2068
GONKELDAGEN?
GONKELS! WAT WAREN GONKELS OOK AL WEER!?
WAT LITERATUUR ONDER DE GESCHREVEN BOEKEN IS, ZIJN GONKELS ONDER DE STRIPS. IN 2003 HEEFT EEN COMMISSIE VAN 3, VOORNAMELIJK UIT VROUWEN BESTAAND, BEPAALD DAT HUN EIGEN WERK EN DAT VAN HUN INTERNETDISCUSSIE-VRIENDJES ONDER DE GONKELS VALT!
LATEN WE EERST MAAR EENS NAAR DE INFOSTAND GAAN!
INTERNET GONKELS
INFO
U ZOEKT NOG ECHTE BOEKEN?! DAN MOET U IN DE LODEWIJK-ZAAL ZIJN!
AH! DIT LIJKT NOG EEN BEETJE OP VROEGER!
EN OOK NOG EEN SMURFEN T-SHIRT!
DAT WORDT EEN FIKSE BOETE!
DE NOORMAN

D A G B O E K

HIER KENNEN ZE ME ZEKER! EENS VRAGEN HOE HET MIJ VERGING!
de GONKELSHOP
GLEEVER?! MAAR NATUURLIJK KEN IK DIE NAAM!
DAAROVER HEEFT BARBARA STOK OOIT EEN RECENSIE GESCHREVEN! HET IS EEN VAN HAAR TOPWERKEN! LUISTER: 'MENSEN MET ZO'N SAAI LEVEN ALS DAT VAN GLEEVER ZOUDEN EEN VERBOD MOETEN KRIJGEN OP HET PUBLICEREN VAN...
...DAGBOEKSTRIPS, ZEKER ALS JE HALVERWEGE JE DERTIGSTE NOG HUMOR VAN...
SCHOOLKRANTNIVO MAAKT ENZ ENZ. GENOEG ZO!
AH, U BENT OOK EEN FAN?! JA, DAT WAS GEEN WONDER DAT EEN LITERAIRE UITGEVERIJ DAAR INGESPRONGEN IS!
ALS U GEÏNTERESSEERD BENT, IK HEB HAAR HELE OEUVRE HIER TE KOOP: 5 GONKELBOEKEN, 3987 INTERVIEWS EN 80169 INGEZONDEN BRIEVEN EN MAILS!
STOK BRIEVEN
STOK INTERVIEWS
OF WILT U EEN ORIGINELE TEKENING MET LIJST OF EEN VAN HAAR STOKKEN MET DE INKT ER NOG AAN UIT 2003 TOEN ZIJ DE GONKELSCHAPSPRIJS WON!
KUT KUT KUT
U BEDOELT DE STRIPSCHAPSPRIJS! HEEFT GLEEVER DIE OOIT NOG GEWONNEN?
NEE HOOR! IEDEREEN IS NETJES AAN DE BEURT GEKOMEN! MAAR GLEEVER? NEE NOOIT!
MIEP STOK SIGNEERT IN DE GONKELSCHRIFTSTAND!
HEU, MIEP STOK?
JA, DAT IS HAAR KLEINDOCHTER EN GELOOF HET OF NIET DIE TEKENT BIJNA NET ZO GOED ALS BARBARA!
DUS BARBARA HEEFT KINDEREN GEKREGEN?!
DAT IS ALGEMEEN BEKEND! DAAROM HEEFT ZE MAAR 5 GONKELALBUMS GEMAAKT!
ZE HAD NATUURLIJK GEEN TIJD MEER OM TE TEKENEN!
NEE HOOR! ZE KREEG ZO'N SAAI LEVEN DAT ZE DAARNA NOOIT MEER EEN STOK HEEFT AANGERAAKT!
TERWIJL DAARVOOR PANNENKOEKEN BAKKEN MET REMCO, HET INSPREKEN VAN EEN ANTWOORDAPPARAAT!
JA, SOMMIGE MENSEN MAKEN WAT MEE IN HUN LEVEN!
KOM, OKTOKNOPIE! IN DEZE TOEKOMST IS GEEN PLEK VOOR MIJ!
DAAN HAD HET MIS! MIJN TIJD KOMT NOOIT MEER!
WAAR NU HEEN?
EN IK NOEM HET EEN STRIPVERHAAL!
GEWELDIG!
GLEEVER 2003

BOEKEN

Tintin et les héritiers. Chronique de l'après-Hergé

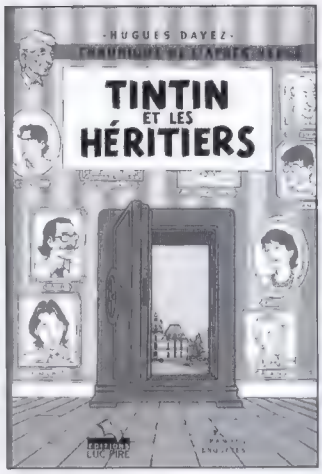

Dayez
Luc Pire 1999
ISBN 2-930240-38-5
Prijs ƒ40 / Bfr.795
(184 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Haalt het fenomeen Kuifje de eenentwintigste eeuw? Of liever: Hoe haalt de vermaarde reporter (* 1929) de leeftijd der sterken? Deze vraag staat centraal in de kritische analyse van de Belgische journalist **Hugues Dayez**. Sinds de dood van **Hergé** in 1983 zit de hond immers in de pot. Wat kunst is in zijn werk, is het terrein van herlezende liefhebbers en kenners. Het grote leespubliek van weleer is verdwenen; draagt tegenwoordig een Kuifje-sweater, drinkt uit een Kuifje-mok en dobbert in de wateren van de Costa Brava op een opblaasbare Kuifje-raket.
Of daar iets mis mee is? In elk geval is het de vraag of dat ooit de bedoeling is geweest. Voor iemand die bij leven al weinig op had met commercie, laat staan met de huidige supermarkteske merchandising van zijn geesteskind, regelde Hergé inzake het beheer van zijn erfgoed wel heel erg weinig. Niets namelijk. Nieuwe, althans min of meer publicabele manuscripten liet hij niet na. Wat zijn laatste privé-secretaris - **Alain Baran** - in 1997 tot de uitspraak bracht, dat er daarom niets dan accessoires was overgebleven. En dat bleek voldoende voor een imperium.

Allang vóór de zeventigjarige verjaardag van Kuifje in 1999 was er geen speld meer te krijgen tussen het beheer van erfgoed (Fondation Hergé) enerzijds en anderzijds de commerciële uitbating van de rechten op het werk (Moulinsart NV). Miljoenen gaan in dit vrijwel ondoordringbare imperium om. Maar een bescheiden verjaardagsfeestje kon er niet af. In Brussel en omstreken gebeurde niets dat een naam mag hebben. En een enthousiast en interessant initiatief voor een tentoonstelling in de Franse stad Saint-Nazaire kreeg weliswaar de medewerking van de Fondation Hergé – maar tegelijkertijd een zeer gepeperde rekening van Moulinsart NV.
In zijn boek analyseert Dayez het post-Hergé tijdperk in twee episodes: de heerschappij van Alain Baran (1978-1990) en de periode waarin **Nick Rodwell** de scepter zwaait (1990-). Op de achtergrond, maar dan tamelijk manifest, figureert de weduwe Hergé - *légataire universelle* - en alweer een hele poos naar het schijnt gelukkig getrouwd met Rodwell. Waar een groots imperium dan weer het formaat van een dekbedovertrek krijgt. Dayez heeft zo zijn indrukken, geïnformeerde opinies en voorkeuren, maar weet zich boven zijn materiaal staande te houden. Die verdienste maakt van *Tintin et les héritiers* een interessant en leesbaar boek, ook al vergt het geregeld nogal wat kennis van de wereld van Hergé.

HM

Peer de plintkabouter 1: Heeft ballen

Damen & Van Broekhoven
Silvester 2000
ISBN 90-5885-010-2 (softcover)
ISBN 90-5885-009-9 (hardcover)
Prijs ƒ14,50 / Bfr.260
(48 pagina's, kleur, s.k.)

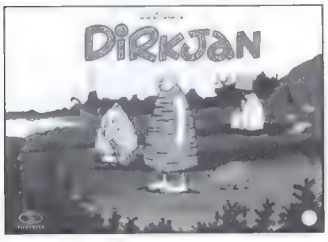

Dirkjan 1/2: Prehistorie

Retera
Silvester 2000
ISBN geen
Prijs n.v.t.
(16 pagina's, kleur, s.k.)

Uitgeverij Silvester heeft de lancering van *Peer de Plintkabouter* slim aangepakt. Bij aanschaf van dit eerste album - *Peer de Plintkabouter heeft ballen* - krijgt de koper een mini-album van het inmiddels erg populaire *Dirkjan* cadeau. Gezien de moeizame relatie die Dirkjan er met kabouters op na houdt, is dit vragen om problemen. **Mark Retera**'s mini-album is een samenraapsel van verschillende soorten grappen. Sommige zijn rechttoe-rechtaan verteld en strak getekend, andere hebben een meer experimentele opzet en uitvoering. Dit gebrek aan inconsistentie zou als storend ervaren kunnen worden, maar het geheel wordt bijeengehouden door het sterke karakter van de hoofdfiguur. De experimenten van Retera pakken bovendien hier en daar verrassend goed uit. Zestien minipagina's Dirkjan zijn voldoende om Peer de Plintka-bouter het onderspit te laten delven. De grappen van **Anton Damen** en **Marq van Broekhoven** zijn te vaak te flauw om nog leuk te zijn en het tekenwerk is weinig bijzonder om niet te zeggen knullig. Voor een album met meer dan tweehonderd stroken is een krachtige hoofdpersoon onmisbaar. Peer de Plintkabouter is in de eerste plaats een spreekbuis voor de grappen, een eigen persoonlijkheid heeft hij nauwelijks. De conclusie is dan ook voor de hand liggend en onontkoombaar: Peer de plintkabouter heeft géén ballen.

(Peer)
(Dirkjan)
SR

Keizer Karel. De laatste Bourgondiër

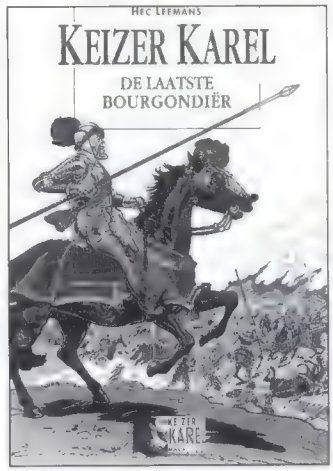

Leemans
Stripuitgeverij 2000
ISBN 90-6334-529-1
Prijs ƒ6,95 / Bfr140
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Dit jaar is het 500 jaar geleden dat **Karel V** werd geboren. Hij kwam op 24 februari als zoon van **Filips de Schone** en **Johanna van Castilië** in Gent ter wereld. Hij erfde op zijn zestiende een rijk dat zich uitstrekte van de Nederlanden, Duitsland, Oostenrijk, Hongarije, Zuid-Italië en Spanje tot de pas veroverde gebieden in Amerika. Het 'rijk waar de zon nooit onderging' maakte Keizer Karel tot de machtigste man van zijn tijd. Het betekende wel dat hij zijn hele leven lang oorlogen heeft moeten voeren om de macht over zijn staten te kunnen behouden. Hij liet zijn

zoon **Filips II** een rijk achter dat als los zand aan elkaar zat en veel (potentiële) brandhaarden kende.

Hec Leemans maakte in het kader van de herdenking in Gent van de vijfhonderdste geboortedag een stripvertelling van het leven van Keizer Karel. Hij weet een treffend beeld te geven van de tragiek rond een keizer die weinig succes had in het besturen van zijn rijk. Karel wist geen einde te maken aan het geruzie met de Franse koningen en hun invloed in Italië, kon de scheuring in de kerk niet voorkomen en moest toezien dat de leer van Luther zich als een inktvlek verspreidde in Noord-Europa, en kreeg te maken met stadsbestuurders die steeds meer eigen politieke vrijheden wilden.

In het stripverhaal, waarvoor **Claus Dieter Scholz** de decors verzorgde, krijgt de stad Gent veel aandacht. Karel trad keihard op tegen Gent dat zich teveel eigen vrijheden veroorloofde en zich keerde tegen de zware belastingmaatregelen die de keizer keer op keer afkondigde om zijn oorlogen te kunnen financieren. Leemans probeert te voorkomen dat het verhaal een grote, droge opsomming wordt van historische feiten door aandacht te schenken aan de amoureuze uitstapjes van de keizer en door fictieve personages een rol te laten spelen in de gebeurtenissen. Dat lukt slechts ten dele. Misschien had hij zich beter kunnen beperken tot een bepaalde episode uit het leven van de keizer. Ook het uitwerken van een fictieve verhaallijn met als achtergrond een aantal ontwikkelingen binnen het keizerrijk was een mogelijkheid geweest. Desalniettemin is het album als historische opfrisser zeker geslaagd.

RS

Een heer van afstand. Ervaringen van een Bommelfan

Van der Kaaden
Personalia 2000
ISBN 90-805575-1-X
Prijs *f* 29,90 / Bfr.598
(128 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Bewondering is de brandstof waar het fandom op draait. Bewondering, gebaseerd op ontzag voor het werk van de geliefde kunstenaar. Dat kan gevaarlijk zijn, want soms wordt dat ontzag gewoon te groot. Dat overkwam **Seb van der Kaaden** toen hij op zevenjarige leeftijd de tekenfilm *Als je begrijpt wat ik bedoel* zag. Op slag raakt hij verslingerd aan het werk van **Marten Toonder**. Het is dan eind jaren tachtig. Een paar jaren later ziet de jonge fan zijn idool in een tweegesprek op de televisie. Hij schrijft: 'Ik weet niet waarom, maar vanaf dat moment wilde ik óók een gesprek met Marten Toonder.'

Over de vervulling van dat voornemen schrijft Seb nu ruim honderd pagina's vol in het boekje dat hij onlangs in eigen beheer uitgaf. Het verslag begint met de eerste bezoeken aan persconferenties. Aanvankelijk wil het allemaal niet erg vlotten. Het ontzag zit hem in de weg en onzeker verbergt onze fan zich bij de eerste contacten achter de lens van zijn videocamera. Geplaagd door zenuwen en pech vergeet hij de accu op te laden of laat hij de dop op de lens zitten. Een briefwisseling met Toonder over geslaagde opnames loopt uit op een reeks misverstanden. Het zijn korte briefjes die pijnlijk nauwkeurig in het verslag worden gedocumenteerd.

Maar uiteindelijk, zo'n vier jaar na het eerste voornemen, lukt het dan toch. Seb levert Toonder een aantal foto's van diens tweede vrouw **Tera de Marez Oyens**. Daarop volgt het interview, waarvoor onze fan helemaal naar Ierland reist. De weergave van het gesprek staat middenin het boekje. Er komen

EN VERDER...

✷*Bovenaarde* (Patrito/Maltoni, Prestige). Deze geairbrushte sciencefiction-strip ziet er houterig maar verzorgd uit, inclusief veel clichés uit het genre: bonkige ruimteschepen, gevechten in outer space, contact tussen robots en mensen, en natuurlijk de onvermijdelijke romance (inclusief veel vrouwelijk bloot). De mensheid voert een strijd om het heelal met de Breakers, visachtige wezens uit een ander zonnestelsel die verrassend genoeg veel intelligenter en vredelievender blijken dan de haatdragende aardlingen. Deze originele vondst tilt het boek echter niet boven de middelmaat uit.

(JM)

✷*De avonturen van Chick Bill 63: Het schotse spook* (Tibet, Lombard). Een waanzinnige Schot transporteert een burcht van zijn geboorteland naar het wilde westen om duistere plannen uit te voeren. Ondanks de veel te flauwe humor waarmee dit verhaal is doorspekt, kost het toch weinig moeite om dit pretentieloze album uit te lezen.

(HW)

✷*De Franken 2: De grote verdeling* (Dufossé/Cothias, Arboris). Historische strip over het Franken-tijdperk in de zesde eeuw met ranzige trekjes. De auteurs zetten de geschiedenis naar hun hand en zetten een twijfelachtig beeld van de Franken neer. Toch boeit het verhaal wel, al was het alleen maar omdat er meer vaart en minder pretenties in zitten dan in andere vroeg-middeleeuwse strips als De Teutonen en Shane.

(RS)

✷*Hartenbloed 3: Het masker van Loki* (Bailly/Seiter/Mercier, Talent). Deze muffe hutspot van Noorse mythologie, Middeleeuwen en sciencefiction gaat over helden en monsters die elkaar met zwaarden en bijlen te lijf gaan. De tiran Baldûr dreigt het koninkrijk Asklar te veroveren, maar ridder Egill en zijn metgezellen proberen dit tegen te gaan door het magische masker van Loki op te sporen. Het verhaal is een chaos: teveel hoofd- en bijpersonen, teveel verhaallijnen kriskras door elkaar heen en teveel veronderstelde voorkennis uit de voorgaande delen. Het tekenwerk is al even chaotisch. En dan die vele liters bloed... Yûk!

(JM)

✷*Jerome K. Jerome Bloks 14: Een gekooid beest* (Dodier, Dupuis). Jerome biedt onderdak aan een jonge vrouw die haar geheugen heeft verloren bij een roofoverval op een kruidenierszaak en haalt zich op die manier weer eens de nodige problemen op de hals. Nog altijd bakt Alain Dodier smakelijke, vakkundige avonturenverhalen voor jong en oud.

(JM)

✷*De kiem van de waanzin 3: Morrydwen* (Civiello, Talent). Het is niet aan te raden met een willekeurig deel in deze serie te beginnen. Deze strip is namelijk geschreven als één groot verhaal en dit derde deel biedt de lezer dus bitter weinig wat betreft karakter-introductie en verhaal-uitleg. Dat laat dan des te meer ruimte over voor veel gebeurtenissen, ja? Nee. Dit album beslaat achteraf bezien niet zo heel erg veel. Maar oh, wat is het mooi en gedetailleerd geschilderd. Van trollen, draken, heksen en magie. Voor de liefhebber een verwennerij. Voor de geïnteresseerde pas aan te raden na het goedkeuren van het eerste deel.

(JB)

✷*Killers 3: Chinook blues* (Chauvel/Le Saëc, Vinci). Deze 'hallucinante thriller over de huidige struggle for life in de verloederde Amerikaanse grootsteden waar pooiers en drugdealers het straatbeeld vormen' (achterflaptekst) lijdt misschien toch wel aan een wat al te ingewikkelde verhaalstructuur...

(SR)

vele vragen aan de orde, maar de enige echte vraag wordt niet beantwoord. Die vraag luidt natuurlijk: 'Waar haal je het vandaan, hoe doe je het?' Seb vraagt wel hoe Toonder aan zijn succes komt. Maar, het simpele antwoord - verduveld hard werken en doorzetten - komt niet over. Dat antwoord had het ontzag moeten dempen. Maar dat kan dan al niet meer. In de ogen van de fan moet er meer zijn, veel meer zelfs. De bewondering is dan al zo groot geworden, dat relativeren onmogelijk is.
Ook na het interview blijft Seb zijn idool volgen. Zijn verslag daarover vult de rest van zijn egodocument. Onvermijdelijk haast wordt de kloof tussen de fan en de tekenaar alleen maar wijder. Het misverstand komt van twee kanten. Uit de tekst spreekt de groeiende ergernis van Toonder en het toenemend onbegrip daarover bij zijn fan. Toonder snapt niet wat zijn fan nog van hem wil en Seb heeft geen vragen meer over. Hij heeft alleen nog maar zijn mateloze bewondering. Bij Toonder houdt alle begrip op, wanneer Seb aangeeft dat hij zijn ervaringen in boekvorm wil uitgeven. Bij Seb raakt de bewondering meer en meer vermengd met verbazing over de afstandelijkheid van zijn held.
Aan die bewondering heeft Seb op het eind van zijn verhaal weinig toe te voegen. Toonder is niet dichterbij gekomen, maar op grotere afstand komen te staan. En, afstand van zijn eigen positie kan Seb niet meer nemen. Zijn verhaal is dan ook eigenlijk geen boek, want daarvoor is altijd enige distantie van het onderwerp vereist. Het is gewoon een verslag, een dagboek van een vergeefse en weinig boeiende speurtocht. Nuttige lectuur, maar enkel als tegengif, als waarschuwing dat teveel bewondering nooit goed is.

GT

Vortex 1:
Campbell, reiziger in de tijd

Vortex 2:
Tess Wood, gevangene van de toekomst

Stan/Vince (zelfde auteur!)
Talent 2000
ISBN 90-5289-307-1 (deel 1)
ISBN 90-5289-306-3 (deel 2)
Prijs ƒ 14,50 / Bfr.260
(48 pagina's, kleur, s.k.)

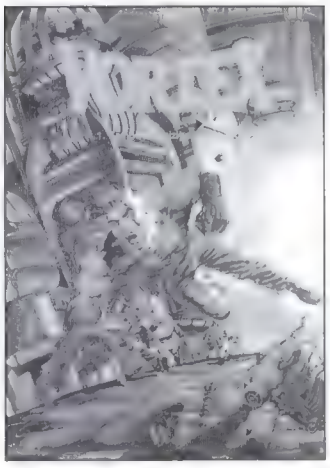

Aha, een strip over de 'oude toekomst'. Voor de niet-kenner: dit is sciencefiction van voorbije jaren, zoals bij voorbeeld de avonturen van helden als Flash Gordon en Buck Rogers, maar ook de eerste tv-serie van de *Star Trek*-melkkoe. En het moge duidelijk zijn uit zowel de tekeningen als de figuren en de plotlijn, dit is een ode aan Flash, en Buck, en vele andere helden. Maar ook de mode en sfeer van zowel die tijd (jaren dertig en veertig) als die 'oude toekomst' (bonkige, metalen robots) komen veelvuldig aan bod.
Alle ingrediënten zijn aanwezig: de stoere, blonde held met vierkante kaak en blauwe ogen. Naam: Campbell, geheim agent Campbell. Zijn voornaam wordt niet gebruikt, niet eens genoemd. De aantrekkelijke (het woord sexy was nog niet uitgevonden), maar intelligente en geëmancipeerde heldin inclusief lange benen, minieme taille en omvangrijke ogen alsook boezem. Naam: Tess Wood. De temperamentvolle, ongeduldige en geniale geleerde compleet met uilenbril en Wolverinekapsel. Naam: professor Steinberg, of simpelweg de professor. En verder nog de onverzettelijke, machochistische Amerikaanse kolonel. En de snode slechteriken met onbetrouwbaar smoelwerk en toegeknepen ogen.
Deze figuren treffen elkaar bij de teletijdmachine (jawel, internationale roem voor professor

---

✷*Lunatiks 1: Sylvophobie* (Roudaut/Chauvel, Vinci). De kaft van dit album doet denken aan de demon die Kitty Pride achtervolgde in een antieke aflevering van de Marvel-comic X-men. Dat monster was op zijn beurt weer afgekeken van de Giger-creatie in de Alienfilms. In deze strip duurt het echter lang voordat het wezen aan bod komt. Het draait allemaal om de mysterieuze Yuna die een lift krijgt van de behoorlijk naïeve Janet. Tussendoor vinden enkele bovennatuurlijke gebeurtenissen plaats die enige uitleg geven, maar niet de link met de beide jongedames verklaart. Die uitleg volgt pas veel later.

(JB)

✷*Meneer Johan: De filosofieën van Felix* (Dupuy/Berberian, Oog & Blik). In afwachting van het vijfde deel uit deze veelbekroonde reeks verschijnt eerst deze charmante bundeling korte verhalen (op kleiner formaat en in zwart/wit), die de periode omvat waarin Johan tijdelijk onderdak biedt aan zijn beste vriend, de braniëschopper Felix. Door diens onhebbelijke karakter komen deze verhalen helemaal tot leven. Dupuy en Berberian tonen zich andermaal meesters in het weergeven van klein leed.

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

(JM)

✷*Op zoek naar Venus 2* (Dethorey/Bourgeon/Autheman/Bergfelder, Dupuis). Bij het overlijden van tekenaar Jean-Paul Dethorey in mei '99 bleef dit drieluik over een waargebeurde wetenschappelijke scheepsexpeditie onvoltooid. De uitgever benaderde Dethoreys vriend François Bourgeon, die het (ingekorte) script afrondde met acht geschetste pagina's. Opmerkelijk, want deze serie is feitelijk een slechte kloon van diens Kinderen van de wind, inclusief Isabelle-lookalike die als man inscheept op een wereldreis. Pas in dit tweede deel krijgt het verhaal enige glans. Voor Dethorey komt dat te laat, maar dankzij Bourgeons bijdrage trekt hij postuum toch nog heel wat extra lezers.

(JM)

✷*Pincet-reeks 13: De eerste keer* (De Boer, Plaatjesmaker). In dit autobiografische (?) verhaal wordt het jongetje Kees gedwongen toe te kijken hoe twee oudere straatgenootjes elkaar opgeilen. Hij raakt er helemaal van over zijn toeren. Kees de Boer probeert dit bescheiden gegeven een beetje artistiek op papier te zetten, maar loopt daarin jammerlijk vast.

(JM)

✷ *Pincet-reeks 14: Ode aan Wilhelm* (De Jong/Hulsing, Plaatjesmaker). Michiel de Jong is vaak assistent van Kolk of De Wit, maar toont ditmaal zijn door Chaland beïnvloede tekentalent. Met grote zwartvlakken creëert hij een fraaie entourage voor dit trieste verhaal over de Pruisische neger Wilhelm, die anno 1929 sympathiseert met het opkomende nationaal-socialisme in Berlijn. Een indringend, maar soms ook wat rommelig verteld verhaal.

(JM)

✷*Pincet-reeks 17: Harde tijden* (Cromheecke, Plaatjesmaker). Zzz.

(JM)

Barabas uit *Suske en Wiske*). Het Amerikaanse leger heeft anno 1937 een tijdmachine-project gefinancierd met het oog op de dreiging van de Sovjet Unie en mogelijk nazi-Duitsland. Het maakt voor dit verhaal niet uit dat dit geschiedkundig niet klopt (de Russen werden namelijk pas als een dreiging beschouwd ná de Tweede Wereldoorlog).
Twee onbekende snoodaards zijn binnengedrongen op de zwaarbewaakte (*yeah, right*) legerbasis en zijn ontsnapt naar de toekomst met medeneming van de ontwerptekeningen van de tijdmachine. Agent Campbell gaat, geassisteerd door miss Wood, er achteraan om de boel te redden. En de toekomst ziet er fraai uit. Een techno-traditionele samenleving die is onderverdeeld in decadente elite en zwoegende massa onderdrukt door de robot-politie. Een broeiende revolutie, enkele complotten en de twee ontsnapte twintigste-eeuwers vormen de rode draad.
Het aparte aan deze serie is dat de verschillende delen gaan over de twee hoofdfiguren (Campbell en Tess). Niet alleen worden de gebeurtenissen verteld vanuit het perspectief van beide hoofdrolspelers. Nee, de verhaallijn loopt in deze twee albums zelfs uiteen. De geheim agent en de wetenschapster raken namelijk gescheiden en maken verschillende dingen mee.

JB

ADVERTEREN IN STRIPSCHRIFT?
BEL
06-25 16 87 20

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

✷*Pincet-reeks 18: Glamourissimo* (Vande Wiele, Plaatjesmaker). In het blad Beeldstorm liet de Vlaming Maarten Vande Wiele al eerder zien dat hij prachtige pseudo-sentimentele Hollywood-pastiches in de vingers heeft. Ditmaal gaat het over de losbandige filmster Crystal Lamour, die haar dochter verwaarloost. Deze boulimia-patiënte Peggy neemt uiteindelijk bloedig wraak. Jammer dat een bio van deze onbekende auteur ontbreekt. (JM)

✷*S.C.A.L.P. 1: Little boy* (Tollet/Wacquet, Talent). Deze sciencefiction-strip is vooral een 'harde actie'-avontuur waarbij fraaigetekende scènes worden afgewisseld door houterig getekende platen. Toch is dit geen lelijke strip, het lijkt alleen een Amerikaanse actiecomic van enkele jaren terug. Dit contrasteert met het moderne kleurwerk. Ook het scenario is tweeslachtig. De vlotte verhaallijn is af en toe te onduidelijk. Wellicht dat dat in de loop van de volgende delen wordt uiteengezet. Nog een minpunt is de knullige vertaling. Kort samengevat: een aardig post-kernoorlog verhaal met klonen, energiebommen en zelfs een verborgen kwaad genie zoals in de Bob Morane-reeks. (JB)

✷*Schimmenspel 2: De solitaire* (Dufeaux/Rollin, Arboris). Sfeervolle mix van mysterie en historie die genoeg vaart heeft om geen moment te vervelen. (HW)

✷*Shane 3: Schijngestalten* (Teng/Di Giorgio, Lombard). Het stelen van het hoofd van Johannes de Doper in Jeruzalem in 1099 levert in het lerland van 28 jaar later een hoop lijken op. Op de achtergrond speelt de strijd tussen de pauselijk en keizerlijke macht en Shane laat het allemaal maar over zich heenkomen. Teveel pretenties blazen deze strip op. (RS)

✷*De Teutonen 1: In de schaduw van het zwarte woud* (Capo/Rodolphe, Talent). Vreemde strip over Polen in de vroege middeleeuwen die iets tegen Teutonen (lees: Duitsers) hebben. Begint veelbelovend, maar gaat als een ridder de kolder in zijn kop krijgt als een nachtkaars uit. (RS)

✷*Tequila Desperados 1: Tierras Calientes* (Cassini/Marazano, Talent). Sfeervolle doch harde western die zich in Mexico in 1905 afspeelt. Ingrediënten: uitbuiting en bloedwraak. Een aanrader voor de lezers die van Durango houden. (RS)

✷*Travis 2: Operatie Minotaurus en 3: Chaos agent* (Quet/Duval/Schelle/Rosa, Talent). De verwikkelingen rond spaceshuttle-piloot Travis ontplooien zich verder. De in deel 1 geïntroduceerde terrorist Vlad blijkt lid van een internationale terroristenbrigade die zich laat inhuren door elkaar bestrijdende mega-bedrijven. De koppige held werkt zich met sprongen dieper in de nesten. En die blijken, middels vlotte plotwendingen en uitdiepingen, stukken dieper dan gedacht. Zo weet Travis de kunstmatig opgepepte Vlad op te sporen in deel 2. en krijgt de lezer in deel 3 meer achtergrond over Vlad en komt de wereldsituatie – via filmachtige tv-journaalflitsen – in beeld. (JB)

✷*Tristan 9: De aartsengel* (Martin/Pleyers, Casterman). Eindelijk, daar is weer een nieuw verhaal van Tristan. We hebben er tien jaar op moeten wachten. Maar... als je denkt, dat er in die tien jaar hard gewerkt is om een meesterwerk te creëren, dan heb je het mis, want jammer genoeg lijken veel tekeningen in dit verhaal een haastklus, en helaas heeft Pleyers niet alle tekeningen voor eigen rekening genomen, want op veel plaatjes benaderen de gezichten van de figuren niet het hoge niveau wat hij anders haalt met zijn platen. Ook het scenario van Martin rammelt op vele plaatsen. (HvdZ)

✷*Troll 3: Duizend en één problemen* (Morvan/Sfar/Boiscommun, Talent). Laten we eens een cocktail maken. Men neme een beetje klassieke trollen en kwelgeesten, gooien daar wat duizend-en-één-nacht doorheen, schudden het met een dosis donkere humor en ronden de mix af met enkele maffe clichés. Dit alles gieten we in een reeks mooie tekeningen. Dan heb je de avonturen van twee trollen in een magisch verleden die een mensenjong (één van de eerste!) hebben geadopteerd. Eerder hadden zij al de zorg over een jonge meid, maar die is zoekgeraakt. Dus wordt er een aan een zoektocht begonnen, waarbij de jongen in toenemende mate een lastpak en sadist blijkt te zijn. (JB)

✷*De waters van Dodemaan 10: Op zoek naar de verloren tijd* (Adamov/Cothias, Glénat). Dromerige sciencefiction waarin alles mogelijk lijkt: veldslagen, tijdreizen en tovenarij. Zorgvuldig verteld en weergaloos getekend. (HW)

✷*Zakboekie 1: Slappe balle...* (De Kort, Big Balloon). Een bundeling van strips en cartoons over het edele voetbalspel, onder meer uit het tijdschrift Sportweek. Sommige grappen lijken gebaseerd te zijn op de eigen voetbalervaringen van Hein De Kort op amateurniveau. Ongetwijfeld maakt(e) hij deel uit van een bierelftal. (RS)

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!!	grote klasse!
!!!!	goed
!!!	redelijk
!!	matig
!	slecht
...	abominabel

Carl Barks 1901-2000

Vrijdag 25 augustus stierf **Carl Barks** op 99-jarige leeftijd aan de gevolgen van leukemie. Enkele maanden terug besloot hij al zijn medische behandeling stop te zetten. Een redacteur van *The Comics Journal* belde eerder dit jaar tevergeefs naar Barks om te informeren naar zijn behandeling. Hij wilde niet aan de telefoon komen, maar riep op de achtergrond 'I'm not funny when I'm sick!'

Barks begon in de jaren dertig bij Disney als 'inbetweener' en werd al gauw bedenker van grappen voor vroege *Donald Duck*-cartoons. Vanaf 1943 tot zijn pensioen in 1966 produceerde hij voor Western Publishing vele klassieke Duckverhalen die wereldberoemd werden. Na zijn pensioen kreeg hij van Disney toestemming om de Duckfamilie te vereeuwigen op het witte doek. De schilderijen brengen tegenwoordig al bedragen op van 6 cijfers.

The Comics Journal, het gezaghebbende Amerikaanse stripinformatieblad, noemde Barks al één van de honderd belangrijkste striptekenaars van de 20e eeuw. Toch werkte Barks jarenlang in betrekkelijke anonimiteit, totdat liefhebbers van zijn werk op zoek gingen naar 'the good Duck-artist'. Pas begin jaren zestig, toen Barks al zo'n 20 jaar de Duckavonturen tekende, ontmoette hij zijn eerste fans: zijn uitgever stuurde fanbrieven nooit door, om te voorkomen dat Barks meer geld zou vragen voor zijn platen. Ironisch genoeg werd Barks na zijn overlijden door veel kranten en tv-journaals aangewezen als 'de schepper van Donald Duck'.

Toch nog gerechtigheid...

PvC

2500e Donald Duck

Carl Barks is dood - lang leve Donald Duck! Een week na het overlijden van 'The Duckman' viert de Nederlandse *Donald Duck* dat de 2500e editie van het vrolijke weekblad van de persen rolde. In 1971 verscheen het 1000e nummer, in 1991 werd het 2000e nummer gevierd en over 2 jaar is het wéér feest - het blad valt dan een halve eeuw op de deurmat van een kwart miljoen huishoudens. Bij de 2500e Duck (nummer 36) zit tevens een herdruk van de allereerste *Donald Duck* uit oktober 1952 op een afwijkende papiersoort.

Tekenaar **Mau Heymans** pakt in het reguliere nummer uit met een hilarisch extra lang Duckverhaal. Donald ontmoet hierin enkele kopstukken uit de Nederlandse stripwereld tijdens zijn zoektocht naar de eerste *Donald Duck*.

PvC

Kees Kousemaker van stripwinkel Lambiek heeft in Duckstad een ver neefje: Cees Sokkenstopper van antiquariaat Douwe Ducker. In Duckstad zijn heel andere strips verkrijgbaar: Doel Rijkstra, Guus Sloom en Duck Banny staan op de schappen. Het tot stripwinkel omgebouwde huiskamercafé met ongeschoren gastheer en koude pils is wel hetzelfde gebleven... Gans Malta nodigt bezoekers aan zijn winkel uit om voor honderd gulden even in zijn kluis te kijken...

Inderdaad! Er zijn er nog een paar, maar ik zoek een splinternieuw, puntgaaf nummer. Ik mag NIXX! door iemand is gelezen
Dat treft! Ik heb er een in mijn kluis! U mag even kijken, maar dat kost wel honderd piek!

Luxe Storm

Tijdens de afgelopen Stripdagen in Haarlem presenteerde uitgeverij Don Lawrence Collection het eerste deel van *Storm. The collection*. Deze uitgeverij is al jaren gespecialiseerd in uitgaven van het werk van **Don Lawrence** en nu zijn ze dus gestart met een heruitgave van het Magnum Opus van de auteur.

Storm is één van die strips, die het al jaren verdient om een keer mooi te worden uitgegeven. Tot nu verscheen de strip hoofdzakelijk in normale uitgaven, die niet altijd uitblonken door hun verzorging. Met name de oude delen zijn vaak slecht gelithografeerd en daardoor zijn de tekeningen - of beter schilderingen - van Lawrence vaak onscherp en de kleuren modderig.

Voor deze nieuwe uitgave wordt geen gebruik gemaakt van die oude drukfilms, maar wordt alles opnieuw, en dit keer digitaal opgenomen. Het verschil is verbazend te noemen. Waar in de eerste druk van deel 1 - *De diepe wereld* - sommige plaatjes amper een achtergrond hadden, blijken ze ineens een rijke achtergrondkleur te hebben zoals alleen Lawrence die kan maken. Ook zijn de afdrukken veel scherper, waardoor Lawrence' techniek beter tot uiting komt. Dat laatste is niet altijd een pluspunt te noemen. Lawrence had wel eens haast en wist dan perfect gebruik te maken van het feit, dat het maar matig afgedrukt werd. Nu de platen wel goed zijn gedrukt, valt hij een enkele keer door de mand, maar ook dat hoort bij het werk van een striptekenaar.

Ook is besloten om de platen opnieuw te letteren. Dat wordt gedaan door **Frits Jonker**, die de latere 'gewone' delen van *Storm* ook heeft geletterd.

In elk deel komt een inleiding met achtergrondinformatie over de totstandkoming van de betreffende verhalen. Ook wordt er een algemeen kijkje in de keuken gegeven. Zo staan er in deel 1 onder andere een biografietje van **Frits van der Heide**, die destijds hoofdredacteur van *Eppo* was, en *fait divers* als foto's van de huizen waar Lawrence woonde, toen hij aan de verhalen 1 en 2 werkte.

De tekst van de inleiding is dit keer foutloos. Dat was bij eerdere uitgaven van Don Lawrence Collection wel eens een probleem. Vaak wemelde het van de tikfouten en slechte zinnen, maar ook op dit gebied heeft de uitgever bewezen volwassen te zijn geworden.

De boeken hebben het riante formaat van 25x35 cm. en zijn gebonden in kunstleer met een stofomslag, waarvoor Lawrence nieuwe illustraties zal schilderen. Er gaan vier delen per jaar verschijnen; in totaal komen er twaalf delen, waar ook het 'oerverhaal' *Commandant Greg* in zal worden opgenomen. De prijs per deel is *f*110 / Bfr.2200 en bij intekening *f*99,95 / Bfr.1999. Dat lijkt op zich een forse prijs, maar de uitvoering in ogenschouw nemend, is dat alleszins billijk. Wel vreemd is het feit, dat je als intekenaar altijd één deel voor moet zijn met je betalingen.

Meer info: Postbus 4191, 4900 CD Oosterhout of via e-mail aan *www.houthaven.com/pandarve*

RvdN

Onvolledig Stripjaar

Striparazzi verdwijnt. **Matena** tekent nieuwe *Bommel*-strip. Groninger Stripmuseum in problemen. *Metro* en *Spits* bieden ruimte aan strips. *Big Brother*-stripboek verboden. *Het Duck-denken*. Subsidies voor stripmakers. *Mou$e Entertainment*. De comeback van *Agent 327* en *Ambrosius*. Al deze (niet onbelangrijke) nieuwsfeiten hebben met elkaar gemeen dat ze niet zijn opgenomen in het nieuwsoverzicht van *Stripjaar 1999-2000*. Uitgever Sherpa zal nog wel meer hoofdpijn hebben, want haar naslagwerkje verscheen bovendien veel

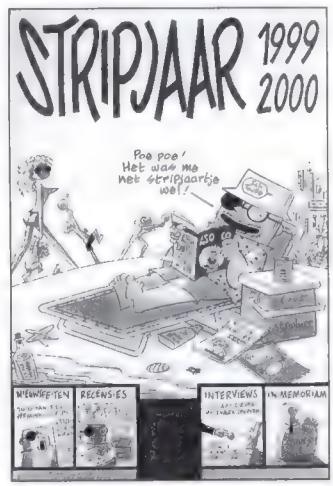

later dan gepland (al mag dat natuurlijk geen nieuws heten). Ondanks deze aanmerkingen is er echter toch weer sprake van een verdienstelijk overzichtsboek. Informatief als altijd zijn de marktanalyses, evenals enkele relevante nieuwsartikelen. Zo schreef **Michel Kempeneers** een deskundig stuk over de financiële moeilijkheden van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal (BCB) en brengt **Marcel Ruijters** op pakkende wijze de internationale underground-trends in beeld. Het heldere essay van **Jean-Marc van Tol** kan dienst doen als samenvatting van alles wat er afgelopen tijd in stripland is gebeurd. De vele interviews (met het bekende rijtje **François Schuiten**, **Jacques Tardi**, **Hermann**, **Lorenzo Mattotti**, **William Vance** en **Grzegorz Rosinski**, maar ook Van Tol, **Marc**

Hendriks, **Chris Ware** en **Stanislas**) zijn bijna allemaal overgenomen uit Vlaamse media, dus bevatten zij voor Vlamingen weinig nieuws. Daarentegen is het vraaggesprek met **Marten Toonder** weer door heel treinreizend Nederland reeds gelezen in het blad *Rails*. Het selectiecriterium van uitgever **Mat Schifferstein** mag kortom duister heten. Hetzelfde geldt voor de doelgroep van dit boek, want wie wil al die lappen hergepubliceerde tekst nu eigenlijk allemaal nog eens gaan zitten lezen? Sigmund in ieder geval wèl, getuige de fraaie cover van **Peter de Wit**.

JM

Piet Wijn bibliografie

Het afgelopen jaar verscheen het boek *Pieter Cornelis Wijn, illustrator*, samengesteld door **Olivier Sterk**, in een oplage van slechts 40 exemplaren. Uitgeverij Le chat mort gaat het boek opnieuw uitbrengen in linnen kaft met goudopdruk, mits er meer dan 100 mensen intekenen (die ook in het boek vermeld zullen worden). Het boek zal niet in de boekhandel verkrijgbaar zijn.
Meer info: W.A. Nijenhuisweg 67, 8455 JT Katlijk, telefoon (+31)(0)513-541814, fax (+31)(0)513-541972, of via het internet: *www.chatmort.knoop.nl*

PvC

Bommel Unyk

De reeks Friestalige Bommelboeken is aan zijn tiende deel toe. Volgend jaar zal ter gelegenheid van de 60e verjaardag van Tom Poes dit tiende deel verschijnen. Uitgeverij Le chat mort kreeg van Toonder tevens toestemming om een tweetalig boek (Fries-Nederlands) uit te geven. Dit boek, liggend A4, bevat een kolom met de Friese tekst èn een kolom in het Nederlands. Het boek kost *f*44,95 (±Bfr.899) en kan thuisgestuurd worden voor *f*55 (±Bfr.1100). Maak het bedrag over op postbank 6702233 t.n.v. Le chat mort, Katlijk o.v.v. Uniek/Unyk. Er zal tevens een speciale, genummerde uitgave verschijnen, gebonden in linnen en met goudopdruk, in een oplage van 100 exemplaren. De prijs daarvan bedraagt *f*150 (±Bfr.3000). Toezending hiervan is gratis.

PvC

Experimenteel werk van Marten Toonder

Het Filmmuseum meldt in zijn nieuwsbrief dat het een serie van tientallen *cells* uit de film *Moonglow* (1955) van **Marten Toonder** heeft gevonden. De vondst zat tussen een aangeboden partij affiches en foto's. Cells zijn de op film getekende en geverfde beelden waaruit een animatiefilm is opgebouwd.
Moonglow behoort tot de serie experimentele films van Toonder. Hij bekostigde ze uit de opbrengsten van de strips van de Toonder Studio's. Volgens de nieuwsbrief wilde Toonder met deze experimenten aantonen dat tekenfilm niet per se op ronde poppetjes gebaseerd hoeft te zijn (de zogeheten Sullivan-formule). Na zijn eerste kunstzinnige animatie *The golden fish* (1952) werkte hij drie jaar aan *Moonglow*. De hoofdpersonen zijn twee hartvormige wezentjes die op elkaar verliefd worden.
Het Filmmuseum laat weten dat de cells niet te bezichtigen zijn, tenzij voor museale doeleinden.

RS

Gemiste kans op topexpo

Zowel op de Stripdagen Haarlem in juni als de afgelopen Stripdagen Den Bosch was de tentoonstelling *Van Bulletje tot Wentelteefje* niet te zien. Een gemiste kans. Deze fraaie expositie over de geschiedenis van het Nederlandse beeldverhaal was eind vorig jaar en begin dit jaar te bewonderen in het gemeenschapshuis De Warande in Turnhout. Men zou hebben verwacht dat vervolgens de Nederlandse musea en organisatoren van stripdagen in de rij zouden staan om de tentoonstelling over te kunnen nemen. *Van Bulletje tot Wentelteefje* had bij voorbeeld niet op de Stripdagen Haarlem mogen ontbreken, gezien de wat magere expo-samenstelling van de editie dit jaar. De Stripdagen Den Bosch (voorheen Breda) kunnen altijd een goede tentoonstelling gebruiken.
'Maar', zegt samensteller **Joost Pollmann**, 'ik heb nooit iets gehoord van musea of besturen van stripdagen. De voorbereidingen ervan namen veel tijd in beslag, maar er ligt nu een kant-en-klare opzet en bruikleenlijst. Een organisatie die de tentoonstelling opnieuw wil organiseren, hoeft enkel maar de mensen van die lijst te bellen met de vraag of de spullen nog een keer uitgeleend kunnen worden. Het is slechts een kwestie van een paar dagen bellen en regelen.'
Pollmann betreurt het dat niemand belangstelling toont. Van musea kan hij het nog enigszins begrijpen, omdat die meestal tentoonstellingen twee of drie jaar vooruit plannen. Zelf heeft hij geen plannen om *Van Bulletje tot Wentelteefje* nog eens op te hangen. 'Dat ligt achter mij. Ik ben inmiddels met andere zaken bezig.' Pollmann is druk doende om onder meer een tentoonstelling over het befaamde striptijdschrift *Tante Leny* te organiseren in het najaar in Rotterdam.
Van Bulletje tot Wentelteefje was in eerste instantie bedoeld voor vertoning in het buitenland. De organisatie ontving subsidie van 20.000 gulden van de Amsterdamse Mondriaan Stichting in het kader van het promoten van Nederlandse kunst en vormgeving in het buitenland. Hierbij stelt het stimuleringsfonds voor beeldende kunst, vormgeving en museale activiteiten ook de eis dat de locatie belangrijk is voor het vakgebied. In het geval van De Warande klopt dat ook, omdat er om het jaar de Stripgidsdagen worden georganiseerd. Volgens **Hans van Straaten** van de Mondriaan Stichting zou iemand die de tentoonstelling ook in Nederland wil opzetten, opnieuw een subsidie-aanvraag kunnen indienen. 'Alleen gelden in ons land andere criteria. Daar moet een project een voorbeeldfunctie voor het vakgebied hebben èn van positieve invloed zijn op het publieksbereik. Dit jaar hebben wij bij voorbeeld de Haarlemse Stripdagen een subsidie van 45.000 gulden verleend.'

RS

Matena maakt strip over Hanzesteden

Het Hanzevirus, zo heet het nieuwste stripalbum van **Dick Matena**. Geen vervolgalbum uit de reeksen *Storm* of *Tom Poes*, maar een promotiestrip in opdracht van het Bureau Hanzesteden. Tijdens de Deventer boekenbeurs op 6 augustus werd het boek officieel gepresenteerd in Museum De Waag van diezelfde stad, waar ook de originele pagina's werden tentoongesteld.
Aan de hand van een spannend verhaal geeft *Het Hanzevirus* een beeld van hoe

Een Heer van Afstand

het waargebeurde verhaal van een Bommelfan!

geïllustreerd met niet eerder vertoonde brieven van Marten Toonder en uniek beeldmateriaal

Vanaf juni verkrijgbaar bij elke boekhandel of direct te bestellen bij Uitgeverij Personalia door fl. 29,90 + fl. 3,50 (verzendkosten) over te maken op bankrek.nr. 384456375 o.v.v. uw adres en de titel *Een Heer van Afstand.*
Voor vragen en/of opmerkingen kunt u ons bereiken op onderstaand adres.

Paperback
128 pagina's
ISBN 90 805575 1 X
NUGI 321

Uitgeverij Personalia
Zijlweg 275
2015 CM Haarlem
tel./fax: 023-5251875
informatie@uitgeverij-personalia.nl

het vroeger toeging in de Hanzesteden langs de IJssel. Twee kinderen, Max en Floor, raken door tussenkomst van een vreemd virus op wonderlijke wijze in een computer verzeild, die plotseling als tijdmachine gaat functioneren en het tweetal verplaatst naar het Doesburg van de 14e eeuw. Daarop volgt een spannend avontuur met valsemunters, dat beide kinderen via alle Hanzesteden uiteindelijk in Kampen brengt. Matena maakte de strip op basis van een scenario dat werd aangeleverd door **Jouke Nijman**, historisch medewerker van de Rijksuniversiteit Groningen. 'Een scenario dat op zich heel leuk was, maar het werk heb ik verschrikkelijk onderschat', vertelt de tekenaar in *Deventer Dagblad*. 'Aanvankelijk had ik het werk op een half jaar begroot. Het heeft uiteindelijk anderhalf jaar geduurd.' Daarbij speelde ook een rol dat Matena in diezelfde tijd de strip *Tom Poes* overnam van **Marten Toonder** (zie *Stripschrift 317*). De tekenaar heeft zijn best gedaan om een zo historisch verantwoord mogelijk beeld te geven van de Hanzetijd, maar koos bewust niet voor een al te schoolse en zoetsappige benadering. Zo komen onder meer de ruwe gebruiken van de rechtspraak en de geneeskunde aan bod in het boek.

De promotiestrip is tot stand gekomen in het kader van het project 'Kinderen en Hanzesteden'. Behalve het Bureau Hanzesteden, dat het toerisme langs de IJssel promoot, heeft er een hele trits lokale instanties meegewerkt, waaronder natuurlijk veel sponsors. Het boek is gedrukt in een niet misselijke eerste oplage van 15.000 stuks, waarvan er tijdens de officiële presentatie (waar Matena signeerde) reeds veel werden verkocht. Opmerkelijk is wel de sticker op de cover, die 'Gratis museumkaarten' belooft. Bij nadere analyse van de kleine lettertjes achterin het album blijkt echter dat deze actie alleen geldt voor kinderen tot en met zestien jaar. Hoezo misleidend?

In Deventer en omstreken is *Het Hanzevirus* verkrijgbaar bij boekwinkels en VVV-kantoren. Het kan echter ook aangevraagd worden bij het Bureau Hanzesteden, Pikeursbaan 6, 7411 GV Deventer. Telefoon (+31)(0)570-615277.

JM

Michiel de Jong ontvangt PTT Post Aanmoedigingsprijs

De PTT Post Aanmoedigingsprijs is toegekend aan **Michiel de Jong**. De commissie heeft De Jong als 'duidelijke winnaar' aangewezen, maar verzucht wel dat hedendaagse auteurs 'zich teveel laten leiden door bestaande stijlen en genres zonder zich te laten inspireren door eigen fantasie'. De Jong maakte werk voor *Striptuur*, *Fresco*, *Incognito* en *Zone 5300* en maakte onlangs de strip *Ode aan Wilhelm* in de *Pincet-reeks*. Met name dit mini-album, op scenario van **Milan Hulsing**, was voor de commissie de directe aanleiding om de prijs aan De Jong toe te kennen. De prijs bestaat uit een plaquette en een geldbedrag van *f*2000 (±Bfr.40.000). en werd uitgereikt op vrijdag 22 september tijdens de opening van De Stripdagen in de Brabanthallen te Den Bosch. De commissie bestond uit **Jaap van Oostveen** (voorzitter van Het Stripschap), **Jef Nieuwenhuis** (redacteur van *Zozolala*), **Jeroen Grosfeld** (directeur van Breda's Museum), stripnaker **Martin Lodewijk** en **Wil Soyer** (oud-bestuurslid van Het Stripschap).

PvC

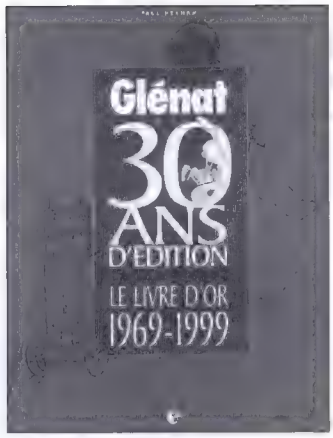

Glénat 30 jaar

Uitgeverij Glénat bestond in 1999 dertig jaar. Dat vormde aanleiding voor talloze festiviteiten en bijzondere uitgaven. Zo organiseerde het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal een tentoonstelling over de jubilerende uitgever. **Paul Herman**, directeur Glénat Benelux, stelde de bijbehorende catalogus samen. Dit kloeke boekwerk bevat driehonderd recente covers van Glénat-albums, aangevuld met schetsen en tekeningen. Het biedt een fraaie staalkaart van de strips die de uitgever in zijn fonds heeft. Verder is er aandacht voor de Studio des Quatre Lunes, die sinds vijftien jaar de covers ontwerpt.

Behalve de catalogus is Paul Herman ook verantwoordelijk voor de geschiedschrijving van dertig jaar Glénat. In het boek *Glénat 30 ans d'édition: le livre d'or 1969-1999* verdeelt hij de periode in een aantal themablokken. Herman begint bij het door **Jacques Glénat** opgerichte striptijdschrift *Schtroumpf* in 1969. In 1972 geeft deze zijn eerste albums uit: cartoons van **Claude Serre** en *De Njaaja's* van **Claire Bretécher**. Hij heeft er direct succes mee en de uitgeverij begint daarna sterk te groeien. Begin jaren negentig heeft Glénat het even moeilijk, maar na een reorganisatie van de buitenlandse activiteiten en het distributiekanaal krabbelt het boekenbedrijf weer overeind. Vandaag de dag bestaat de Glénat-groep uit onder andere Éditions Glénat, Éditions Vents D'Ouest, Les Manga en het historisch stripblad *Vécu*.

Verder bracht Glénat 'de collectie van dertig jaar' uit. Het selecteerde uit de afgelopen drie decennia plus het jaar 2000 dertig albums die symbolisch zijn voor de tijd waarin ze gemaakt werden. Dat zijn bij voorbeeld voor de jaren zeventig albums van **Bretécher**, **François Bourgeon** en **Luc Pétillon**, voor de negentiger jaren boeken van onder meer **Ralf König** en **Yslaire** en voor het jaar 2000 werk van de in Frankrijk populaire humorstrip *Titeuf* van **Zep**. De uitgever koos voor de jaren tachtig onder anderen **Dick Briel** en bundelde de drie avonturen van *Professor Palmboom* in een fraai album. De reeks wordt afgesloten met een 31e deel, waarin illustraties uit de dertig uitverkoren titels staan.

Glénat 30 ans d'édition: 300 couvertures d'albums de BD (160 pagina's, ISBN 2-7234-3002-2).

Glénat 30 ans d'édition: le livre d'or 1969-1999 (192 pagina's, ISBN 2-7234-3079-0).

Professeur Lapalme 1-3 (160 pagina's, ISBN 2-7234-2963-6).

RS

Urbanus heeft standbeeld

In Tollembeek (gemeente Galmaarden in België) is sinds april het Urbanusstandbeeld te vinden. Het bronzen

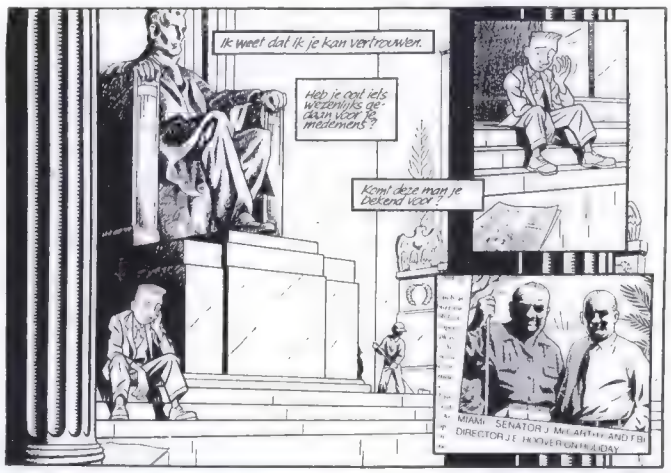
Ik weet dat ik je kan vertrouwen.
Heb je ook iets waarmee ik daar voor je medemens?
Kom! deze man je bekend voor?
MIAMI SENATOR J. MCARTHY AND FBI DIRECTOR J.E. HOOVER ON HOLIDAY

Jack's Daniel was het afstudeerproject van Michiel uit 1995

Mikki & Finn voor SjoSji uit 1997

Invitation to romance uit 1996 verscheen eveneens in Zone 5300

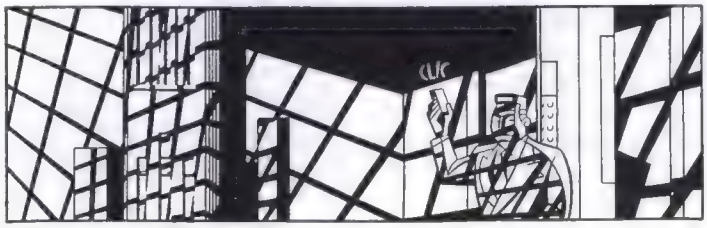

Smetvrees verscheen in 1999 in Zone 5300

beeld is te bewonderen op het marktplein, waar de gemeenteambtenaren in eerste instantie een openbaar toilet wilden neerzetten. Ter gelegenheid van het beeld verscheen bij uitgever Standaard het 81e stripalbum van tekenaar **Willy Linthout** en **Urbanus**: *Het bronzen broekventje*.

PvC

Urbanus knalt!

Ten tijde van de vuurwerkramp in Enschede was de strip *Urbanus* het middelpunt van een pijnlijke samenloop van omstandigheden. Tekenaar **Willy Linthout**: 'De dag voor de ramp in Enschede had ik net mijn nieuwste *Urbanus*-strip afgegeven bij Standaard. Dit verhaal speelt helemaal in Nederland. Urbanus trekt naar Nederland met een hele stapel matrassen. Hij weet niet dat ze gevuld zijn met...VUURWERK! En, inderdaad, op de derde pagina moet Rotterdam (niet Enschede) eraan geloven. De vuurwerkmatrassen ontploffen! Heel Rotterdam plat! En dan gebeurt die èchte ramp in Enschede... Het album is, om begrijpelijke redenen, uitgesteld tot

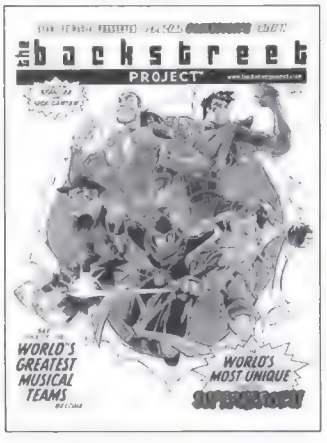

nader te bepalen datum. Ik denk erover om de vuurwerkscène te herwerken tot iets anders, zelfs als het album pas volgend jaar verschijnt.'

JM

Backstreet Boys verstript

De moderne jongensband Backstreet Boys, die hoog in de hitlijsten staat en menige meidenkamer van behang voorziet, is nu ook als strip verkrijgbaar. Niemand minder dan *Spiderman*-tekenaar **Stan Lee** nam het ontwerp van de boys voor zijn rekening. Het eerste album is verkrijgbaar in de merchandisewinkel van de band op het internet. Meer informatie is te vinden op het internet: *www.backstreetproject.com*

PvC

Kapitein Rob op Terschelling

De tentoonstelling *Kapitein Rob terug op Terschelling* is nog tot 1 november te zien. Bij de tentoonstelling, die 20 mei opende, is een fraai boekwerkje verschenen dat een wandeling beschrijft door West Terschelling. Aan de hand van foto's en illustraties uit het werk van geestelijk vader **Pieter Kuhn** wordt een beeld geschetst van hoe Kapitein Rob Terschelling zag in de jaren vijftig. Het boekje is onder andere verkrijgbaar bij het VVV Terschelling en bij Galerie Lambiek in Amsterdam. Bestellen is ook mogelijk door *f*17,45 (±Bfr.349), inclusief verzendkosten, over te maken op Bankrekeningnummer 67.15.34.017 t.n.v. Stichting Zeeschuim, West Terschelling.

De heruitgave van 1000 genummerde *Kapitein Rob*-albums is inmiddels vrijwel uitverkocht. Er zijn 400 extra exemplaren bijgedrukt van *Het geheim van de Westergronden* en *De ontdekking van Krijn Storm*. Meer informatie en bestelmogelijkheden via internet: *www.kapiteinrob.nl*

PvC

Viz 100

Een bijzonder Engels stripblad is aan zijn jubileum toe. *Viz* bestaat 100 nummers en bundelt hoofdzakelijk humorstrips, waarbij het lijkt alsof elke serienaam op z'n minst rijmt: *Roger Mellie, the Man on the Telly, Norman the Doorman, Farmer Palmer* enzovoorts.

De humor zal niet naar ieders smaak zijn: het zijn vooral *Carry On...*-achtige kluchten die niet zouden misstaan als cartoon in *De Telegraaf*. Een curieus, bizar doch succesvol blaadje, dat gezien het hoge camp-gehalte en de lullige jaren-zestigopmaak de aankoop van nog geen twee pond waard is.

PvC

Hartjes in Viva

De opmars van Nederlandse striptekenaars in Nederlandse (niet-strip)tijdschriften is niet meer te stoppen. **Maaike Hartjes** (27) heeft inmiddels haar weg gevonden naar de redactie van het vrouwenweekblad *Viva* en vult vanaf *Viva 35* elke week een halve pagina. Hartjes heeft de ambitie om voor Viva vooral autobiografische strips te willen maken: 'De laatste tijd ga ik daar steeds verder in, ik durf steeds persoonlijker te worden. Ik vertel echt wat mij overkomt en wat ik denk.'

(Bron: Viva)

PvC

INCOGNITO REEKS

Al vier delen verschenen...

Aaarch!!!
Kwaad Bloed

Diverse auteurs
Het Lieve Leven

Lode Devroe
Dr. Dia

Erik Wielaert
Nachtschade

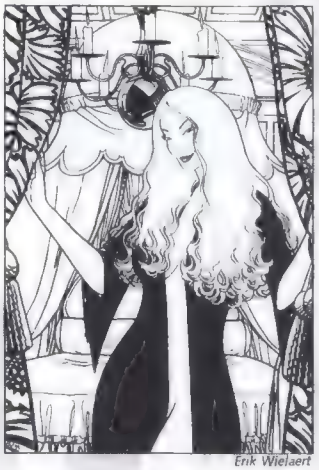
Erik Wielaert

In voorbereiding...

Mark Hendriks
Tomoyo

Wordt voor **f27,50** abonnee en ontvang **4 delen** per jaar!
Stort het bedrag op giro 61 93 908
t.n.v. R. Schouten, Zaandam, o.v.v. Incognito Reeks.

Meer informatie over de Incognito Reeks...
Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam.
Telefoon (075) 670 43 71 – E-mail: incognito@comic.com

KIPPENVEL GEEFT INDEXEN UIT!

o.a.
*PEP INDEX & PEP PARADE INDEX f 13.00
*EPPO TOT STRIPARAZZI INDEX f 20.00

Elke kwartaal een andere index:
* TITANIC INDEX
*WORDT VERVOLGD INDEX
*AMATEURBLADEN INDEX
*STRIP-INDEX VAN NEDERLANDSE TIJDSCHRIFTEN / KRANTEN / RECLAME & BEDRIJFSUITGAVEN 1998/2000

Dit kwartaal:
*JIPPO INDEX
* INCOGNITO INDEX

KIPPENVEL, REIGERSTRAAT 6, 3161 TN RHOON, GIRO 8312959

KIPPENVEL, REIGERSTRAAT 6, 3161 TN RHOON, GIRO 8312959

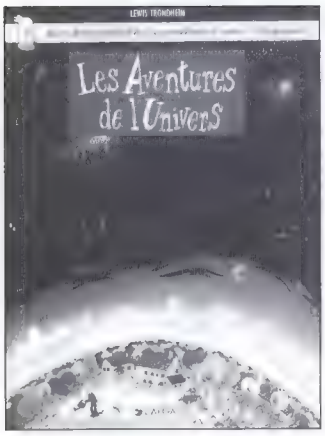

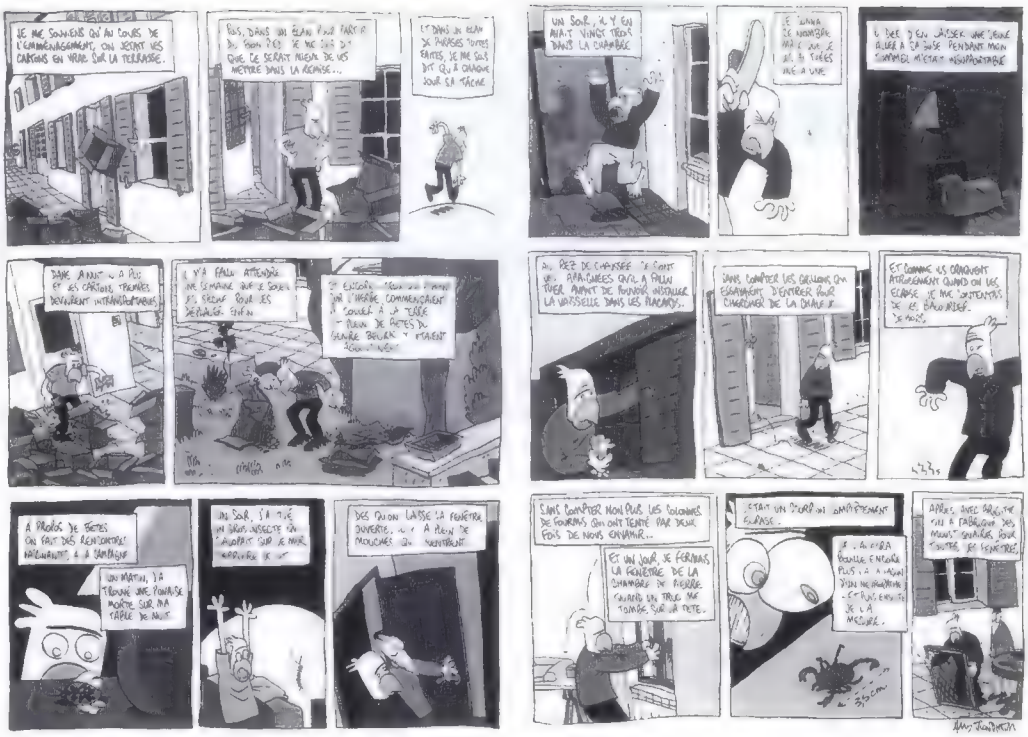

UIT *LES AVENTURES DE L'UNIVERS*

Lewis Trondheim (deel 2: autobiografisch)

ECHTE NAAM: Laurent Chabosy
NATIONALITEIT: Franse
GEBOORTEJAAR: 1964

WAAROM DEEL 2? Als er één rijzende ster is aan het internationale stripfirmament, dan is het nog steeds die van **Lewis Trondheim**. Zijn werk wordt alsmaar vaker vertaald in andere talen, alleen Nederlandse albumuitgaves zijn nog steeds niet in zicht. In *Stripschrift 324* kwamen tien lange verhalen met zijn favoriete personage Lapinot alias Kobijn aan bod, in deze aflevering worden vooral de zes langere verhalen besproken waarin Lewis zichzelf als hoofdpersonage opvoert. Ik heb die verhalen gemakshalve autobiografisch genoemd, al is het waarheidsgehalte van sommige van die verhalen waarschijnlijk uitermate laag.

IS AUTOBIOGRAFIE NIET ERG VERSCHILLEND VAN TRONDHEIMS ANDERE WERK? Eigenlijk wel. Meestal maakt hij originele genreverhalen. Maar om vier redenen heeft hij heel veel autobiografische verhalen gemaakt. 1. Hij houdt van Amerikaanse comics, waarin autobiografie een heel gewoon genre is. 2. Zijn vrienden van L'Association (zie *Stripschrift 316*) hebben ook veel autobiografische verhalen gemaakt. 3. Hij lag op een bepaald moment wat in de knoop met zichzelf. 4. 'Ik ben geen cultureel mens, ik lees niks, ik ga niet naar tentoonstellingen. Het enige waar ik verstand van heb, ben ikzelf', beweert hij half-ironisch in zijn verhaal *Chiquenaude*.

OVER WELKE BOEKEN GAAT HET NU EIGENLIJK? Alle boeken waarin Trondheim zichzelf opvoert als een mens met een hoofd van een zee-arend. Zoals in de meeste van zijn boeken worden mensen in zijn autobiografische verhalen dus getekend met dierenkoppen. De keuze van het dier lijkt gebaseerd te zijn op een bepaalde visuele gelijkenis. Voor wie de mensen in de strips ook in het echt heeft gezien, is het meestal niet moeilijk om te achterhalen wie Trondheim bedoelt. Zijn vrouw **Brigitte Findakly** is een reiger of misschien een ooievaar; **David B.** een gier; **Stanislas** een beertje. De dierenkoppen hebben behalve een licht komisch effect ook het voordeel dat je in een heel eenvoudige tekenstijl als die van Trondheim toch heel duidelijk de personages kunt herkennen. Overigens, Trondheim heeft die dierenkoppen niet altijd gebruikt voor zijn autobiografische verhalen. In de eerste afleveringen van *Lapin* (zie *Stripschrift 316*) staan wat autobiografische verhaaltjes met een schematisch mensenkopje. En in *Lapin 21* en *25* vertelt Trondheim dromen met alle personages als een soort buigbare zwarte penseelstreek, vergelijkbaar met de mannetjes van *Beeldstorms* **Mong** (zie *Stripschrift 322*).

JA MAAR, NU HEB JE NOG GEEN TITELS GENOEMD. Oké dan. Trondheims autobiografische avontuur begint in zijn arendskopvorm met de zesdelige reeks *Approximate Continuum Comics*, een driemaandelijkse comic die hij maakte voor uitgeverij Cornélius in 1993-1994. Die comics zijn niet te verwarren met Trondheims eigen maandelijkse fanzine *ACCI H3319* (Approximate Continuum Comics Institute H3319) dat hij uitgaf van 1988 tot 1990 en waarin hij de basis legde voor zijn eerste albumpublicaties. *Approximate Continuum Comics* was snel uitverkocht en werd gebundeld in de 144 bladzijden dikke paperback *Approximativement* (Bij benadering, 1995).

De cover van *Approximativement* doet een dagboek vermoeden, maar dat is het eigenlijk niet. Trondheim vertelt anekdotes die vooral tussen eind 1992 en begin 1994 zijn voorgevallen in zijn leven. Maar hij kiest die anekdotes heel precies. Hij wil helemaal niet vertellen wat er allemaal gebeurt in die periode, maar wel enkele elementen eruit halen die hij voor een lezer interessant acht. Dat zijn niet de meest spectaculaire dingen. In de beschreven periode reist Trondheim een maand naar de Verenigde Staten en wordt hij vader, maar de passages daarover blijven beperkt tot enkele pagina's over de ongemakken die met die gebeurtenissen gepaard gingen. Trondheim stelt zichzelf vooral voor als een kankeraar, die in het reine probeert te komen met zijn eigen zwakke kanten. Zijn zoektocht naar zichzelf levert een rode draad tussen allerlei gebeurtenissen die anders nauwelijks zouden samenhangen. De geestelijke zoektocht loopt parallel met een fysieke zoektocht naar een rustige plek om te wonen. Het boek eindigt dan ook daags voordat het pas uitgebreide gezinnetje van Parijs naar de buurt van Avignon verhuist. Wegens de open en herkenbare manier waarop Trondheim zijn gekanker op de medemens, zijn angsten, en zijn dubbele houding tegenover de burgerlijke maatschappij portretteert, is *Approximativement* bijzonder geslaagd. Het boek biedt ook een mooie inkijk in de toenmalige studio Nawak, waar behalve Trondheim andere tekenaars als **Jean-Christophe Menu**, **David B.**, **Jean-Yves Duhoo** en

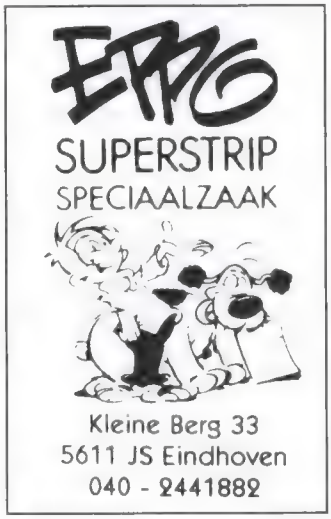

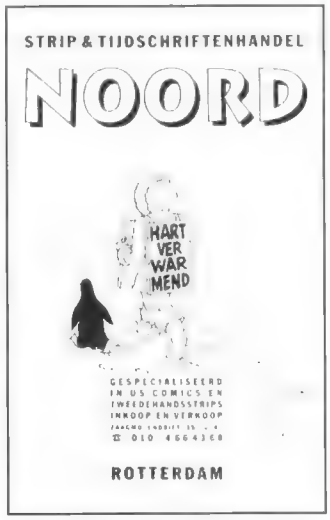

door **GERT MEESTERS**

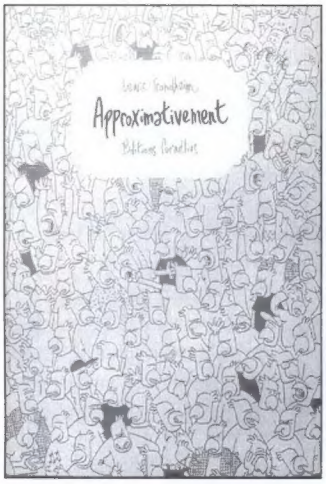

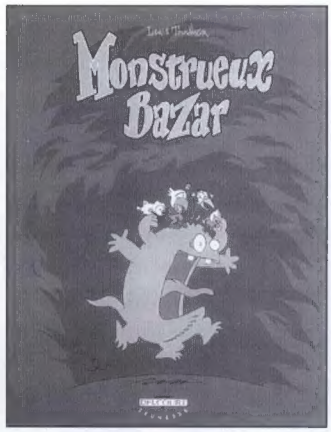

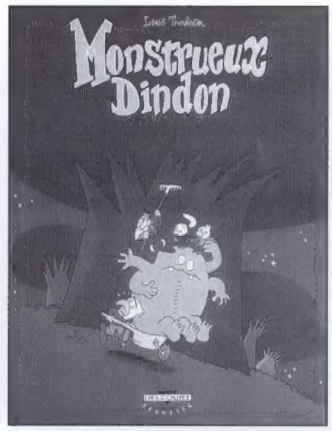

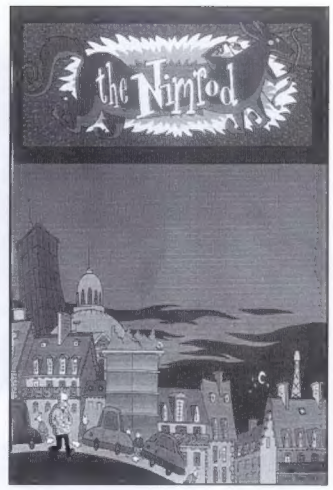

Emile Bravo werkten, en de toenmalige piepjonge uitgeverij L'Association. De eerste 24 bladzijden van *Approximativement* zijn overigens verschenen in het Engels in *The Nimrod 1* bij Fantagraphics.

Hoewel Trondheim daarna te kennen gaf dat hij niet speciaal de behoefte voelde om nog andere autobiografische verhalen te vertellen, ging hij er toch mee door. Enkele aan een thema gebonden korte verhaaltjes in de bloemlezingen *Lapin 8*, *11* en *15* (tussen 1995 en 1997) en *Measles 3* (Fantagraphics, 1999), maar vooral zijn samenwerking met het tijdschrift *Les Inrockuptibles* zijn daar de getuigen van. Als bijlage bij dat tijdschrift verscheen *Chiquenaude* (Aanzet, Dargaud, 1996), waarin Trondheim - zijn paginanummering van *Approximativement* vervolgend - verslag uitbrengt over zijn manier van werken. Die blijkt zoals verwacht nogal improvisatorisch te zijn: hij schrijft geen script uit, maar begint direct op de pagina te schetsen. Trondheim stelt voorts de *Lapinot*-cast voor en vertelt hoe hij soms hele pagina's achteraf schrapt. Door een cirkelstructuur waarvan de eerste en de laatste pagina's ingenomen worden door dialogen met zijn zoontje Pierre, relativeert hij de gewichtige introspectie van een strip over zijn eigen werkwijze.

De rubriek van een pagina die hij in 1996 en 1997 in *Les Inrockuptibles* had is - samen met enkele pagina's uit *Chiquenaude* en *Lapin 11* - gebundeld in *Les formidables avontures sans Lapinot 1: Les avontures de l'univers* (De formidabele avonturen zonder Lapinot 1: De avonturen van het universum, Dargaud, 1997). Zijn rubriek moest over de actualiteit gaan, maar is uiteindelijk vooral een weerslag van de actualiteit op het leventje van Trondheim en zijn gezin. Hij twijfelt tussen engagement en *cocoonen*, slaagt er niet in om principieel te leven en verwenst zichzelf daarom. Zo kondigt hij bij voorbeeld aan vegetariër te willen worden, maar varkensvlees blijft hij eten, want dat vindt hij tè lekker. In tegenstelling tot wat de titel suggereert, is het boek dus een beschouwing over de kleinheid van een mens in de maatschappij.

In deze rubriek laat de auteur zijn licht afwisselend schijnen op experimentele ontwikkelingen in de marge van het beeldverhaal en op vrij jonge auteurs van wie nog nauwelijks werk in het Nederlands is vertaald.

Na *Les avontures de l'univers* leek de arendskop in de kast te blijven liggen, tot Trondheim in 1999 aan een jeugdreeks begon bij uitgeverij Delcourt: *Monstrueux*. Daarin speelt het hele gezin Trondheim mee, samen met het huismonster Jean-Christophe. Het uitgangspunt voor de reeks is namelijk dat papa en mama Trondheim over een poeder beschikken dat tekeningen tot leven brengt. In het eerste boek, *Monstrueux Bazar* (Monsterlijke huisraad, 1999) komt per ongeluk een monster tot leven dat zoon Pierre en dochter Jeanne hebben getekend (een echte kindertekening werd ingescand voor het album). Trondheim creëert dan Jean-Christophe om het boze monster te verslaan. Het tweede album, *Monstrueux Noël* (Monsterlijke kerst, 1999), vertelt over een kerstvakantie waarbij de kerstman beschermd moet worden tegen de monsters. En in *Monstrueux Dindon* (Monsterlijke kalkoen, 2000) veranderen hoefdieren in monsters door vervuild water. Deze boeken zijn duidelijk minder autobiografisch. De interactie tussen de leden van het gezin wordt wel heel leuk weergegeven omdat de kinderen de vertellers zijn in de verhalen. Met het derde boek lijkt deze reeks zijn oorspronkelijke originaliteit echter te verliezen.

EN NU PRAKTISCH! Voor meer informatie over Trondheim kan je terecht op drie gevulde websites: de officiële site *www.kkn.com/lewis* en de fansites *www.pastis.org/lewis* en *www.chez.com/lapinet*. Alle besproken boeken behalve *Chiquenaude* zijn verkrijgbaar bij de betere stripwinkel. De meeste boeken zijn ook te krijgen bij internetwinkels. Voor *Approximativement* kan je schrijven naar *lassocia@club-internet.fr* of L'Association, 16, Rue de la Pierre Levée, 75011 Parijs, Frankrijk. *Chiquenaude* is niet verkrijgbaar in de handel. De prijs voor de boeken gaat van *f*8 / Bfr.150 voor *The Nimrod 1* over *f*18 / Bfr.330 voor de Delcourt-boeken tot *f*47 / Bfr.880 voor *Approximativement*.

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

TISTJEN DOP
strips en games

Patersstraat 96-B 2300 Turnhout
tel. (+32)(0)14/428829
e-mail: tistjen.dop@pandora.be
http://surf.to/tistjendop

Infinity: mislukt experiment.

Op z'n kop

Vroeger kon je als liefhebber van comics tijdens de zomermaanden nog eens zorgeloos in je tuin liggen. Iedereen die wat met comics te maken had, was toch op vakantie, dus er gebeurde over het algemeen vrij weinig. De laatste paar jaar is daar echter verandering in gekomen. Steeds vaker worden tijdens de grote comicbeurzen in Amerika (waaronder met name de beurzen in San Diego en Chicago) belangrijke zaken afgehandeld en interessante deals gesloten. Ook dit jaar is in de maanden juli en augustus weer veel opvallend nieuws bekendgemaakt.

Marvel Comics trekt ook op dit onderdeel veel van de aandacht naar zich toe. En niet zonder reden, want eind augustus maakte directeur *Bill Jemas* middels een persbericht bekend dat hoofdredacteur *Bob Harras* met onmiddellijke ingang is vervangen door *Joe Quesada*. Hoewel het niet met zo veel worden wordt gezegd, klinkt in het persbericht toch door dat Harras uiteindelijk gewoon is ontslagen. Onduidelijk is nog wat daarvoor de reden is en welke functie Harras nu gaat bekleden. Los daarvan lijkt Quesada's promotie een goede zet. Quesada heeft praktisch voor elke grote uitgeverij gewerkt en heeft zelfs samen met zijn toenmalige collega *Jimmy Palmiotti* een eigen uitgeverij genaamd Event Comics opgezet (waar hij werkte aan zijn serie Ash). Hij begon als tekenaar, maakte daarna ook snel naam als schrijver en als brein achter het succesvolle project Marvel Knights heeft hij bewezen dat hij als redacteur eveneens van aanpakken weet.

Jemas hoopt met de aanstelling van Quesada duidelijk op meer. Quesada heeft van Marvel Knights een publiekstrekker gemaakt en nu mag hij zijn creatieve energie loslaten op de rest van de comics van Marvel. Of hij dat daadwerkelijk klaar kan spelen, moeten we afwachten. Connecties heeft hij in ieder geval genoeg, want hij haalde de laatste twee jaar grote namen binnen als *Brian Michael Bendis* (Daredevil), *Garth Ennis* (The Punisher), *Paul Jenkins* (Inhumans) en *Kevin Smith* (Daredevil).

Vlak voor de aanstelling van Quesada kwam Marvel Comics in het nieuws vanwege een andere ontslagen medewerker. *Fabian Nicieza*, schrijver van Gambit, werd onlangs te kennen gegeven dat zijn aanwezigheid niet langer gewenst was en dat het redactionele team op zoek wilde naar een nieuwe schrijver. Die nieuwe schrijver is inmiddels gevonden in de persoon van *Scott Lobdell* (de schrijver van onder meer The Darkness voor Image Comics), die overigens waarschijnlijk ook de nieuwe schrijver van de serie Bishop wordt. Nicieza heeft naar aanleiding van zijn ontslag via het internet zijn kant van het verhaal laten horen. 'Ik heb nooit een echte reden voor mijn ontslag gehoord,' zo zegt Nicieza. 'Pas nadat het nieuws al bekend was gemaakt, is me verteld dat het redactionele team een andere richting uit wilde met de serie. Mij hebben ze daar nooit iets over verteld. Pas toen ik opeens heel lang niets van mijn redacteur had gehoord en ik hem opbelde, liet hij doorschemeren dat ik wellicht zou moeten vertrekken.' Nicieza blijft nog wel de schrijver van Thunderbolts en van enkele projecten die nog op stapel staan.

Problemen

Als hoofd van de uitgeverij Chaos Comics is *Brian Pulido* verantwoordelijk voor heel wat populaire comics, waaronder Lady Death en Evil Ernie. Maar zijn kennis en expertise staan niet automatisch garant voor succes, zo bleek wel uit de verkoopcijfers van Infinity Comics, een uitgeverij die op initiatief van Pulido was opgezet. Onlangs maakte Pulido dan ook bekend dat Infinity zal worden opgedoekt en dat de nieuwe projecten die reeds waren aangekondigd zullen vervallen. 'De comic Counter-Strike was leuk om te maken,' zo liet Pulido weten, 'maar we deden in feite niet iets nieuws. Er zijn genoeg andere comics verkrijgbaar die precies hetzelfde bieden, maar dan beter. Als er iets is dat we van Infinity hebben opgestoken, is het dat we moeten doen waar we het beste in zijn: bovennatuurlijke horror.'

Schrijver/tekenaar *Rick Veitch* is al jaren verwikkeld in een conflict met DC Comics. In 1987 vertrok Veitch als schrijver van de comic Swamp Thing omdat DC zijn verhaal ongepast vond en weigerde te publiceren, nadat het verhaal eerder was goedgekeurd en al door *Michael Zulli* was getekend. In het oorspronkelijke verhaal van Veitch keerde de Swamp Thing terug in de tijd en was hij getuige van de kruisiging van een personage genaamd The Magician, een duidelijke verwijzing naar *Jezus*. DC vond dat te ver gaan en Veitch vertrok met de woorden dat hij pas weer voor DC zou werken als ze zijn verhaal alsnog zouden publiceren.

Vorig jaar verscheen nieuw werk van Veitch toch via een vreemde constructie plotseling weer in een comic van DC. Veitch had een contract getekend voor ABC Comics, onderdeel van *Jim Lee*'s WildStorm. Toen WildStorm door DC werd opgekocht, kondigde Veitch aan dat hij zijn contract zou naleven, maar na afloop van zijn twaalf nummers voor Tomorrow Stories zou vertrekken... behalve als het conflict over Swamp Thing voor die tijd zou worden opgelost. Naar aan-

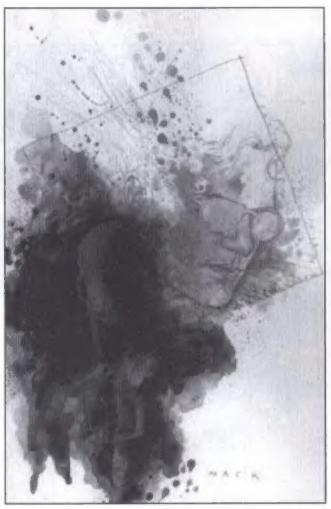

Quesada's paradepaardje *Daredevil*.

Nicieza ontslagen als schrijver van *Gambit*.

door
OLAV BEEMER

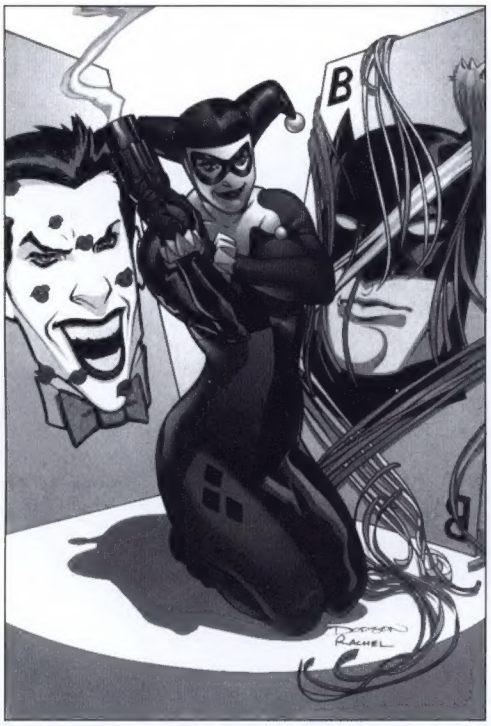

Nieuw bij DC: *Harley Quinn*.

Nieuwe crossover *Overkill*.

Een alternatieve wereld in *Big Town*.

leiding daarvan maakte het huidige redactionele team van DC/Vertigo onlangs bekend dat de kwestie bespreekbaar is. Op zijn beurt liet Veitch weten dat dit een stap in de juiste richting is en dat hij zelfs bereid is tot het sluiten van een compromis. Zou dan na dertien jaar het conflict eindelijk de wereld uit worden geholpen?

Problemen van een geheel andere aard dienden zich deze zomer onverwacht aan voor *Michael Turner*, tekenaar en co-schrijver van de Image-comic Fathom. De serie werd de afgelopen maanden al geplaagd door vertragingen en daarin zal voorlopig geen verandering komen, want eind juli is Turner met spoed in een ziekenhuis opgenomen. Daar is tijdens een ingrijpende operatie een kwaadaardige tumor uit zijn lichaam verwijderd, waarbij tevens grote delen van zijn rechterheup en zijn bekken zijn verwijderd. Hoewel Top Cow, de studio waar Turner voor werkt, eerst nog weinig details wilde geven, is enkele weken na de operatie een persbericht opgesteld waarin meer duidelijkheid werd gegeven. Volgens Turners doktoren is hij op dit moment genezen, maar uit voorzorg zal hij zes tot negen maanden chemotherapie moeten ondergaan. Turner is inmiddels wel weer begonnen met tekenen en zal zich zo veel mogelijk inzetten voor de nieuwe nummers van Fathom. 'Hopelijk zijn die nummers de moeite van het wachten waard,' aldus Turner.

En dan zijn er comics

In de zomermaanden was tot voor kort traditiegetrouw weliswaar weinig nieuws te melden, maar het is wel al jaren traditie dat in die periode heel wat nieuwe of anderszins opvallende projecten en series worden gelanceerd. Zo wordt bij DC Comics begin oktober het startschot gegeven voor Harley Quinn, een nieuwe maandelijkse serie gebaseerd op het personage dat ooit is begonnen als figuur in de Batman-tekenfilmserie. *Karl Kesel* (bekend van Superboy voor DC en Section Zero voor Image) gaat de comic schrijven en het tekenwerk wordt verzorgd door *Terry Dodson* (vroeger de tekenaar van Generation X voor Marvel). Harley is een gestoorde dame die zichzelf ziet als de vriendin van de Joker en dat is het uitgangspunt voor een reeks bizarre en humoristische avonturen. En we weten hoe het meestal met komische DC comics afloopt...!

Image Comics en Dark Horse slaan eind oktober de handen ineen voor het eerste deel van Overkill, een tweedelige cross-over tussen Witchblade, The Darkness, Aliens en The Predator. New York wordt geteisterd door een paar buitenaardse wezens en het is aan de dragers van de Witchblade en de Darkness om daar een stokje voor te steken. Overkill 1 wordt geschreven door *Paul Jenkins* (de man achter Sentry en Witchblade) en getekend door *Clarence Lansang* (bekend van zijn werk voor The Darkness) en kost liefst $5.95. Wanneer het tweede deel van de cross-over verschijnt, is nog niet duidelijk.

We hebben er heel lang op moeten wachten. Velen hadden de hoop al opgegeven, maar de komende maanden komen dan toch eindelijk nieuwe nummers uit van twee series die de laatste tijd veelvuldig het object van spot zijn geweest. Eerst ligt eind oktober Danger Girl 7 in de winkels, de comic van DC/Cliffhanger die uiteindelijk bijna een jaar vertraging heeft opgelopen. Een maand later is het de beurt aan Battle Chasers 7, ook van DC/Cliffhanger en ook na ongeveer een jaar vertraging. *J. Scott Campbell*s Danger Girl 7 is tevens het laatste deel van de reguliere serie; hierna verschijnen alleen nog miniseries of one-shots. *Joe Madureira* kondigde aan dat hij hoopt dat zijn Battle Chasers hierna elk kwartaal zal verschijnen.

Zal hij dat halen? Eerst zien, dan geloven.

Ook Marvel gooit er deze maanden een schepje bovenop met de nieuwe vierdelige miniserie Fantastic Four's Big Town. Deze serie speelt zich af in een alternatief Marvel-universum, waar alle technologische vooruitgang die door de superhelden is geboekt tevens voor de consument beschikbaar is. Deze futuristische wereld wordt vormgegeven door schrijver *Steve Englehart* (vroeger de schrijver van bijzonder veel comics, waaronder Incredible Hulk) en tekenaar *Mike McKone* (onlangs nog de tekenaar van The Secret Society of Super-Heroes bij DC). Het eerste en het laatste nummer tellen achtenveertig pagina's, de tussenliggende nummers slechts tweeëndertig. Fantastic Four's Big Town 1 ligt begin november in de winkels en kost $3.50.

Harley Quinn nu in haar eigen comic.

STRIP SCHRIFT

BACK ISSUES

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn echt uitverkocht.
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht (en vet afgedrukt in de opsomming). Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw opdracht onderweg is de laatste exemplaren ons magazijn reeds hebben verlaten. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reserve-exemplaren op te geven. Zonder opgave van reserve-exemplaren wordt het betreffende bedrag teruggestort.
3. Sommige nummers zijn oorspronkelijk uitgebracht met een bijlage. Levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.
4. Wij verzenden ongeveer één keer per maand.

Prijzen (per stuk)

10-98	ƒ6,00 / Bfr.120
116-217	ƒ5,00 / Bfr.100
(of ƒ3,50 / Bfr.70 bij bestellingen van 10 of meer nummers uit deze categorie)	
218-249	ƒ5,95 / Bfr.110
250	ƒ9,95 / Bfr.180
251-257	ƒ5,95 / Bfr.110
258-263	ƒ6,25 / Bfr.125
264	ƒ9,95 / Bfr.199
265-268	ƒ6,25 / Bfr.125
269-272	ƒ6,50 / Bfr.130
273-280	ƒ6,50 / Bfr.140
281	ƒ9,95 / Bfr.220
282-284	ƒ6,50 / Bfr.140
285	ƒ7,50 / Bfr.165
286-287	ƒ6,50 / Bfr.140
288	ƒ8,50 / Bfr.180
289	ƒ14,95 / Bfr.320
290-297	ƒ6,95 / Bfr.150
298-299	ƒ7,25 / Bfr.155
300	ƒ9,95 / Bfr.220
301-302	ƒ7,25 / Bfr.155
303/304	ƒ14,95 / Bfr.320
305-307	ƒ7,25 / Bfr.155
308-316	ƒ7,50 / Bfr.150
317-326	ƒ7,75 / Bfr.155
327	ƒ9,95 / Bfr.199
328/329	ƒ14,95 / Bfr.319
330	ƒ7,95 / Bfr.159
Llewelyn Fflint	ƒ14,95 / Bfr.299
Verzamelband	ƒ19,95 / Bfr.399

Verzendkosten

1 - 2 nummers	ƒ2,50 / Bfr.65
3 - 9 nummers	ƒ5,00 / Bfr.140
meer dan 9 nummers	geen verzendkosten!

U kunt zich de verzendkosten besparen door uw bestelling op te halen tijdens Stripdagen in Den Bosch, Haarlem of Turnhout.

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag overmaken:
Nederland: Postbank 209948 of SNS-bank 82.67.01.523 ten name van Stripschrift, Amsterdam.
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Turnhout.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer staan één of meerdere strips, auteurs of onderwerpen vermeld waaraan in dat bewuste nummer aandacht wordt besteed.)

12 **Totor en Tintin, Koning Hollewijn**
19 **Paulus, Morrie Turner, Johnn Bakker, Britse strips**
65+ Tibet, Tina
67 **Jean Roba, Carry Brugman**
74 Raymond Macherot, Uco Egmond
75/76 **Peter O'Donnell**
77 **Gerrit Stapel, Aart Clerkx**
78 Bud Sagendorf, Beeldvloeken, Daan Jippes
79 **Piet Wijn, Jules Feiffer, Moem**
80 De Tovenaar van Fop, Robbedoes, The Hulk
83 **Pep, Sjors, Eppo, Dick Bos**
86 **Eddy Paape**
87 **Bert Bus, Lucky Luke, Simpelman**
92 **Strips & auto's, Michel Vaillant**
93 Pogo, Paulus, Hocus Pas
94/95 **Robbedoes Weekblad met index**
96 **Jijé, Pogo**
98 Strips in de jaren '30
99 **Milton Caniff, Wallace Wood, Stripkoerier, Gummi**
101 **Michel Greg, Jean-Michel Charlier, Lob, Dionnet**
115 **Strips & politiek, Willem, Peter van Straaten, Frits Behrendt, Robert Crumb**
116 Ben van Voorn, Piet van Elk, Alain Saint-Ogan
120 **Roger Leloup, Arman en Ilva, Enki Bilal, Dick Matena**
121 Berni Wrightson, De striphandel
124 **Antonio Palacios, Noel Sickles, Inside Woody Allen**
126/127 Claire Bretécher, Corto Maltese, Ralph Bakshi
128 **Guido Crepax**
129/130 **Al Capp, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi**
131 Dick Tracy, The Studio
132 Engelse dagbladstrips
137 **Kleine uitgevers, Asterix**
138 **Familiestrips, Prins Valiant**
141 Daan Jippes
142 **Star Wars**
143 **Amsterdam, Arturo del Castillo**
144 **Ravian, 1984, Prikkebeen**
145 **Frank Frazetta, Yrrah, Bilal**
148 Robert Gigi, Eppo, Uitgeverij Panda
149 **Conan**
150 Katten
151/152 **Jan Kordaat, Yves Chaland, Wavery Productions**
153 **William Vance**
154 **Belgische strips, Didier Comès, EC**
155 Victor de la Fuente, Fernando Fernandez
156 Paul Teng, Dick Briel, Gezellig en Leuk, Prutswerk
157 Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs
159/160 Engelse stripweekbladen, Robert Crumb
161 Campus, De Balloen, Rhaa Lovely, Titanic, Zwaar Metaal
162/163 Robbedoes Weekblad, Parodie en plagiaat
164 Harvey Kurtzman
165 Frank Margerin, Cosey, Raymond Reding
166 Paul Gillon, Pierre Christin
167 Richard Corben, Bob de Moor, Corto Maltese
170 Martin Veyron, Bart van Erkel
171 **Milo Manara, Frits Kloezeman, Roger Dewroet**
172 Krantenstrips, Nikita Mandryka
174/175 Peter Pontiac, Strips & popmuziek
176 Fred & Liliane Funcken, Strips & onderwijs
177/178 **François Schuiten, Wendy Pini, Hermann**
179 **Stripweekbladen**
180 Robert van der Kroft, Garfield
181 **Rork, Hergé, Blueberry, Elyh**
182 Vittorio Giardino, Dick Vlottes
183 Strips & voetbal, Frans de Boer
184 Titanic, Marc Wasterlain
185/186 Ravian, Claude Auclair, Daniel en Alex Varenne
187 André Juillard, Al Williamson, Jeremiah
188 Laurence Harlé, Yves Swolfs, Colin Wilson
191 Robbedoes
192 Robbedoes, Lex van de Oudeweetering
195 Bondage-strips, De Kat
196/197 Chantal Montellier, Strips & de Himalaya
200 **Stripjournalistiek, Suske & Wiske**
201 **Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager**
202 Japanse strips
203 Gerrit Stapel, Popeye, Charles Burns
205 **Willem Ritstier, François Rivière**
206 Studio Vandersteen, Marvano, Kees de Boer
207 Literatoren & strips
208 Henk Albers, François Boucq, Titanic
209 Amateurs
211 Onvoltooide strips
212 20 jaar Stripschrift
213 Rocketeer, Mike Greg, Vink, Paul Teng
214 Hec Leemans & Willy Lohmann, François Boucq
215 Jacques Glénat, Animatiefilms
216 Paul Bodoni, Jacques Martin, Marc Terstroet
217 Bert Bus, Daan Jippes
218 (22/1) Lucky Luke, Urbanus & Willy Linthout
219 (22/2) Fred Julsing, Silver Surfer
220 (22/3) Toon van Driel, André Franquin
221 (22/4) André Franquin, Chantal Montellier
222 (22/5) John Difool, Kamagurka
223 (22/6) Duck-scenario's, Johan de Moor
224 (22/7) Bill Sinkiewicz, Computeranimatie
225 (22/8) Antonio Cossu, 60 jaar Popeye
226 (22/9) Treinen & strip, Media Participations
227 (22/10) Gerard van Straaten, Alexandro Jodorowsky
228 (23/1) Johan de Moor, Watchmen
229 (23/2) Theo van den Boogaard, Lian Ong, John Romita
230 Hugo Pratt, Anne Auke Tadema
231 Jacques Tardi, Henri Goldsmann
232 Calvin & Hobbes, Strip & communicatie
233 Blake & Mortimer, Fredric Wertham
234 Carry Brugman, François Schuiten, Eric Heuvel
235 Hec Leemans & Merho, Auke Herrema
236 SF & strip, Marvano, Felix Flux Museum
237 Didier Comès, Laurent Parcelier
238 Lorenzo Mattotti, Strips & geschiedenis
239 Lava, François Bourgeon, Jeroen Steehouwer
240 Benoît van Innis, Luc Cromheecke, België
241 Bernard Hislaire, Ralf König, Herr Seele
242 Moebius, Jack Staller, Ducktales
243 Al Severin, Moebius, Lorenzo Mattotti
244 Dick Matena, Chantal de Spiegeleer, Denys Cowan
245 Dirk Stallaert, Dick Matena, Wouter
246 Roger Leloup, Annie M.G. Schmidt
247 Windig & De Jong, Alberto Breccia
248 Peter van Dongen, Bernet & Abuli, Dick Matena
249 Marc Michetz, Attilio Micheluzzi, Redacties
250 Jubileumnummer
251 Lorenzo Mattotti, Stripdagen Haarlem
252 Daan Jippes, Kuifje, Stefan Verwey
253 Kolk & De Wit, Strips in Duitsland, Kuifje
254 Bert van der Meij, René Sterne, Merchandising
255 Hein de Kort, Edmond Baudoin, Tex Willer
256 Toon van Driel, Eric Joris, Fred Julsing
257 Frank, Donald Duck, Marcel Ruijters
258 Tome, Inkleursters, Stan Heinze
259 Marc Wasterlain, Grzegorz Rosinski
260 Hermann, Peyo, Lombard, Posse
261 Eric Schreurs, Bryan Talbot, Crisse
262 Lorenzo Mattotti, Barry Windsor Smith, Donald Duck
263 Philippe Francq, Marc Legendre, Jacques de Loustal
264 Kuifje!
265 Jack Kirby, Fritz van den Heuvel, Superhelden
266 Schuiten & Peeters, Warnauts & Raives
267 Piet Wijn, Jacques Tardi, Jean-Philippe Stassen
268 Daan Jippes, Yves Swolfs, Dave McKean
269 Peter Pontiac, Jean van Hamme, XIII
270 Henk Kuijpers, Renaud & Dufaux, Kuifje
271 Lorenzo Mattotti, Maus, Nieuwe anti-helden
272 Etienne Davodeau, Jacques Martin, Stripkritiek
273 Mark Retera, Carl Barks, Al Davison
274 Don Lawrence, John Bolton, Kuifje
275 Wilhelm Busch, Dominique David, Philippe Berthet
276 Léo, Arthur Adams, Mike Mignola
277 Michel Blanc-Dumont, Signed by War, Algemeen Dagblad
278 Ferry, Jan Wesseling, André Geerts
279 Peter O'Donnell, Enrique Romero, Gummbah
280 Eddy Paape, Frank le Gall, Stripmuseum
281 Disney!
282 Bruno Marchand, Joost Veerkamp, Joe Barbera
283 René Hausman, Derib, Klanknabootsingen
284 Edmond Baudoin, Storm, Wilbert Plijnaar
285 Jan Bosschaert, Hec Leemans, Uco Egmond, Manga
286 Jesse van Muylwijck, Olivier Wozniak, Magda Seron
287 Jan Kruis, Andreas, Soeperman
288 Gerrit de Jager, Charles Burns, Hergé
289 Toonder!
290 Guido van Driel, Klaus Janson
291 Fred Julsing, A.M. de Jong
292 Jean-Pol, Paul Geerts, Gleevers dagboek
293 Wasco, Hanco Kolk, The Flintstones
294 Jeff Broeckx, Jeroen de Leijer, Blake en Mortimer
295 Johan de Moor, Drawn + Quarterly, Morris
296 Carry Brugman, Steven Dupré, Suske en Wiske
297 Ptiluc, Burne Hogarth, Frans Piët
298 Marnix Rueb, Ko Doncker, Hergé
299 Marvano, Mark Hendriks, Stripconservering
300 Asterix, Lo Hartog van Banda, Joost Swarte
301 Berend J. Vonk, Spiderman, Stripmuseum
302 Kiekeboe, Cartoondam, Roodmasker
303/304 Kinderboeken en strips
305 Marc Sleen, Dirk Stallaert, Disney
306 Fokke & Sukke, Lian Ong, Willem
307 Fred, Robert Crumb, TV Toys
308 Typex, Dilbert
309 Erik Kriek, Eric Heuvel, Sjors en Sjimmie
310 Hans G. Kresse, Stripdagen Haarlem
311 Michel Blanc-Dumont, Jeroen Janssen, Duckstad
312 Aloys Oosterwijk, Samoeraistrips, Wanz
313 Don Rosa, SjoSji, Stripmuseum Groningen
314 Peter van Dongen, Philippe Geluck, Charly
315 Thorgal, Frans Mensink, The Prince of Egypt
316 Eric Drooker, William van Horn, Willy Vandersteen
317 Paul Teng, Tom Poes, Asterix, Tom Poes
318 Ersel, J.F. Charles, Marco Rota, Rommeldam
319 Harry Balm, Cartoon Network, Gay Comics, Kuifje
320 Gilles Mezzomo, Futurama, Theo van den Boogaard
321 Peter de Wit, Asterix, Oerstrips
322 Strips als kunst, Dupuy & Berberian, Hans G. Kresse
323 Carol Voges, Tarzan, Hergé, Literatuur & strips
324 Blake en Mortimer, Marten Toonder, Daan Jippes
325 Charles Schulz, Manga, Big Brother
326 Freddy Milton, Dick Vlottes, Kuifje, Asterix
327 Martin Lodewijk, Agent 327, Ambrosius
328/329 Blueberry, Cow & Chicken, Jean-Charles Kraehn, Asterix
330 Dik Bruynesteyn, Willem, Papieren drama's

Ook heeft de uitgeverij het album 'Llewelyn Fflint' uitgebracht van Peter van Straaten en Yvan Delporte, alsmede Stripschrift-verzamelbanden waarin minimaal twee jaargangen kunnen worden opgeborgen.